

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

MAAKUNTA-
KAAVA

UUDENMAAN ELINKEINOTOIMINTOJEN NYKYTILANNE JA KEHITYSSUUNNAT

Uudenmaan liiton julkaisu E 141 - 2014

Uudenmaan liiton julkaisu E 141 - 2014
ISBN 978-952-448-407-7
ISSN 2341-8885 (pdf)

Ulkoasu: Milla Aalto (kannet), Kaupunkitutkimus TA Oy (muut)
Kannen ja esipuheen valokuvat: Tuula Palaste-Eerola

Verkojulkaisu
Helsinki 2014

Uudenmaan liitto // Nylands förbund // Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

UUDENMAAN ELINKEINOTOIMINTOJEN NYKYTILANNE JA KEHITYSSUUNNAT

KUVAILULEHTI

Julkaisun nimi

Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat

Julkaisija

Uudenmaan liitto

Raportin laatija

Uudenmaan liitto, Kaupunkitutkimus TA Oy, Seppo Laakso, Päivi Kilpeläinen

Julkaisusarjan nimi ja sarjanumero

Uudenmaan liiton julkaisuja E 141

Julkaisuaika

2014

ISBN

978-952-448-407-7

ISSN

2341-8885 (pdf)

Kieli

suomi

Sivuja

103

Tiivistelmä

Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat -selvitys liittyy Uudenmaan 4.vaihemaakuntakaavan valmisteluun. Selvitys toimii lähtökohtana Uudenmaan liiton laatimalle Elinkeinojen ja innovaatiotoimintojen kehityskuvan laatimiselle.

Uudenmaan osuus Suomen BKT:stä on 38 % ja väestöstä 29 %. Työpaikka-alueena Uusimaa on sisäisesti eriytynyt ydinalueeseen ja seudullisiin työpaikkakeskittymiin. Tulevaisuudessa liike-elämän palveluiden, informaatioalojen ja muiden palvelutyöpaikkojen kasvun odotetaan jatkuvan. Työpaikat keskittyvät ydinalueelle, mutta myös pienempiin keskuksiin ja niiden ulkopuolelle. Kasvava osa erityisesti asiantuntijatyöstä on paikasta riippumatonta, liikkuvaa ja joustavaa. Logistiikka-ala on jo siirtynyt pääkaupunkiseudulta Kehä III:n pohjoispuolelle pääväylien varteen. Selvityksen mukaan teollisuuden työpaikat tuskin lisääntyvät, mutta tuotanto uudistuu ja uudet tilat sijoittuvat uusille logistiikka-alueille. Verkkokauppa lisää ns. citylogistiikkaa pääkaupunkiseudulla. Väestönkasvu luo edellytyksiä palveluille myös niillä alueilla, joissa jalostustyöpaikat vähenevät.

Maakuntakaavalla ei voi luoda uusia yrityksiä tai työpaikkoja, mutta sillä vaikutetaan maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen. Näihin liittyvät rajoitukset ja pullonkaulat – viime vuosina erityisesti kohtuuhintainen asuminen – voivat osaltaan heikentää elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Saavutettavuus ja sen kehittäminen ovat edellytys työmarkkina-alueen laajenemiselle ja kehittyville kansainvälisille yhteyksille. Investoinnit liikennejärjestelmän kehittämiseen saavat aikaan impulsseja aluetaloudelle.

Tulevaisuudessa keskeiset raideliikenteen asemanseudut ovat luontevia paikkoja laajan palveluvalikoiman kaupunkikeskuksille. Maankäytössä on tärkeää varata tuotantotoiminnalle hyviä sijoittumispaikkoja, jotka vastaavat nykyaikaisiin vaatimuksiin. Samalla kun mahdollistetaan uusien tuotantoalueiden syntyminen, on välttämätöntä turvata myös vanhojen, jo olemassa olevien tuotantoalueiden kehittyminen ja laajenemismahdollisuudet. Matkailun kasvulle on Uudellamaalla potentiaalia useiden vetovoimatekijöiden vuoksi.

Selvityksen liitteenä on nykytilannetta kuvaavia karttoja työpaikkakeskittymistä, joista on vastannut Uudenmaan liitto.

Avainsanat (asiasanat)

elinkeinotoiminnot, erikoistumisalat, innovaatiotoiminnot, kilpailukyky, toimialojen sijoittumislogiikka, työpaikkakeskittymät.

Huomautuksia

Julkaisusta löytyy pdf-versio kotisivuiltamme www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

PRESENTATIONSBLAD

Publikation

Nuläget och utvecklingstrenderna för näringsverksamheten i Nyland

Författare

Nylands förbund

Rapporten är utarbetad av

Nylands förbund, Kaupunkitutkimus TA Oy, Seppo Laakso, Päivi Kilpeläinen

Seriens namn och nummer

Nylands förbunds publikationer E 141

Utgivningsdatum

2014

ISBN

978-952-448-407-7

ISSN

2341-8885 (pdf)

Språk

finska

Sidor

103

Sammanfattning

Utredningen Nuläget och utvecklingstrenderna för näringsverksamheten i Nyland ingår i beredningen av etapplandskapsplan 4 för Nyland. Utredningen utgör utgångspunkten för den utvecklingsbild som Nylands förbund har utarbetat för temat näringar och innovationsverksamhet.

Nylands andel av Finlands bruttonationalprodukt är 38 procent och landskapets andel av hela landets befolkning är 29 procent. Som ett arbetsplatsområde har Nyland diversifierats till ett kärnområde och olika regionala arbetsplatskoncentrationer. Antalet jobb inom företagstjänster, informationsbranschen och service-sektorn förväntas fortsätta öka i framtiden. Jobben koncentreras till kärnområdet men också till mindre centrum och utanför dem. En allt större del av jobben, i synnerhet sakkunnigas jobb, är oberoende av plats samt rörliga och flexibla. Logistikbranschen har redan flyttat sig från huvudstadsregionen till norr om Ring III, bredvid huvudlederna. Enligt utredningen är det osannolikt att jobben inom industrin ökar, men produktionen förnyas och nya byggnader placeras på de nya logistikområdena. Näthandeln ökar den så kallade citylogistiken i huvudstadsregionen. Befolkningstillväxten skapar också förutsättningar för tjänster på de områden där jobben inom förädlingen minskar.

Det går inte att skapa nya företag eller jobb med hjälp av landskapsplanen men det går att inverka på markanvändningen, boendet och trafiken. Olika begränsningar och flaskhalsar som hänför sig till dessa – under de senaste åren i synnerhet förmånligt boende – kan för sin del försämra förutsättningarna för näringsverksamheten. Tillgängligheten och ytterligare utveckling av den utgör en förutsättning för internationella förbindelser samt för att kunna göra arbetsmarknadsområdet större. Investeringar i utvecklingen av trafiksystemet stimulerar den regionala ekonomin.

I framtiden kommer de viktigaste stationsområdena för spårtrafiken att vara naturliga platser för byggandet av stadscentrum med ett brett utbud av tjänster. För produktionsverksamheten är det viktigt att inom markanvändningen reservera bra platser som uppfyller de krav som dagens produktion ställer. Samtidigt som man gör det möjligt för nya produktionsområden att uppstå så är det också nödvändigt att trygga möjligheterna till utveckling och expanderings för gamla och redan existerande produktionsområden. Turismen i Nyland har potential att växa till följd av många olika faktorer som inverkar på regionens dragningskraft.

Som bilaga till utredningen följer kartor över områdets arbetsplatskoncentrationer. Kartorna har utarbetats av Nylands förbund och skildrar arbetsplatskoncentrationernas nuvarande läge.

Nyckelord (ämnesord)

näringsverksamhet, specialiseringsområden, innovationsverksamhet, konkurrenskraft, placeringen av branscher, arbetsplatskoncentrationer

Övriga uppgifter

Publikationen finns i pdf-version på vår webbplats www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

ESIPUHE

Maakuntahallitus käynnisti Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan laadinnan marraskuussa 2013. Kaavan päätavoitteena on luoda edellytyksiä kestäväälle, kilpailukykyiselle ja hyvinvoivalle Uudellemaalle. Nyt laadittava Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaava kattaa koko Uudenmaan maakunnan alueen ja sen aikatahtia on vuodessa 2040. Tällä kaavakierroksella pyritään selvittämään tarkemmin maakuntakaavan keinoja edistää elinkeinojen toimintaedellytyksiä.

Elinkeinotoiminnoilla tarkoitetaan elinkeinojen, työpaikkojen ja yritysten muodostamaan kokonaisuutta. Tarkastelussa ovat mukana sekä yksityiset että julkiset työpaikat. Lisäksi on selvitetty mahdollisuutta edistää kaavaratkaisulla innovaatiotoimintaa. Tämä selvitys on osa Uudenmaan 4. vaihemaakuntakaavan tausta-aineistoa.

Uudenmaan elinkeinotoimintojen nykytilanne ja kehityssuunnat – selvityksessä käsitellään ensin elinkeinojen nykytilannetta, eri toimialojen sijoittumiskriteereitä sekä alueen kilpailukykyä ja innovaatiotoimintaa. Tämän jälkeen käsitellään elinkeinotoimintojen kehittämisenäkymiä skenaariotarkastelun avulla. Jokainen osio sisältää keskeiset johtopäätökset.

Selvitys valmistui kesällä 2014. Selvityksen ovat laatineet Seppo Laakso ja Päivi Kilpeläinen Kaupunkitutkimusta TA:sta. Uudenmaan liitosta työtä ovat ohjanneet Riitta Murto-Laitinen, Ilmi Tikkanen, Ilona Mansikka ja Sanna Jylhä sekä Olli-Pekka Hatanpää ja Markku Hyypiä. Selvityksen liitekartoista on vastannut Henri Jutila Uudenmaan liitosta.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Uudenmaan elinkeinojen nykytilanne	4
2.1 Päätoimialat.....	10
2.2 Erikoistumisalat	17
2.3 Uudenmaan kasvu 2000-luvulla	26
2.4 Elinkeinorakenteen ja työpaikkojen sijainnin muutos.....	36
2.5 Johtopäätöksiä.....	44
3 Elinkeinojen sijoittuminen	45
3.1 Toimintojen ja toimialojen sijoittumislogiikka	46
3.2 Eri toimialojen sijoittumiskriteerit.....	52
3.3 Työpaikkakeskittymät Uudellamaalla.....	54
3.4 Toimitilojen kysynnän ja toimipaikkojen sijoittumisen tulevaisuudennäkymiä.....	59
3.5 Johtopäätöksiä.....	62
4 Kilpailukyky, innovatiivisuus ja kestävä kasvu	63
4.1 Alueen kilpailukyky	63
4.2 Innovaatiotoiminta	64
4.3 Kilpailukykyiset alueet ja niiden kasvutekijät	67
4.4 Uudenmaan alueiden kasvutekijät	69
4.5 Johtopäätöksiä.....	72
5 Kehityssuunnat 2040 – skenaariot	73
5.1 Työpaikkaennusteet	73
5.2 Toimialarakenteen muutokset	76
5.3 Vaihtoehtoiset skenaariot vuoteen 2040	77
5.4 Uudenmaan alueiden näkymät eri skenaarioissa.....	80
5.5 Johtopäätöksiä.....	81
6 Johtopäätökset ja suositukset	82
Käsitteitä ja määritelmiä.....	87
7 Lähdeluettelo.....	90
Liitteet	

1 Johdanto

Tämä selvitys kartoittaa elinkeinotoimintojen nykytilannetta ja kehityssuuntia sekä toimii pohjana Uudenmaan liitossa keväällä 2014 tehtävälle elinkeinojen kehityskuvalle, joka puolestaan on lähtökohta maakuntakaavaluonnokseen vietäville elinkeinoiniin liittyville aluevarauksille ja merkinnöille.

Uudellamaalla on tärkeä erityisasema valtakunnan taloudessa ja koko Itämeren alueen verkostossa. Alue on Suomen suurin tuotannon ja yritystoiminnan keskittymä, sillä siellä sijaitsee liike-elämän palveluiden, rahoituksen, suuryritysten pääkonttoreiden, tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja monien muiden erikoistuneiden palveluiden keskittymiä. Nämä keskittymät tuottavat palveluita muun Suomen ja lähialueiden teollisuudelle ja muille elinkeinoille. Uusimaa on myös yksi Pohjois-Euroopan tärkeimpiä logistiikan ja henkilöliikenteen solmukohtia, joka toimii välittäjänä paitsi muun Suomen myös Baltian, Venäjän ja Kaukoidän kansainväliselle liikenteelle.

Työpaikka-alueena Uusimaa on sisäisesti eriytynyt ydinalueeseen ja seudullisiin työpaikkakeskittymiin. Ydinalueeseen kuuluvat Helsingin kantakaupunki, Pitäjänmäki, Leppävaara, Tapiola ja Otaniemi sekä Aviapolis. Ne muodostavat laajan toimisto- ja palvelukeskittymän, jossa myös logistiikalla ja korkean teknologian teollisuudella on vankka asema. Alue tuottaa kaksi kolmannesta Uudenmaan bruttokansantuotteesta ja siellä sijaitsee lähes puolet maakunnan työpaikoista. Ydinalueelle pendelöidään laajalta alueelta. Vahvan ytimen rinnalla Uudellamaalla on lukuisia seudullisia työpaikkakeskittymiä, suurimpina Hyvinkää ja muut Keski-Uudenmaan keskukset, Porvoon keskus ja Sköldvik, Lohja sekä Raaseporin keskukset. Seudullisissa keskittymissä toimii erityisesti palvelualan, teollisuuden, logistiikan, alkutuotannon ja matkailun yrityksiä.

Tulevaisuudessa palvelutyöpaikkojen, liike-elämän ja informaatiopalveluiden kasvu jatkuu todennäköisesti edelleen. Näiden alojen työpaikat keskittyvät pääkaupunkiseudun toimisto- ja palvelukeskittymiin, mutta osa kasvusta suuntautuu maakunnan muihin keskuksiin. Asiantuntijatyöpaikkojen kasvu voi suuntautua myös asuinalueille ja muihin hajasijainteihin, koska jatkuvasti suurempi osa työstä on paikasta riippumatonta, liikkuvaa ja joustavaa. Logistiikka-alan suuret yritykset ovat vähitellen siirtyneet pääkaupunkiseudulta Kuuma-seudulle liikenteen solmukohtiin sekä lähelle lentokenttää ja Vuosaaren satamaa. Verkkokauppa tuo lisää kysyntää jakeluvarastoille ja -autoille, mikä lisää ns. citylogistiikkaa pääkaupunkiseudulla. Varastojen automatisointi näkyy tulevaisuudessa niiden tilatarpeiden muutoksena. Teollisuuden rakennemuutos jatkuu edelleen, mutta muutos saa aikaan myös uusia investointeja ja toimipaikkojen sijoittumisia. Tuotannon automatisointi ja siihen liittyvä työvoimakustannusten suhteellinen aleneminen voivat tuoda mm. teknologiateollisuuden tuotantotoimintaa takaisin Suomeen. Uudet investoinnit eivät välttämättä saa aikaan tuotantotoiminnan ja logistiikan työpaikkojen nettokasvua.

Maakuntakaavan rooli on luoda edellytyksiä elinkeinotoiminnalle. Kaavalla ei voida luoda uusia yrityksiä tai työpaikkoja. Maakuntakaava ei siis ole suoraan väline, vaan yhteys keinoihin ja välineisiin. Maankäytön, asumisen ja liikenteen rajoitukset ja pullonkaulat voivat osaltaan heikentää elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa ja suunnitelmissa kannattaa olla avoin eri elinkeinojen suhteen. Näin välttää siltä, ettei ennako-odotuksilla rajata ulos tarkoituksetta mahdollisia tulevaisuuden kasvualoja. Maakuntakaavassa voidaan ottaa huomioon elinkeinoelämän tilatarpeet ja luoda yritystoiminnalle mahdollisuuksia sijoittua ja kasvaa hyvissä paikoissa. Esimerkiksi maakuntakaavassa voidaan pyrkiä luomaan uusia liikenteen solmukohtia, joihin syntyy luonnostaan uusia työpaikkakeskittymiä.

Uudenmaan liitto valmistelee 4. vaihemaakuntakaavaa, jonka yksi teema on elinkeinot. Elinkeinojen tavoitekeskustelua ja kehityskuvavaihetta varten tarvitaan tietoja elinkeinojen nykytilanteesta ja kehityssuunnista. Elinkeinojen teemassa maakuntakaavatyössä on kyse elinkeinojen toimintaedellytysten turvaamisesta ja kehittämisestä siten, että Uudenmaan kilpailukyky ja houkuttelevuus elinkeinojen näkökulmasta paranevat. Tavoitteena on mahdollistava ja innostava Uudenmaan elinkeinojen kehityskuva, joka toimii maakuntakaavan pohjana.

Tämä selvitys kartoittaa elinkeinotoimintojen nykytilannetta ja kehityssuuntia sekä toimii pohjana Uudenmaan liitossa keväällä 2014 tehtävälle elinkeinojen kehityskuvalle, joka puolestaan on lähtökohta maakuntakaavaluonnokseen vietäville elinkeinoihin liittyville aluevarauksille ja merkinnöille. Kehityskuvaan tullaan kokoamaan tämä pohjaselvitys sekä sen pohjalta Uudenmaan liitossa tehtävät tavoitteisto, kehityskuvakartta ja kehitysstrategia.

Elinkeinojen käsittelylle maakuntakaavatyössä on koottu alustavat kärkitavoitteet osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan, jotka tarkentuvat kuntaedustajien ja muiden sidosryhmien kanssa keskustellen työn kuluessa. Elinkeinoteeman alustaviksi kärkitavoitteiksi on nostettu seuraavat tavoitteet:

1. Elinkeinojen sijoittuminen tukee monikeskuksista aluerakennetta ja toiminnoiltaan sekoittunutta yhdyskuntarakennetta, kunkin alueen ominaispiirteet huomioiden
2. Uudellamaalla on riittävästi monipuolisia ja toteuttamiskelpoisia sijoittumismahdollisuuksia elinkeinotoiminnalle
3. Palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja sijoittuvat olevia rakenteita hyödyntäen sekä ympäristö huomioiden

Selvityksessä on hyödynnetty mm. Uusimaa-ohjelman pohjaksi tehtyjä aineistoja (esim. Toimintaympäristökuvaus, Uudenmaan yritysten erikoistuneisuus -selvitys), Tilastokeskuksen tilastoaineistoja ja paikkatietoaineistoja sekä HSY:n Helsingin seudun yritystoiminta -katsauksen aineistoja.

Selvityksessä esitetään tunnuslukuja koko Uudenmaan osalta tai seutukunnittain:

- Pääkaupunkiseutu: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa
- Kuuma-seutu: Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti
- Lohjan seutu: Karkkila, Lohja ja Siuntio
- Loviisan seutu: Lapinjärvi ja Loviisa
- Porvoon seutu: Askola, Myrskylä, Porvoo ja Pukkila
- Raaseporin seutu: Inkoo, Hanko ja Raasepori

Seuraavassa luvussa käydään läpi Uudenmaan elinkeinojen nykytilaa. Luvussa esitellään keskeisiä tunnuslukuja Uudenmaan aluetaloudesta ja yritystoiminnasta sekä Uudenmaan ja eri seutujen päätoimialoja ja erikoistumisaloja. Lisäksi tarkastellaan Uudenmaan kasvua 2000-luvulla sekä paneudutaan elinkeinorakenteen ja työpaikkojen sijainnin muutoksiin. Kolmannessa luvussa keskitytään elinkeinojen sijoittumiseen ja käydään läpi mm. eri toimialojen sijoittumislogiikkaa ja sijoittumiskriteereitä. Luvussa neljä aiheena ovat alueen kilpailukyky, innovaatiotoiminta sekä alueiden kasvutekijät. Luvussa analysoidaan Uudenmaan eri seutujen kasvutekijöitä. Viides luku suuntautuu tulevaisuuteen ja pohdinnan alla ovat Uudenmaan kehityssuunnat 2040. Luvussa käydään läpi mm. VATT työpaikkaennusteita ja toimialarakenteen muutosta. Näiden pohjalta esitetään Uudenmaan vaihtoehtoiset skenaariot sekä Uudenmaan eri alueiden näkymiä eri skenaariovaihtoehdoissa. Viimeinen luku sisältää yhteenvedon ja johtopäätöksiä sekä ehdotuksia 4. vaihemaakuntakaavan valmisteluun.

2 Uudenmaan elinkeinojen nykytilanne

Aluetalouden lähtökohtia

Uusimaa kuuluu Pohjois-Euroopan vaurasiin, kasvaviin suurkaupunkialueisiin¹. Alueen tulotaso on korkea suhteessa Euroopan alueisiin: Bruttokansantuote (BKT) asukasta kohti -indikaattorilla mitattuna Uusimaa kuuluu EU:n NUTS 2 -alueiden 20 kärkialueen joukkoon (Eurostat), luku on 53 prosenttia korkeampi kuin EU28-alueella keskimäärin. Kaupunkialueena Uusimaa menestyy hyvin kansainvälisissä suurkaupunkien elinolovertailuissa: Helsinki oli Euroopan 2. ja maailman 8. paras Liveability Ranking-verailussa 2013 (The Economist's Intelligence Unit). Alueella on korkea koulutustaso ja panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat Euroopan huipputasoa. Perusrakenne ja joukkoliikenne ovat kansainvälisesti verrattuna laadukkaita. Alueen väestö kasvaa nopeasti maahanmuuton vetämänä, mikä pitää alueen elinvoimaisena. Työllisyysaste on selvästi korkeampi ja työttömyysaste alempi kuin Euroopan NUTS 2 -alueilla keskimäärin, vaikka työmarkkinaluvut jäävät alueella selvästi jälkeen kärkialueista.

Alueen vahvuuksien kääntöpuolena on hajautunut yhdyskuntarakenne, joka nostaa yritysten, kotitalouksien ja julkisen sektorin kustannuksia. Tähän liittyen asuntojen hinnat ja vuokrat ovat korkeat pääkaupunkiseudulla, mikä heikentää työmarkkinoiden toimivuutta.

Taulukko2.1: Tunnuslukuja Uudenmaan aluetaloudesta vuonna 2011

	Määrä	Osuus (%) koko maasta
Bruttokansantuote markkinahintaan, milj. euroa	71 321	37,8
Palkansaajakorvaukset, milj. euroa	36 552	37,8
Kiinteän pääoman bruttomuodostus (investoinnit), milj. euroa	12 472	34
Työlliset	819 598	32,5
Väkiluku	1 540 684	28,6
		Indeksi, koko maa=100
Bruttokansantuote asukasta kohti, euroa/asukas	46 292	132
Palkansaajakorvaukset asukasta kohti, euroa/asukas	23 724	132
Investoinnit asukasta kohti, euroa/asukas	8 095	119

Uudenmaan yritysten toimipaikkojen tunnuslukuja

Uusimaa on Suomen suurin, monipuolisin ja kansainvälinen yritystoiminnan keskittymä. Yrityssektorin työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista on korkeampi kuin koko maassa. Uudellamaalla yritysten toimipaikkoja oli yhteensä 99 536 vuonna 2011. Alueella toimimisella tarkoitetaan tässä sitä, että yrityksellä on vähintään yksi toimipaikka alueella. Yritystoimipaikkojen laskennallinen henkilöstömäärä oli yhteensä 530 026 ja niiden liikevaihto 184 miljardia euroa. Toimipaikan keskikoko oli 5,3 henkilöä. Uudenmaan yritysten toimipaikat ovat keskimäärin suurempia kuin koko maassa. Liikevaihtoa kertyi keskimäärin 1,8 miljoonaa euroa toimipaikkaa ja 0,3 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

¹ Kostiainen & Laakso 2013.

Taulukko2.2: Tunnuslukuja Uudellamaalla toimivista yrityksistä vuonna 2011

Lähde: Tilastokeskus KunTo

	Toimipaikkoja	Henkilöstö	Henkilöstö/ toimipaikka	Liikevaihto milj.€	Liikevaihto/ toimipaikka 1000€	Liikevaihto/ henkilö 1.000 €
Pääkaupunkiseutu	67 210	422 298	6,3	150 665	2 242	357
Kuuma-seutu	18 812	63 686	3,4	16 755	891	263
Helsingin seutu	86 022	485 984	5,6	167 420	1 946	344
Lohjan seutu	4 227	13 459	3,2	2 675	633	199
Raaseporin seutu	3 370	10 850	3,2	1 720	510	159
Porvoon seutu	4 201	15 100	3,6	12 077	2 875	800
Loviisan seutu	1 716	5 533*	3,2	951*	555	172
Uusimaa	99 536	530 026	5,3	184 454	1 853	348

* Liikevaihtotietoihin ja henkilöstömäärään on lisätty tilastosta puuttuvan Loviisan ydinvoiman arvioitu osuus pohjautuen Tilastokeskuksen Aluetilinpidon tietoihin v. 2011,

Uudellamaalla sijaitsee koko maan yritysten henkilöstöstä 36 prosenttia ja tuotetaan yritysten liikevaihdosta 48 prosenttia.

Pääkaupunkiseudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista 68 prosenttia ja henkilöstöstä 80 prosenttia. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta 82 prosenttia keskittyy pääkaupunkiseudulle. Toimipaikan keskikoko on suurempi kuin Uudellamaalla, ollen 6,3 henkilöä. Liikevaihtoa kertyi keskimäärin 2,2 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on lähes miljoona euroa enemmän kuin Uudellamaalla keskimäärin. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli sama kuin Uudellamaalla keskimäärin, 0,3 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

Kuuma-seudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista 19 prosenttia ja henkilöstöstä 12 prosenttia. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta 9 prosenttia keskittyy seudulle. Toimipaikan keskikoko 3,4 henkilöä on selvästi pienempi kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa kertyi 0,8 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on noin miljoona euroa vähemmän kuin Uudellamaalla keskimäärin. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli hieman pienempi kuin Uudellamaalla keskimäärin, 0,2 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

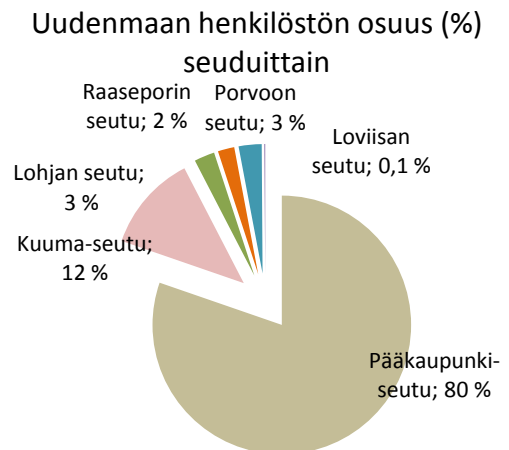
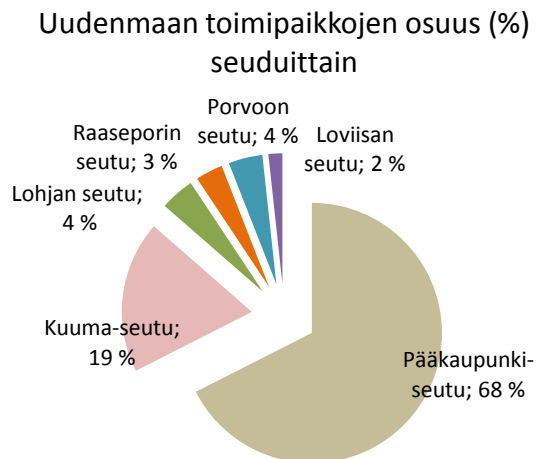
Lohjan seudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista 4 prosenttia ja henkilöstöstä alle prosentti. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta 0,3 prosenttia keskittyy seudulle. Toimipaikan keskikoko 3,2 henkilöä on selvästi pienempi kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa kertyi keskimäärin 0,6 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on hieman yli miljoona euroa vähemmän kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli selvästi pienempi kuin Uudellamaalla keskimäärin, 0,1 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

Raaseporin seudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista 3 prosenttia ja henkilöstöstä 2 prosenttia. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta noin prosentin verran keskittyy seudulle. Toimipaikan keskikoko 3,2 henkilöä on selvästi pienempi kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa kertyi 0,5 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on hieman yli miljoona euroa vähemmän kuin Uudellamaalla keskimäärin. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli selvästi pienempi kuin Uudellamaalla keskimäärin, 0,1 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

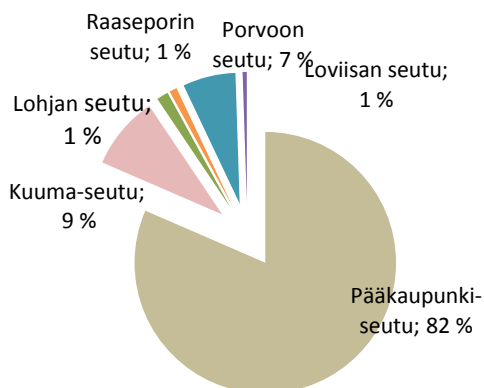
Porvoon seudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista 4 prosenttia ja henkilöstöstä 3 prosenttia. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta noin 7 prosenttia keskittyy seudulle. Toimipaikan keskikoko 4,1 henkilöä on pienempi kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa kertyi keskimäärin 2,8 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on noin miljoona euroa enemmän kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli selvästi enemmän kuin Uudellamaalla keskimäärin, peräti 0,8 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

Loviisan seudulla sijaitsee Uudenmaan yritysten toimipaikoista noin 2 prosenttia ja henkilöstöstä alle prosentti. Yritystoimipaikkojen liikevaihdosta noin 0,5 prosenttia keskittyy seudulle. Toimipaikan keskikoko 3,2 henkilöä on selvästi pienempi kuin Uudellamaalla. Liikevaihtoa kertyi 0,5 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden, mikä on hieman yli miljoona euroa vähemmän kuin Uudellamaalla keskimäärin. Liikevaihtoa henkilöä kohden oli selvästi pienempi kuin Uudellamaalla keskimäärin, 0,1 miljoonaa euroa henkilöä kohti.

Kuva 2.1: Uudenmaan toimipaikkojen, henkilöstön ja liikevaihdon osuudet (%) seuduittain vuonna 2011

Uudenmaan liikevaihdon osuus (%) seuduittain

Uudellamaalla oli vuonna 2011 yhteensä 784 564 työpaikkaa, joista yksityiselle sektorille sijoittui 75 prosenttia ja julkiselle sektorille 25 prosenttia. Uudenmaan kaikista työpaikoista peräti 78 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla. Uudenmaan julkisen sektorin työpaikoista 78 prosenttia ja yksityisen sektorin työpaikoista 79 prosenttia on pääkaupunkiseudulla.

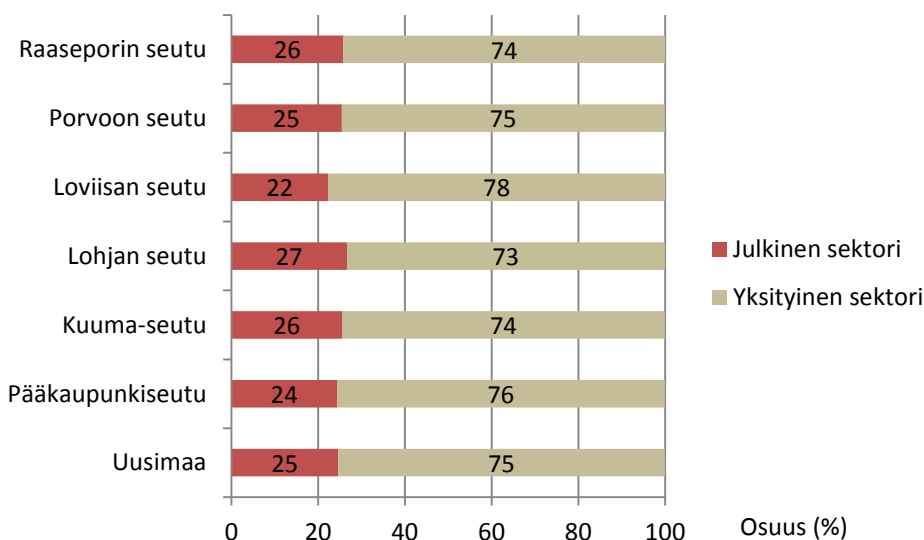
Taulukko 2.3: Alueella työssäkäyvät (lkm) seuduittain vuonna 2011

Lähde: Tilastokeskus: Työssäkäynti

	Alueella työssäkäyvät			
	Yhteensä	Julkinen sektori	Yksityinen sektori	Tuntematon
Uusimaa	784 564	193 210	590 588	766
Pääkaupunkiseutu	615 652	150 001	465 030	621
Kuuma-seutu	100 838	25 773	74 968	97
Lohjan seutu	21 836	5 817	15 999	20
Loviisan seutu	6 633	1 481	5 149	3
Porvoon seutu	22 735	5 778	16 939	18
Raaseporin seutu	16 870	4 360	12 503	7

Uudenmaan eri seuduilla on yksityisen sektorin työpaikkojen osuus noin 75 prosenttia kaikista työpaikoista. Eniten julkisen sektorin työpaikkoja on Lohjan seudulla, 27 %.

Kuva 2.2: Alueella työssäkäyvät seuduittain eroteltuna julkiselle ja yksityiselle sektorille (%) vuonna 2011

Uudenmaan työpaikat voidaan jäsentää jakamalla ne toimialoittain neljään päätoimialaan:

1. alkutuotanto (päätoimiala A)
2. teollisuus, varastointi ja logistiikka sekä rakentaminen (päätoimialat B-F, H ja tol46)
3. vähittäiskauppa ja kotitalouksien kaupalliset ja julkiset palvelut (päätoimialat I, P-S sekä tol45 ja tol47)
4. liike-elämän ja hallinnon palvelut (toimistotyöpaikat) (päätoimialat J-O)

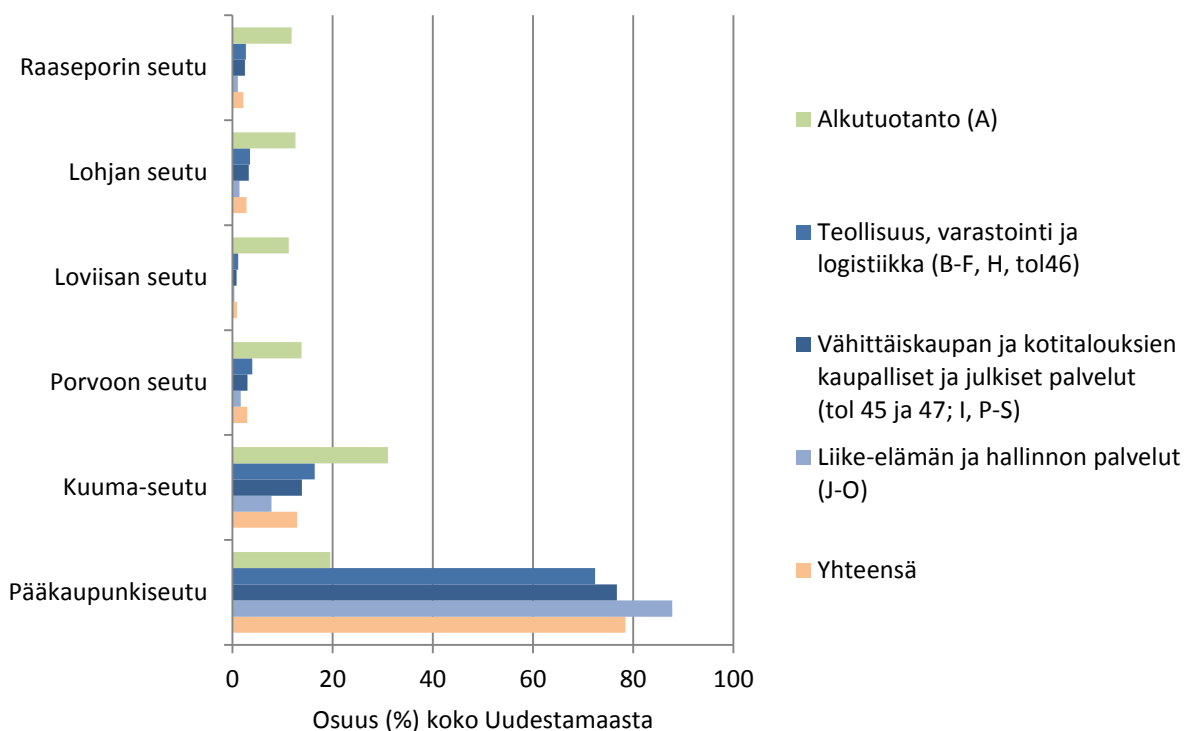
Taulukko 2.4: Uudenmaan työpaikat neljän päätoimialan mukaan alueittain vuonna 2011

Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti

	Uusimaa	Pääkaupunki-seutu	Kuuma-seutu	Porvoon seutu	Loviisan seutu	Lohjan seutu	Raaseporin seutu
Alkutuotanto (A)	4979	973	1546	687	559	627	587
Teollisuus, varastointi ja logistiikka (B-F, H, tol46)	232892	168588	38197	9106	2701	8072	6228
Vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupalliset ja julkiset palvelut (tol 45 ja 47; I, P-U)	290398	222734	40139	8649	2371	9367	7138
Liike-elämän ja hallinnon palvelut (J-O)	246841	216663	19221	3987	882	3408	2680
Toimiala tuntematon (X)	9454	6694	1735	306	120	362	237
Yhteensä	784564	615652	100838	22735	6633	21836	16870

Uudenmaan alkutuotannon työpaikoista kolmasosa (31 %) sijaitsee Kuuma-seudulla, viidesosa (20 %) pääkaupunkiseudulla ja reilu kymmenesosa Uudenmaan muilla alueilla. Teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan työpaikoista 72 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla ja 16 prosenttia Kuuma-seudulla. Muiden alueiden osuudet jäävät alle 5 prosentin. Vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden työpaikoista 77 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla ja 14 prosenttia Kuuma-seudulla. Muiden alueiden osuudet jäävät alle 5 prosentin. Liike-elämän ja hallinnon palveluiden työpaikoista 88 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla ja noin 8 prosenttia Kuuma-seudulla. Muiden alueiden osuudet jäävät alle 2 prosentin.

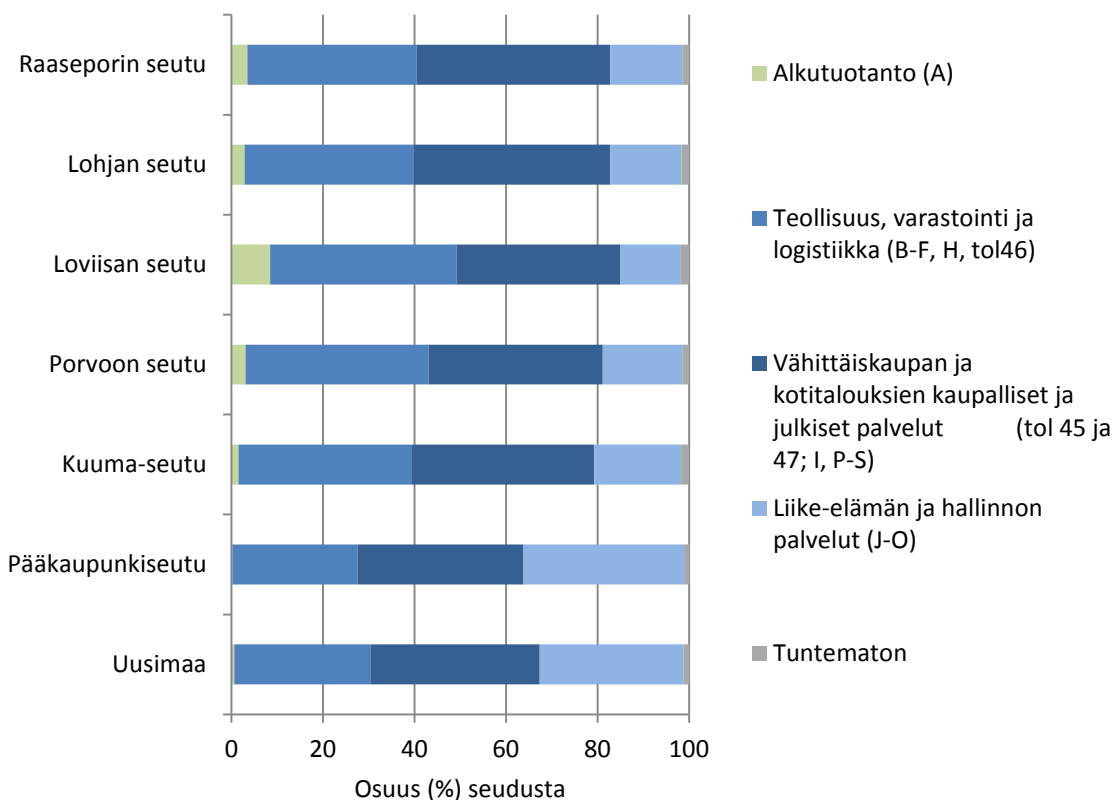
Kuva 2.3: Uudenmaan työpaikkojen osuudet (%) alueittain neljän päätoimialan mukaan vuonna 2011

Uudellamaalla on työpaikoista reilu kolmasosa (37 %) sijoittuu vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden toimialalle ja noin kolmasosa liike-elämän ja hallinnon palveluihin (32 %) sekä teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan toimialalle (30 %). Jaottelu on lähes samanlainen pääkaupunkiseudulla: vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden osuus on 36 prosenttia, liike-elämän ja hallinnon palveluiden 35 prosenttia sekä teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan osuus 27 prosenttia. Kuuma-seudulla työpaikoista 40 prosenttia sijoittuu vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden toimialalle, 38 prosenttia teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan toimialalle sekä viidesosa (19 %) liike-elämän ja hallinnon palveluihin.

Porvoon ja Loviisan seudun työpaikoista 40 prosenttia sijoittuu teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan toimialalle, reilu kolmasosa vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden toimialalle ja noin 15 prosenttia liike-elämän ja hallinnon palveluiden toimialalle. Vastaavasti Lohjan ja Raaseporin seuduilla työpaikoista reilu 40 prosenttia sijoittuu vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkisten palveluiden toimialalle, reilu kolmasosa teollisuuden, varastoinnin ja logistiikan toimialalle sekä noin 15 prosenttia liike-elämän ja hallinnon palveluihin.

Kuva2.4: Uudenmaan työpaikkojen osuudet (%) seuduittain neljän päätoimialan mukaan vuonna 2011

2.1 Päätoimialat

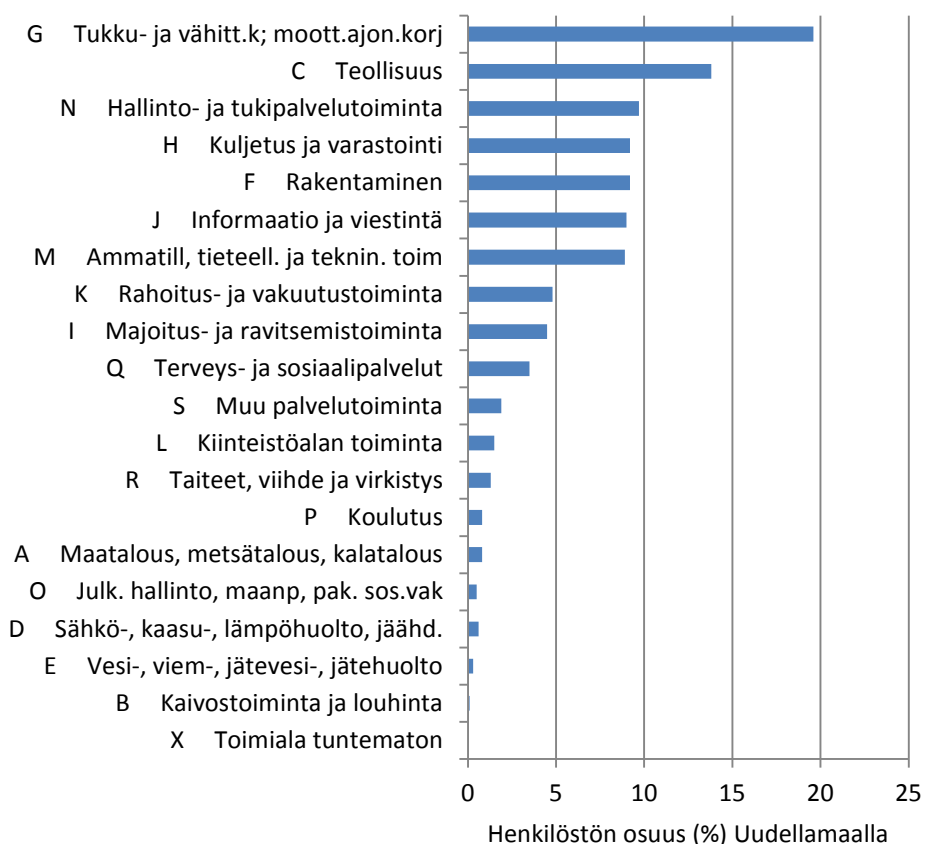
Uudenmaan päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Uudenmaan yritysten suurin toimiala on kauppa henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 100 000 vuonna 2011. Kaupan osuus on viidennes Uudellamaalla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimiala on teollisuus, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 14 prosenttia. Seuraavaksi suurimmat toimialat henkilöstömäärällä mitattuna ovat: hallinto- ja tukipalvelut, kuljetus ja varastointi, rakentaminen, informaatio ja viestintä sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Henkilöstömäärä kullakin näistä viidestä toimialasta on 47 000 – 51 000, joka vastaa 9-10 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä.

Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä rahoituksessa ja vakuutuksessa henkilöstömäärä on noin 25 000 kummassakin, joka vastaa noin 5 prosentin osuutta. Henkilöstömäärien perusteella Uudenmaan pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: terveys- ja sosiaalipalvelut (yrityssektori), muu palvelutoiminta, kiinteistöalan toiminta, taiteet, viihde ja virkistys, koulutus (yrityssektori), maa- metsä- ja kalatalous, julkinen hallinto (yrityssektori), energia, vesihuolto sekä kaivostoiminta ja louhinta. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 3,5 prosenttia.

Uudenmaan eri seudut poikkeavat toisistaan elinkeinorakenteen osalta. Pääkaupunkiseudun henkilöstöstä suurin osa työskentelee palvelusektorilla. Muilla seuduilla työllisistä suurin osa työskentelee teollisuudessa.

Kuva 2.5: Uudenmaan yritysten päätoimialat vuonna 2011

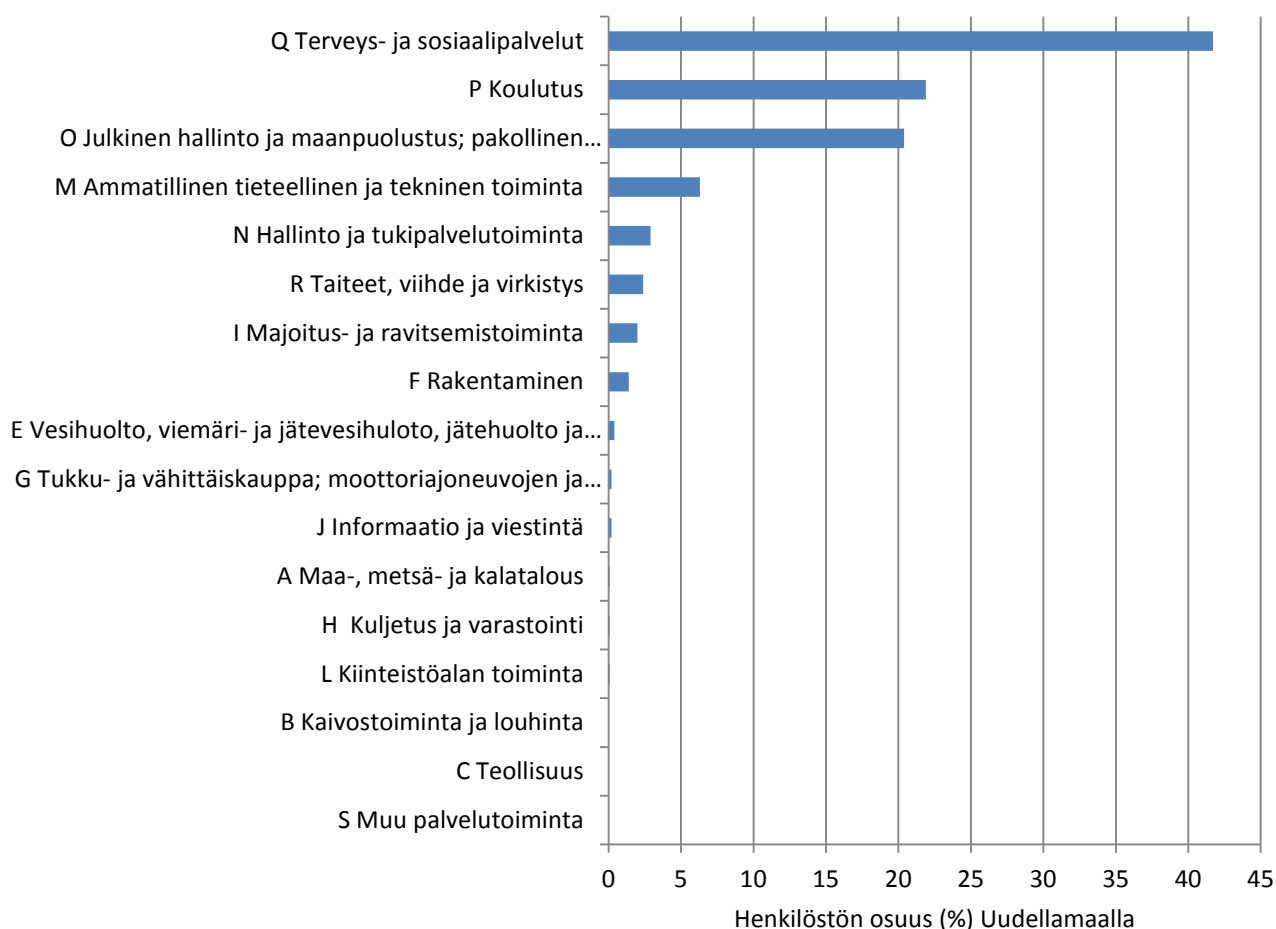

Uudenmaan julkisyhteisöjen päätoimialat

Uudellamaalla julkisyhteisöjen toimipaikkoja oli yhteensä 4527 vuonna 2012 (HSY toimipaikka-aineisto). Julkisyhteisöjen toimipaikkojen laskennallinen henkilöstömäärä oli yhteensä 169 964. Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Uudenmaan suurin julkisyhteisöjen toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 71 000 vuonna 2012. Toiseksi suurin toimiala on koulutus, jonka osuus on reilu viidennes (22 %) Uudellamaalla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Kolmanneksi suurin on julkinen hallinto, jonka osuus on viidennes Uudellamaalla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä.

Kuva 2.6: Julkisyhteisöjen tunnuslukuja päätoimialoittain Uudellamaalla vuonna 2012

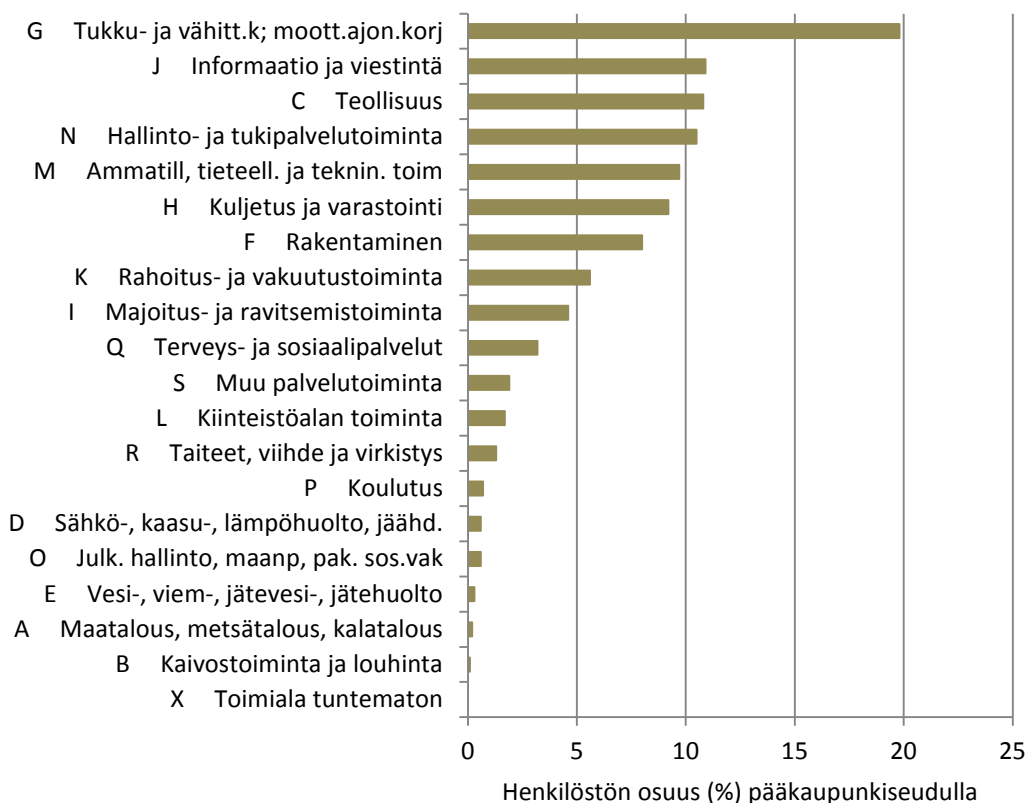
Lähde: HSY toimipaikka-aineisto 2012

Pääkaupunkiseudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna pääkaupunkiseudun suurin toimiala on kauppa henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 84 000 vuonna 2011. Kaupan osuus on viidennes pääkaupunkiseudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Seuraavaksi suurimpia toimialoja ovat informaatio- ja viestintä, teollisuus sekä hallinto- ja tukipalvelut, joiden kaikkien osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 11 prosenttia. Näiden jälkeen seuraavaksi suurimpia toimialoja ovat henkilöstömäärällä mitattuna ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta sekä kuljetus ja varastointi. Näiden kahden toimialan henkilöstömäärä on 39 000 – 41 000, joka vastaa noin 9-10 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Seuraavaksi suurimmat toimialat henkilöstömäärällä mitattuna ovat: kuljetus ja varastointi sekä rakentaminen, joiden osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on noin 8-9 prosenttia. Seuraavina tulevat rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä majoitus- ja ravitsemistoiminta, joiden henkilöstömäärä on noin 20 000 -23 000, joka vastaa noin 5-6 prosentin osuutta. Henkilöstömäärien perusteella pääkaupunkiseudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: terveys- ja sosiaalipalvelut (yrityssektori), muu palvelutoiminta, kiinteistöalan toiminta, taiteet, viihde ja virkistys, koulutus (yrityssektori), energia, vesihuolto, julkinen hallinto (yrityssektori), maa- metsä- ja kalatalous sekä kaivostoiminta ja louhinta. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 3,5 prosenttia.

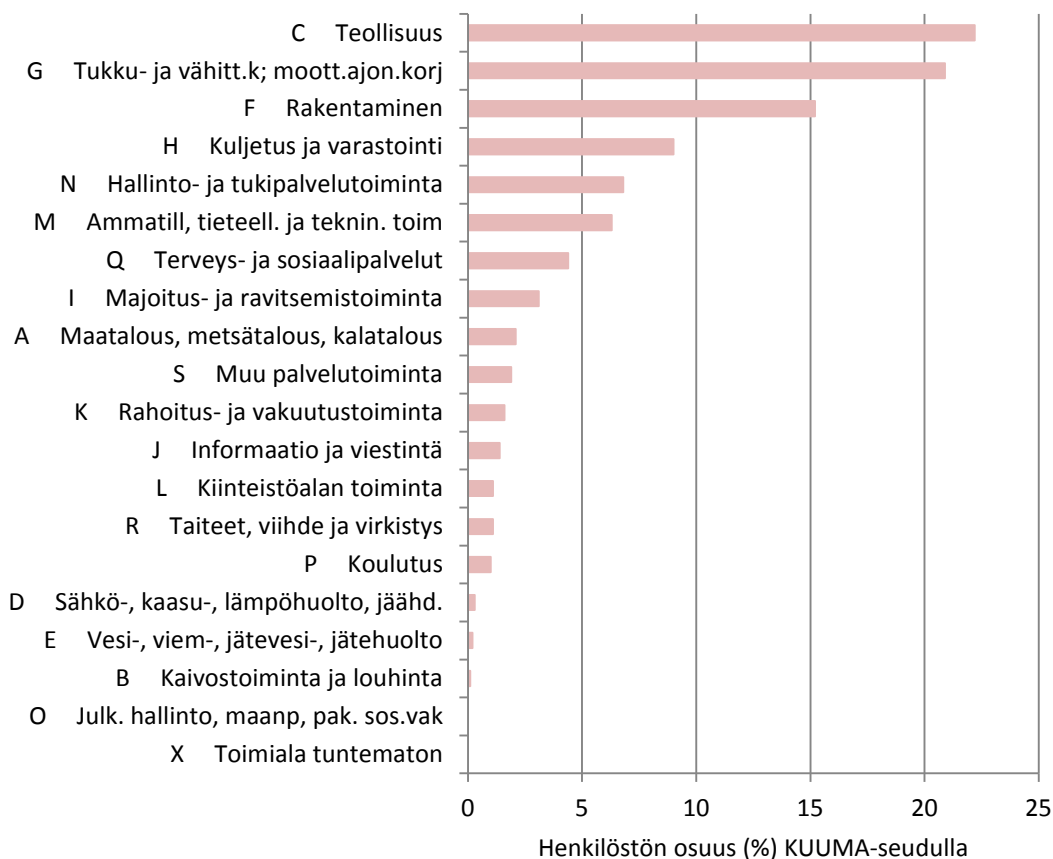
Kuva 2.7: Pääkaupunkiseudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

Kuuma-seudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Kuuma-seudun suurin toimiala on teollisuus henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 14 000 vuonna 2011. Teollisuuden osuus on reilu viidennes Kuuma-seudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimiala on kauppa, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on viidennes. Kolmanneksi suurin toimiala on rakentaminen, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 15 prosenttia. Neljäntenä on kuljetus ja varastointi, jonka henkilöstömäärä on noin 6000, joka vastaa noin 9 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Seuraavina tulevat hallinto- ja tukipalvelut sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Näiden kahden toimialan henkilöstömäärä on noin 4000, joka vastaa noin 6-7 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Seuraavaksi suurin toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on noin 4 prosenttia. Henkilöstömäärien perusteella Kuuma-seudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: majoitus- ja ravitsemistoiminta, maa- metsä- ja kalatalous, muu palvelutoiminta, rahoitus- ja vakuutustoiminta, informaatio- ja viestintä, kiinteistöalan toiminta, taiteet, viihde ja virkistys, koulutus (yrityssektori), energia, vesihuolto sekä kaivostoiminta ja louhinta. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 3 prosenttia.

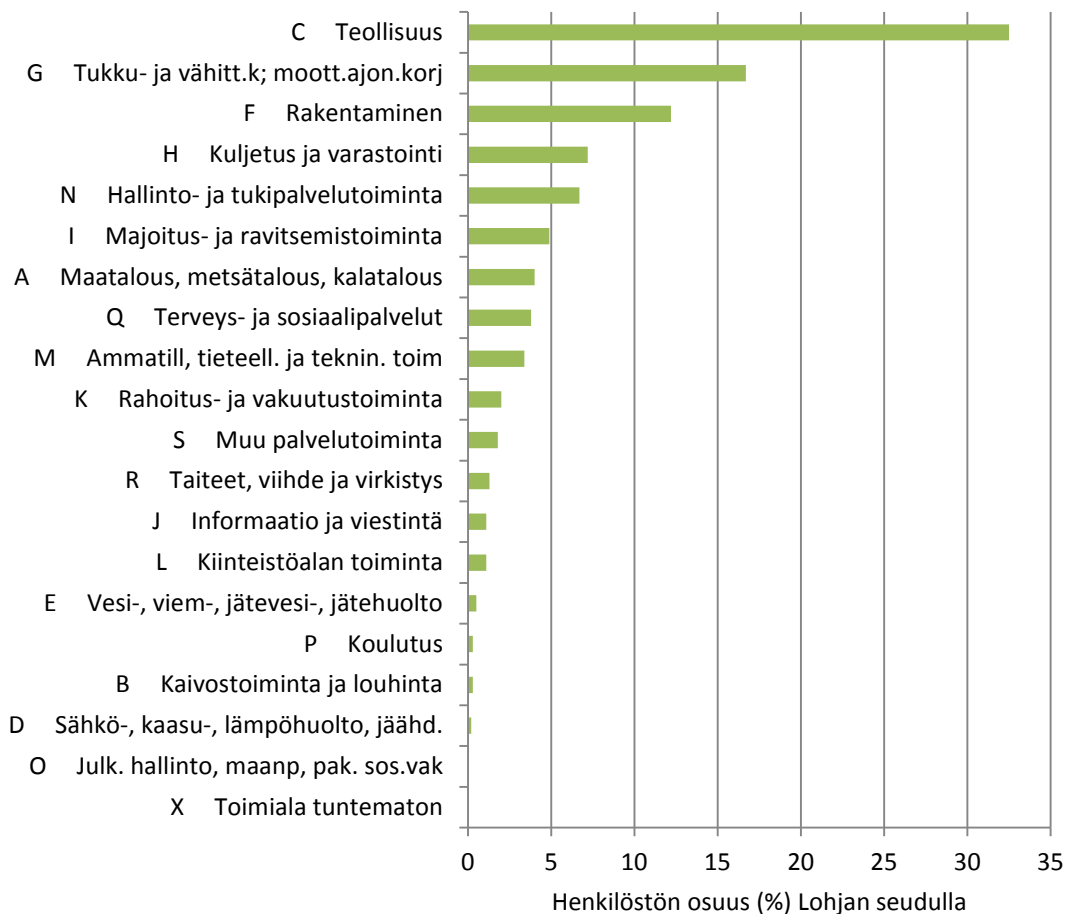
Kuva 2.8: Kuuma-seudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

Lohjan seudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Lohjan seudun suurin toimiala on teollisuus henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 4 000 vuonna 2011. Teollisuuden osuus on kolmannes Lohjan seudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimiala on kauppa, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 17 prosenttia. Kolmanneksi suurin toimiala on rakentaminen, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 12 prosenttia. Neljäntenä ovat kuljetus ja varastointi sekä hallinto- ja tukipalvelut, joiden molempien henkilöstömäärä on noin 900, joka vastaa noin 7 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Seuraavaksi suurin toimiala on majoitus- ja ravitsemistoiminta, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on noin 5 prosenttia. Seuraavina tulevat maa- metsä- ja kalatalous, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Näiden kolmen toimialan henkilöstömäärä on noin 500, joka vastaa noin 3-4 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Henkilöstömäärien perusteella Lohjan seudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: rahoitus- ja vakuutustoiminta, muu palvelutoiminta, taiteet, viihde ja virkistys, informaatio- ja viestintä, kiinteistöalan toiminta, energia, vesihuolto, koulutus (yrityssektori) sekä kaivostoiminta ja louhinta. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 2 prosenttia.

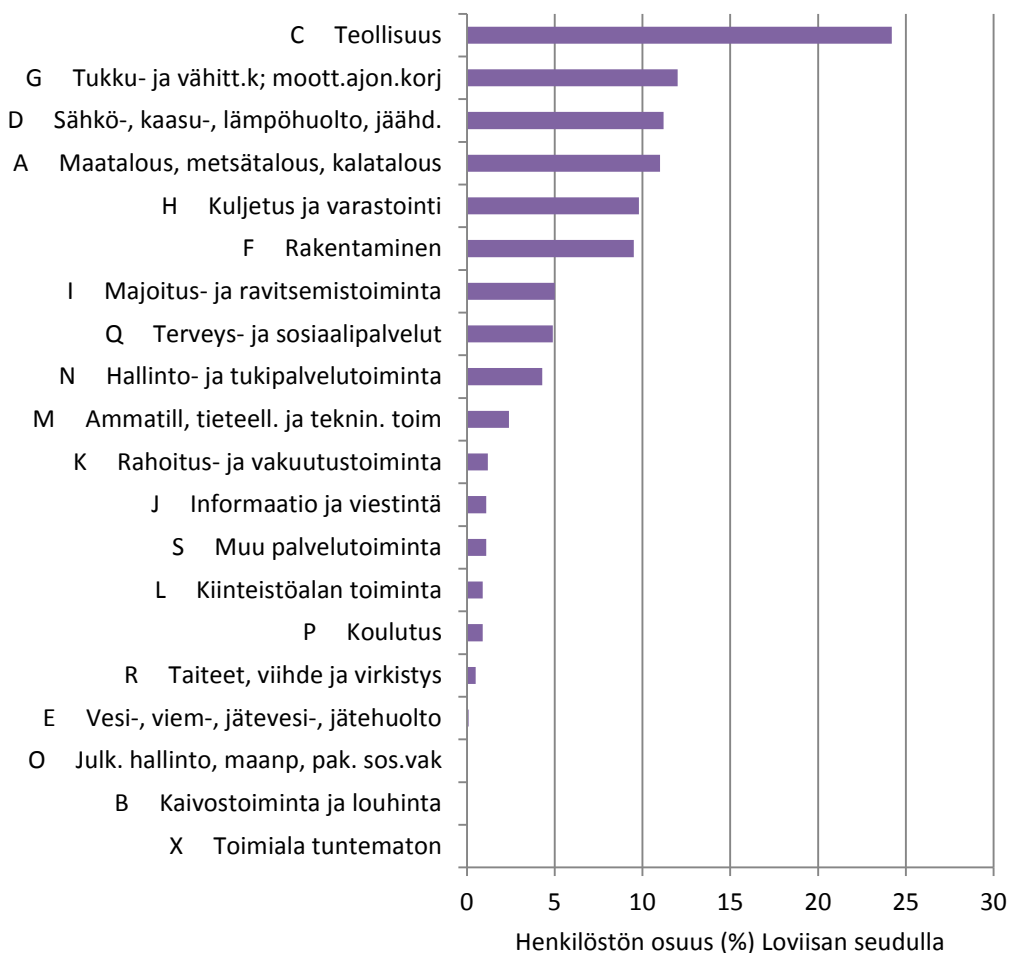
Kuva 2.9: Lohjan seudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

Loviisan seudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Loviisan seudun suurin toimiala on teollisuus henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 1 000 vuonna 2011. Teollisuuden osuus on neljännes Loviisan seudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimiala on kauppa, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 12 prosenttia. Kolmanneksi suurimmat toimialat ovat energia-ala sekä maa- metsä- ja kalatalous. Näiden kahden toimialan henkilöstömäärä on noin 500, joka vastaa noin 11 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Viidentenä ovat kuljetus ja varastointi sekä rakentaminen joiden molempien henkilöstömäärä on noin 400. Tämä vastaa noin 10 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Seuraavaksi suurimmat toimialat ovat majoitus- ja ravitsemistoiminta, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä hallinto- ja tukipalvelut. Näiden kolmen toimialan henkilöstömäärä on noin 200, joka vastaa noin 4-5 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Henkilöstömäärien perusteella Loviisan seudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, rahoitus- ja vakuutustoiminta, informaatio- ja viestintä, muu palvelutoiminta, kiinteistöalan toiminta, koulutus (yrityssektori) sekä taiteet, viihde ja virkistys. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 2 prosenttia.

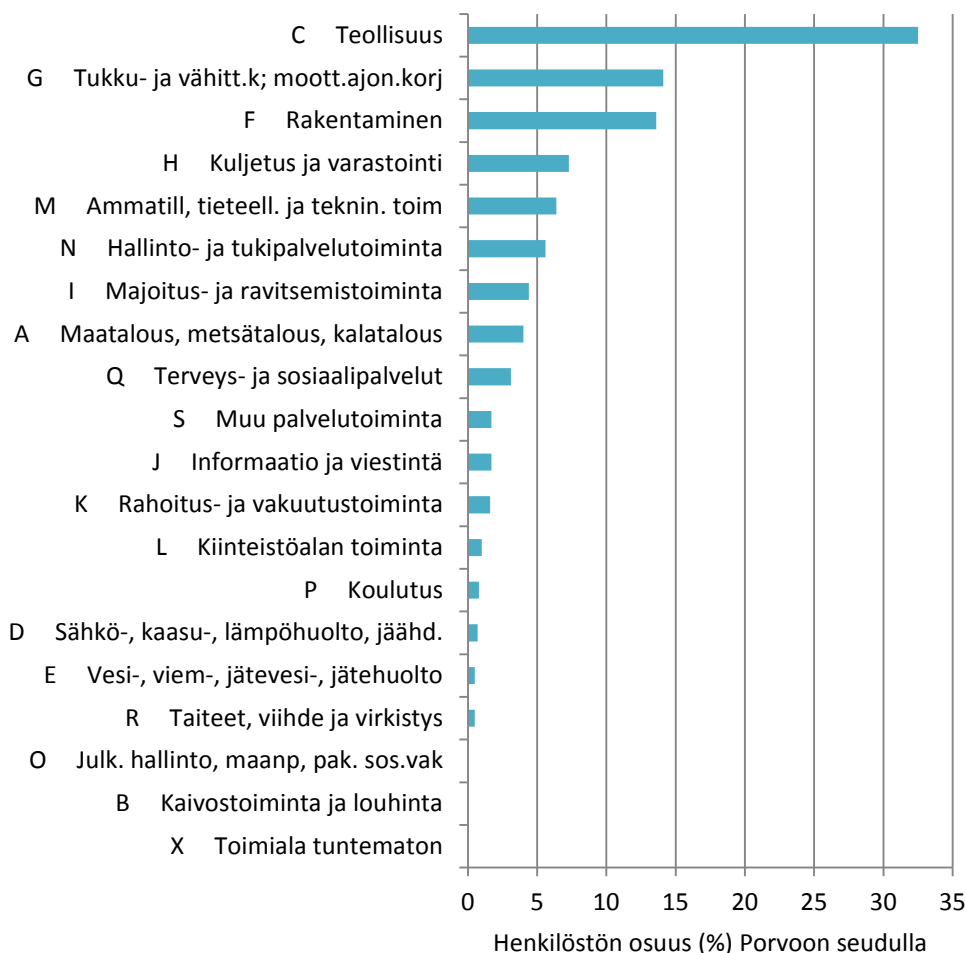
Kuva 2.10: Loviisan seudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

Porvoon seudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Porvoon seudun suurin toimiala on teollisuus henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 5 000 vuonna 2011. Teollisuuden osuus on kolmannes Porvoon seudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurimmat toimialat ovat kauppa ja rakentaminen, joiden osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 14 prosenttia. Kolmanneksi suurimpia ovat kuljetus ja varastointi sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, joiden molempien henkilöstömäärä on noin 1000. Tämä vastaa noin 7 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Neljänneksi suurin toimiala on hallinto- ja tukipalvelut, joiden osuus toimipaikkojen henkilöstöstä on 6 prosenttia. Viidentenä tulevat majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä maa- metsä- ja kalatalous. Näiden kahden toimialan henkilöstömäärä on noin 600, joka vastaa noin 4 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Henkilöstömäärien perusteella Porvoon seudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: terveys- ja sosiaalipalvelut, muu palvelutoiminta, informaatio- ja viestintä, rahoitus- ja vakuutustoiminta, kiinteistöalan toiminta, koulutus (yrityssektori), energia ja vesihuolto sekä taiteet, viihde ja virkistys. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 3 prosenttia.

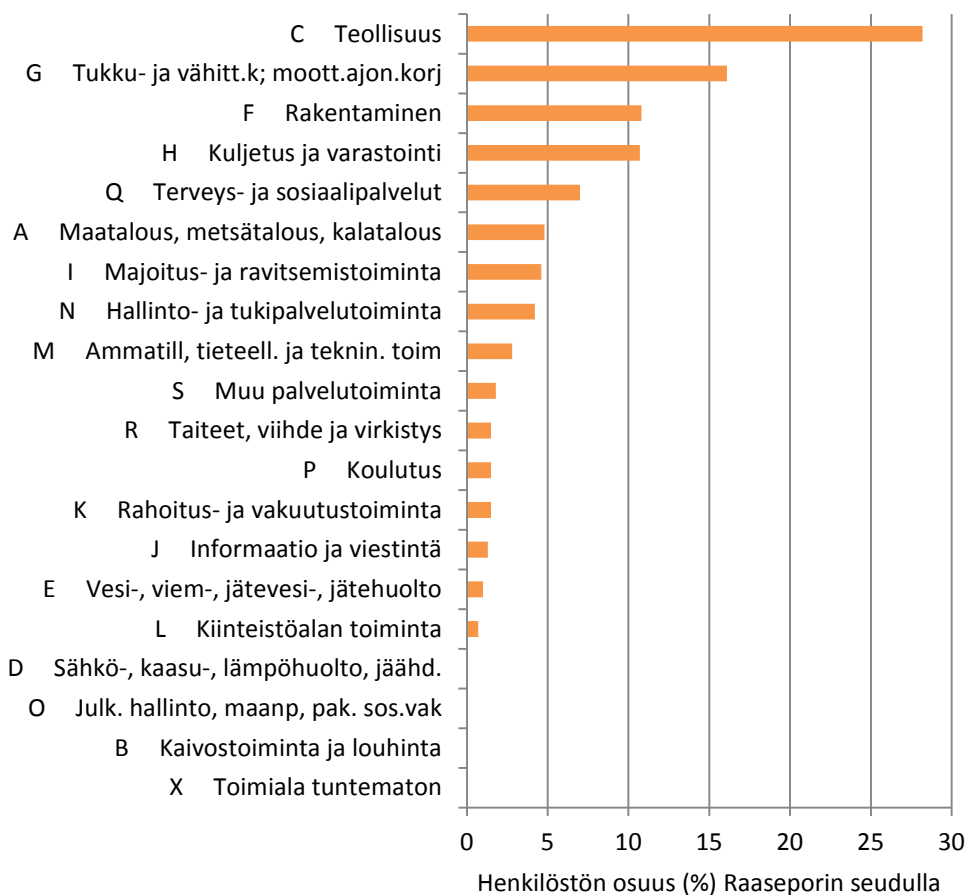
Kuva 2.11: Porvoon seudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

Raaseporin seudun päätoimialat

Toimialaluokituksen päätoimialajaolla (kirjaintaso) tarkasteltuna Raaseporin seudun suurin toimiala on teollisuus henkilöstömäärällä mitattuna. Alan henkilöstömäärä oli noin 3 000 vuonna 2011. Teollisuuden osuus on noin kolmannes Raaseporin seudulla sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstöstä. Toiseksi suurin toimialat on kauppa, jonka osuus toimipaikkojen henkilöstömäärästä on 16 prosenttia. Kolmanneksi suurimpia ovat rakentaminen sekä kuljetus ja varastointi, joiden molempien henkilöstömäärä on noin 1000. Tämä vastaa noin 11 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Neljänneksi suurin toimiala on terveys- ja sosiaalipalvelut, joiden osuus toimipaikkojen henkilöstöstä on 7 prosenttia. Viidentenä tulevat maa- metsä- ja kalatalous, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä hallinto- ja tukipalvelut. Näiden kolmen toimialan henkilöstömäärä on noin 500, joka vastaa noin 4-5 prosentin osuutta koko yrityssektorin henkilöstöstä. Henkilöstömäärien perusteella Raaseporin seudun pienehköt toimialat ovat kokojärjestyksessä: ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, muu palvelutoiminta, taiteet, viihde ja virkistys, koulutus (yrityssektori), rahoitus- ja vakuutustoiminta, informaatio- ja viestintä, vesihuolto sekä kiinteistöalan toiminta. Kullakin näistä toimialoista on henkilöstöä alle 3 prosenttia.

Kuva 2.12: Raaseporin seudun yritysten päätoimialat vuonna 2011

2.2 Erikoistumisalat

Uudenmaan yritystoiminnan erikoistumisella tarkoitetaan sitä, että alueen yritysten liiketoiminta on painottunut tiettyihin toimialoihin suhteessa koko maahan. Alueellinen erikoistuminen on yritystoiminnan tunnusomainen piirre. Erikoistuminen perustuu siihen, että alueiden välillä on eroja yritystoiminnan tuottavuuteen vaikuttavissa tekijöissä. Näitä tekijöitä ovat mm. sijainti, liikenneyhteydet, muu perusrakenne, luonnonresurssit, työvoiman osaaminen, saatavuus ja hinta sekä kaikkien muidenkin

tuotantopanosten saatavuus ja hinta. Kukin alue pyrkii erikoistumaan niihin tuotannonaloihin, joissa alue tarjoaa suhteellista tai absoluuttista etua muihin alueisiin verrattuna. Erikoistuminen ja siihen kiinteästi kytkeytyvä alueiden välinen vaihdanta on aluetalouden kasvun tärkeä osatekijä ja selittäjä (mm. Laakso & Loikkanen 2004).

Uudenmaan ja sen seutujen erikoistumista kuvataan suhteessa koko maahan käyttäen analyysivälineenä ns. sijaintiosamääriin perustuvia toimialoittaisia indeksejä. Sijaintiosamäärä on laskettu yritystoiminnan henkilöstömäärälle. Se kuvaa toimialan henkilöstömääräosuutta alueella suhteutettuna saman toimialan henkilöstömääräosuuteen vertailualueella, joka on tässä tapauksessa koko maa. Kun tällä tavalla laskettu suhdeluku muunnetaan indeksiksi, se saa arvon 100, jos toimialan työpaikkaosuus on alueella yhtä suuri kuin koko maassa. Jos indeksin arvo on suurempi kuin 100, alue on erikoistunut kyseiseen toimialaan ja yleensä toimii kyseisen alan tuotteiden nettoviejänä. Jos arvo on pienempi kuin 100, alue on nettotuojaa kyseisen alan tuotteille. Analyysi on rajattu yrityssektoriin, toisin sanoen julkisyhteisöt ovat analyysin ulkopuolella. Koulutuksen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta tulokset kuvaavat kyseisillä toimialoilla toimivien yritysten sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen (muut kuin julkisyhteisöt) alueellista erikoistumista.

Erikoistumisalat ovat käytännössä toimialoja, joiden kysynnästä merkittävä osa tulee alueen ulkopuolella muualta maasta tai ulkomailta. Erikoistumisalat eivät välttämättä ole alueen suurimpia työllistäjiä. Siitä huolimatta niillä on ratkaiseva merkitys alueen talouden kannalta, sillä merkittävät kasvu- ja supistumisimpulssit kerrannaisvaikutuksineen tulevat alueille pääasiassa niiden välityksellä. Erikoistumisalojen vastapainona ovat paikalliset alat, joiden asiakaskunta koostuu pääasiassa oman alueen asukkaista ja yrityksistä, kuten vähittäiskauppa.

Uudenmaan erikoistumisalat

Uudenmaan yritystoiminnan erikoistuminen koko maahan verrattuna perustuu KunTo -tietokannan henkilöstömäärätietoihin toimialaluokituksen 2-numerotasolla vuodelta 2011. Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Uudellamaalla 41 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 59 prosenttia Uudenmaan toimipaikkojen henkilöstöstä.

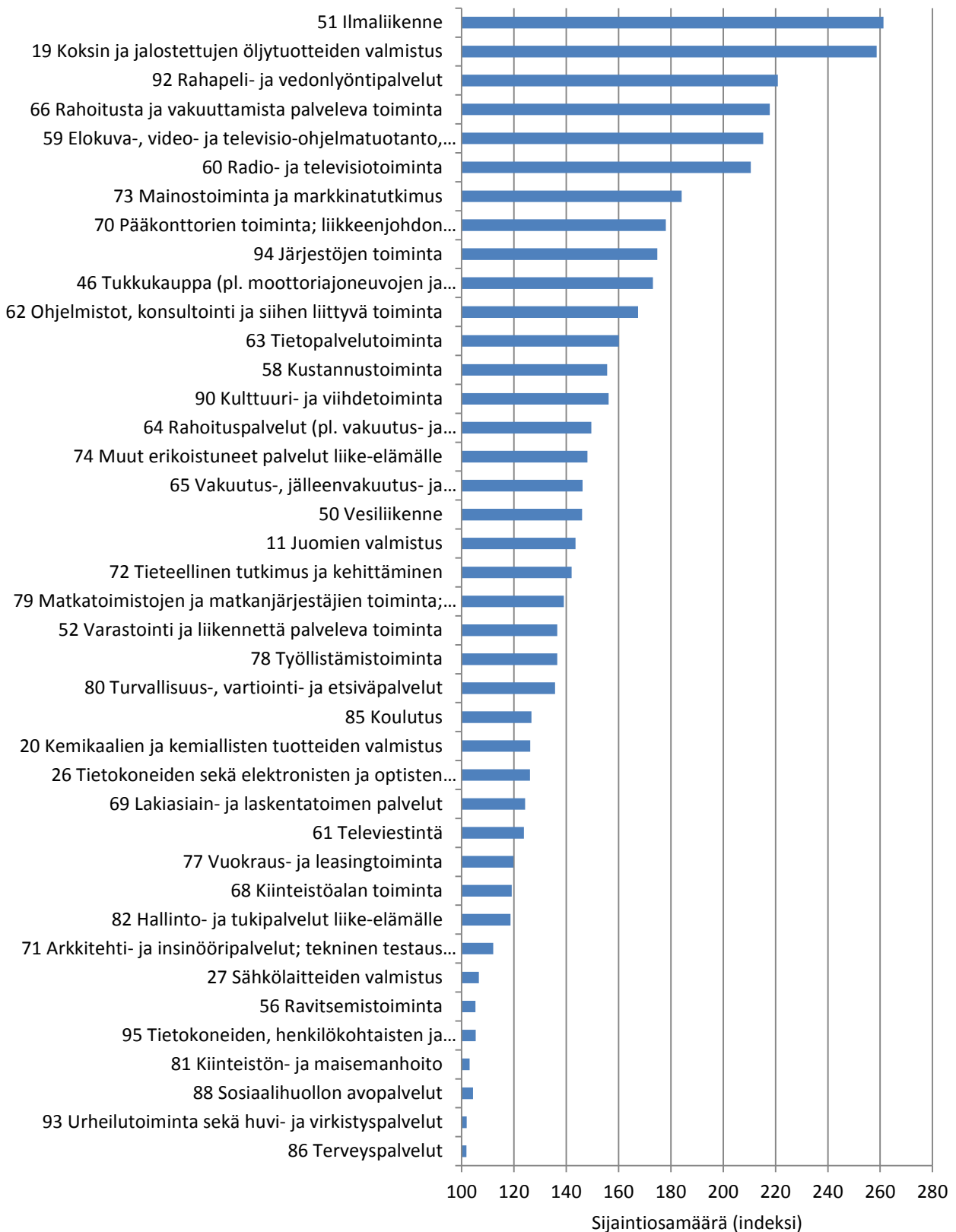
Uudenmaan erikoistumisprofiili on hyvin samankaltainen kuin muilla Euroopan suurkaupunkialueilla ja se poikkeaa muun Suomen erikoistumisprofiileista. Sijaintiosamääriin perustuvan analyysin mukaan Uudenmaan erikoistumisprofiili on varsin monipuolinen. Aluetta dominoi selvästi kaksi toimialaa (indeksi yli 250): ilmaliikenne ja öljytuotteiden jalostus. Näiden lisäksi indeksin arvo on seitsemällä toimialalla yli 200 (työpaikkaosuus yli kaksinkertainen koko maan osuuteen verrattuna) ja 8 toimialalla yli 150 mutta alle 200 (työpaikkaosuus yli 1,5-kertainen koko maahan verrattuna).

Uusimaa on toisaalta erikoistuneiden palvelualojen keskittymä mm. rahoitustoiminta ja konsultointipalvelut ja toisaalta alueella on muutamia isoja teollisuuden aloja mm. öljy-, elintarvike- sekä kemiateollisuutta.

Uudenmaan hallitsevia toimialoja ovat:

- liike-elämän palvelut (tol67-tol84)
- informaatioalat (tol58-tol61)
- rahoitustoiminta (tol64-tol66)
- kuljetus ja tukkukauppa (tol49-tol53 ja tol46)
- korkean teknologian tuotanto (tol62-tol63)
- erikoistuneet kotitalouksien palvelut (tol85-tol96)
- korkean teknologian teollisuus (tol24-31)

Kuva 2.13: Uudenmaa erikoistumisalat suhteessa koko maahan

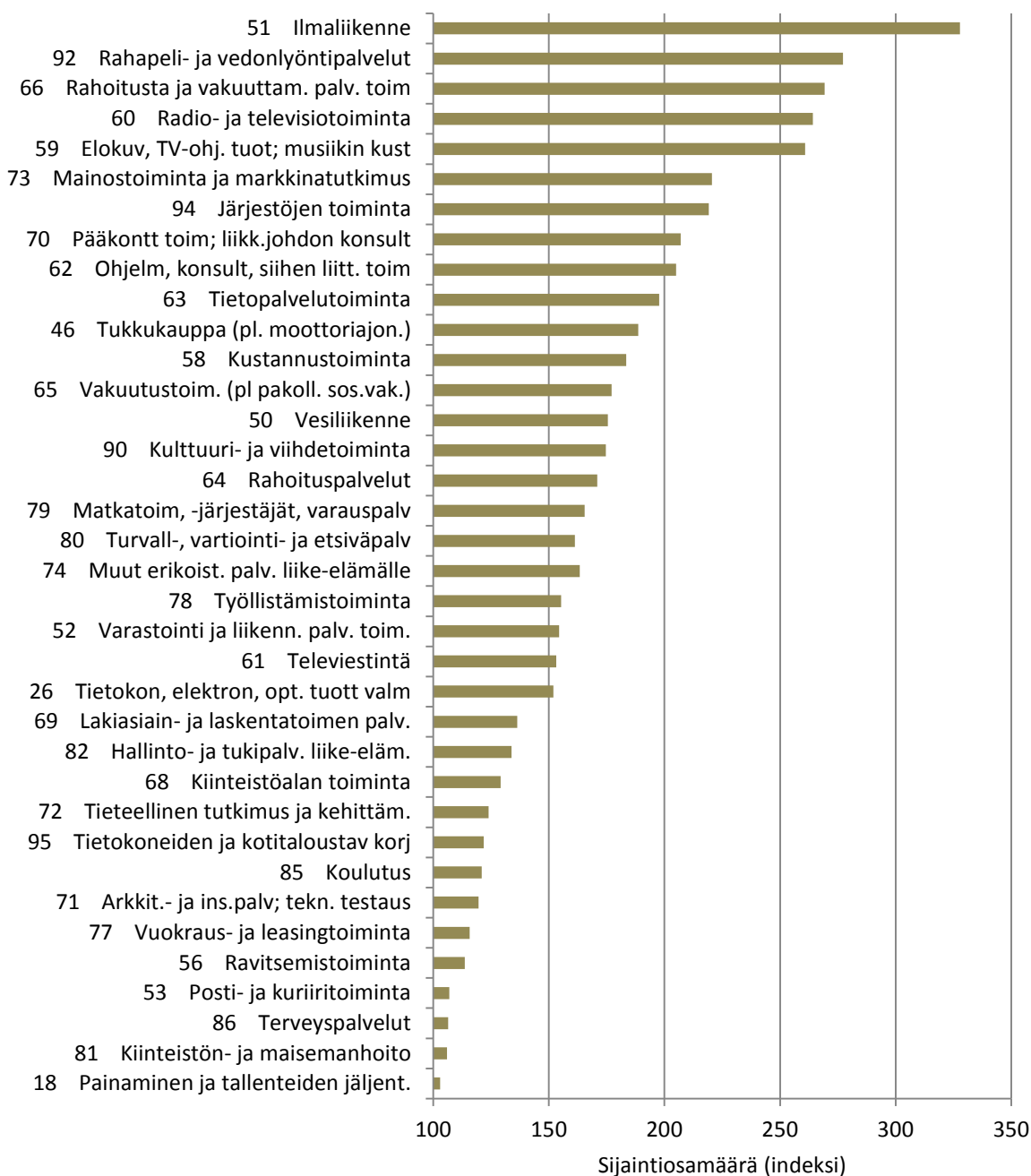
Pääkaupunkiseudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on pääkaupunkiseudulla 37 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 67 prosenttia pääkaupunkiseudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Pääkaupunkiseudun erikoistumisprofiili on hyvin samanlainen kuin koko Uudellamaalla.

Pääkaupunkiseudun erikoistumisprofiilia dominoi selvästi viisi toimialaa (indeksi yli 250): ilmaliikenne, rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut, rahoitus- ja vakuutustoiminta, radio- ja televisiotoiminta, elokuvien ja televisio-ohjelmien tuottaminen sekä musiikin kustantaminen. Näiden lisäksi indeksin arvo on neljällä toimialalla yli 200 (työpaikkaosuus yli kaksinkertainen koko maan osuuteen verrattuna) ja 14 toimialalla yli 150 mutta alle 200 (työpaikkaosuus yli 1,5-kertainen koko maahan verrattuna).

Kuva 2.14: Pääkaupunkiseudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

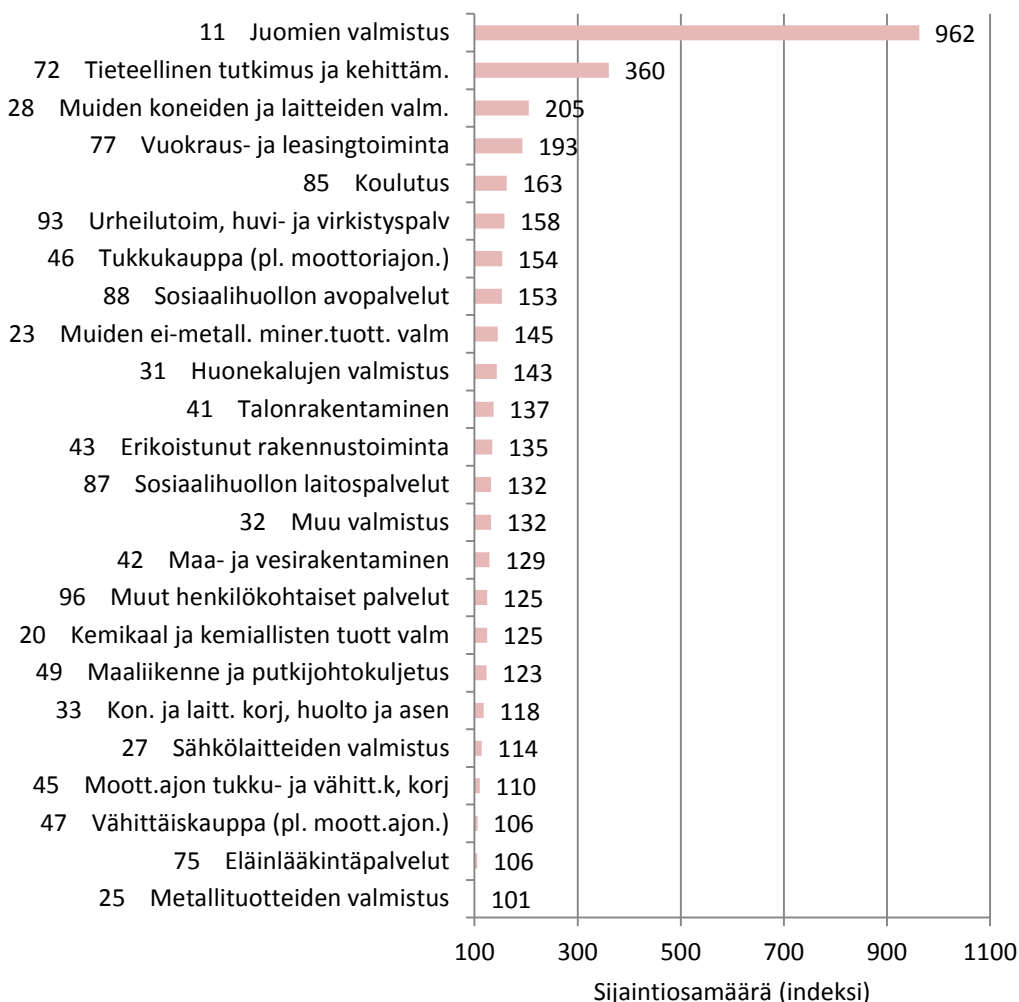
Kuuma-seudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Kuuma-seudulla 24 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 65 prosenttia Kuuma-seudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Kuuma-seudun erikoistumisprofiilissa esiin nousee monipuolinen teollisuus, rakennustoiminta ja sekä kuljetus ja tukkukauppa.

Kuuma-seudulle on keskittynyt erittäin voimakkaasti juomien valmistus (indeksi=962), alan työpaikkaosuus on lähes kymmenkertainen koko maan osuuteen verrattuna. Tämän lisäksi seudulla on toinen vahva toimiala, tieteellinen tutkimus ja kehittäminen, jonka työpaikkaosuus on lähes nelinkertainen koko maan osuuteen verrattuna. Myös muiden koneiden ja laitteiden valmistuksessa seudun työpaikkaosuus on kaksinkertainen koko maan osuuteen verrattuna. Näiden lisäksi indeksin arvo on viidellä toimialalla yli 150 mutta alle 200 (työpaikkaosuus yli 1,5-kertainen koko maahan verrattuna).

Kuva 2.15: Kuuma-seudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

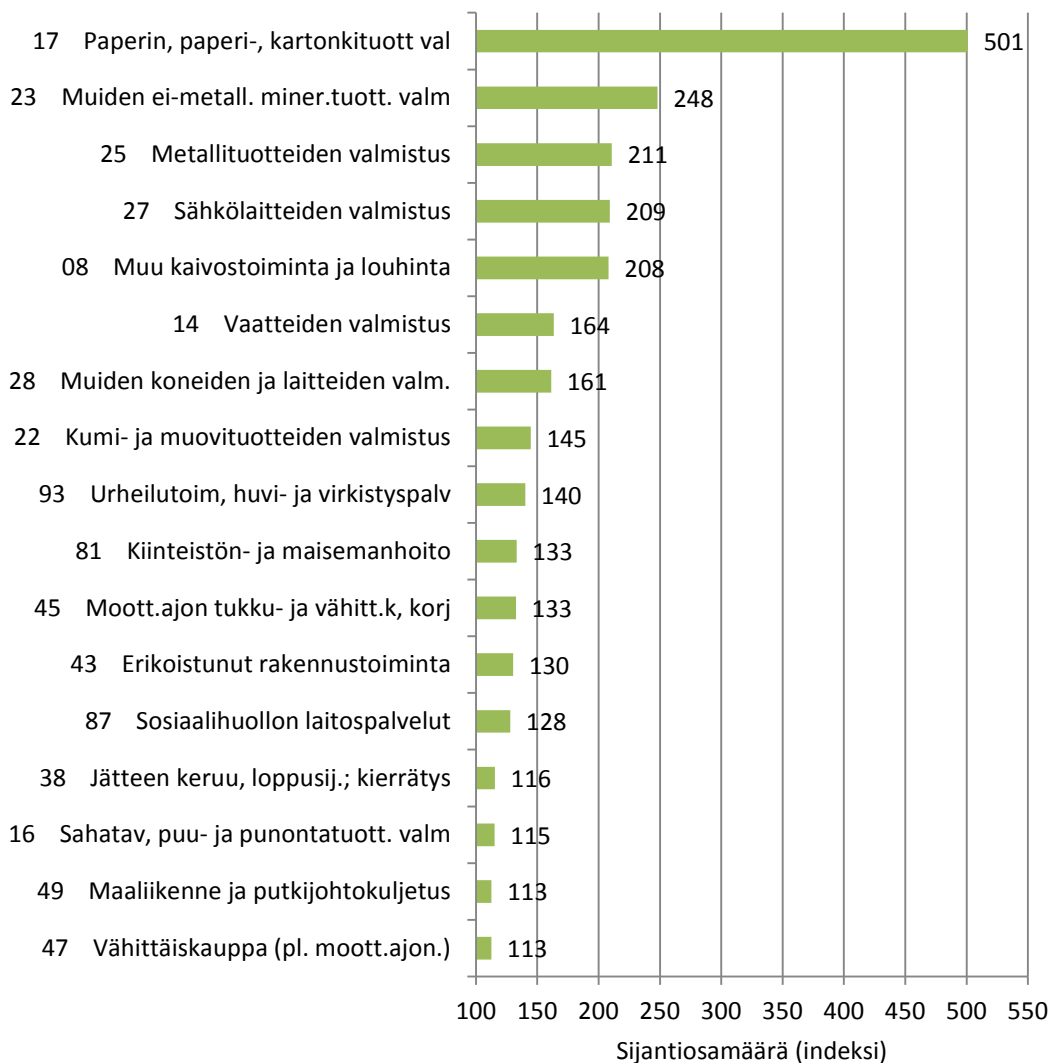

Lohjan seudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Lohjan seudulla 17 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 58 prosenttia Lohjan seudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Lohjan seudun erikoistumisprofiili painottuu voimakkaasti teollisuuteen. Seutua dominoi paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus, jonka työpaikkaosuus on viisinkertainen koko maan osuuteen verrattuna. Tämän lisäksi seudulla on toinen vahva toimiala, rakennusaineteollisuus, jonka työpaikkaosuus on lähes 2,5-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Muita vahvoja teollisuuden aloja ovat metalli- ja sähkötuotteiden valmistus sekä kaivostoiminta ja louhinta, joiden työpaikkaosuus on kaksinkertainen koko maan osuuteen verrattuna.

Kuva 2.16: Lohjan seudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

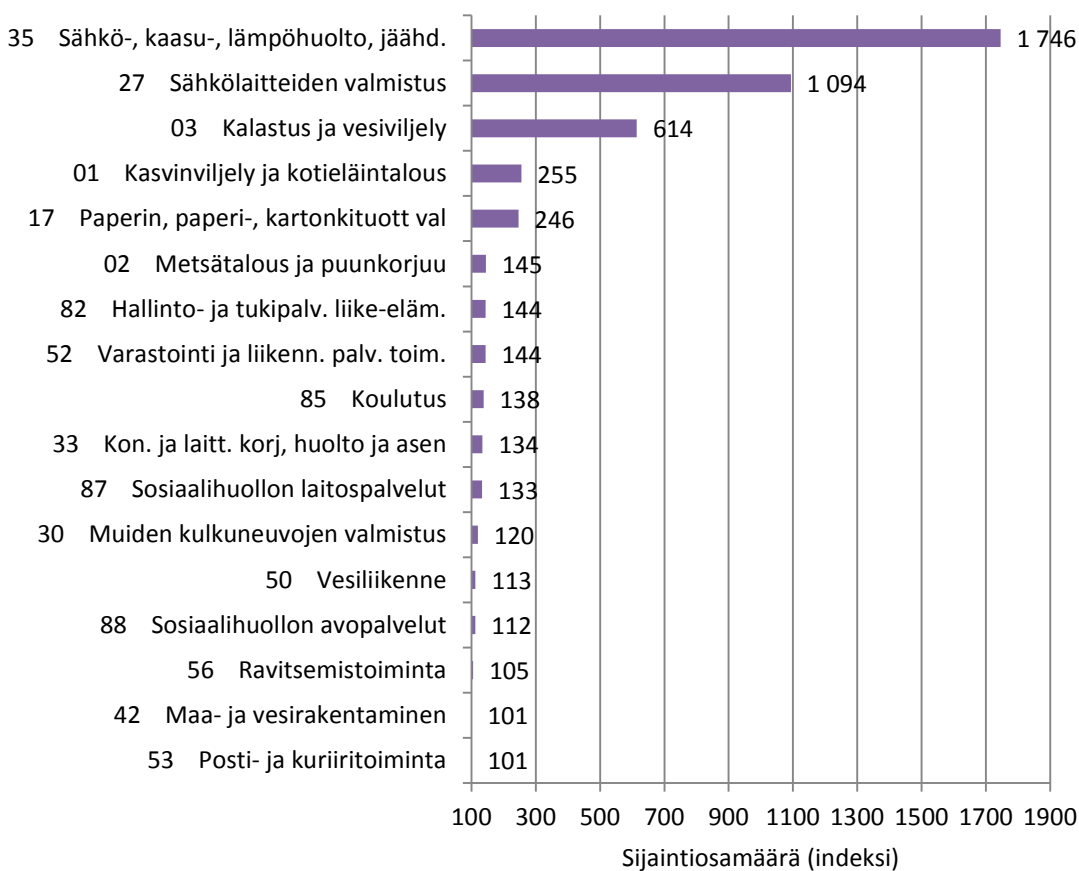

Loviisan seudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Loviisan seudulla 17 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 52 prosenttia Loviisan seudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Loviisan seudun erikoistumisprofiili painottuu energia-alaan, teollisuuteen ja maatalouteen. Seutua dominoi energia-ala, jonka työpaikkaosuus on peräti 17-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Tämä johtuu seudulla sijaitsevasta Fortumin Loviisan ydinvoimalasta. Seudulla sijaitsee myös Suomen suurin sähkölämmityselementtien valmistaja Loval Oy, joka edustaa seudun on toista vahvaa toimialaa, sähkölaitteiden valmistusta. Toimialan työpaikkaosuus on kymmenkertainen koko maan osuuteen verrattuna. Samoin maataloudessa on seudulla vahvat keskittymät: seudun työpaikkaosuus vaihtelee kalastuksen ja vesiviljelyn 6-kertaisesta osuudesta kasvinviljelyn ja kotieläintalouden 2,5-kertaisesta osuudesta sekä metsätalouden ja puunkorjuun 1,4-kertaisesta osuudesta koko maan osuuteen verrattuna.

Kuva 2.17: Loviisan seudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

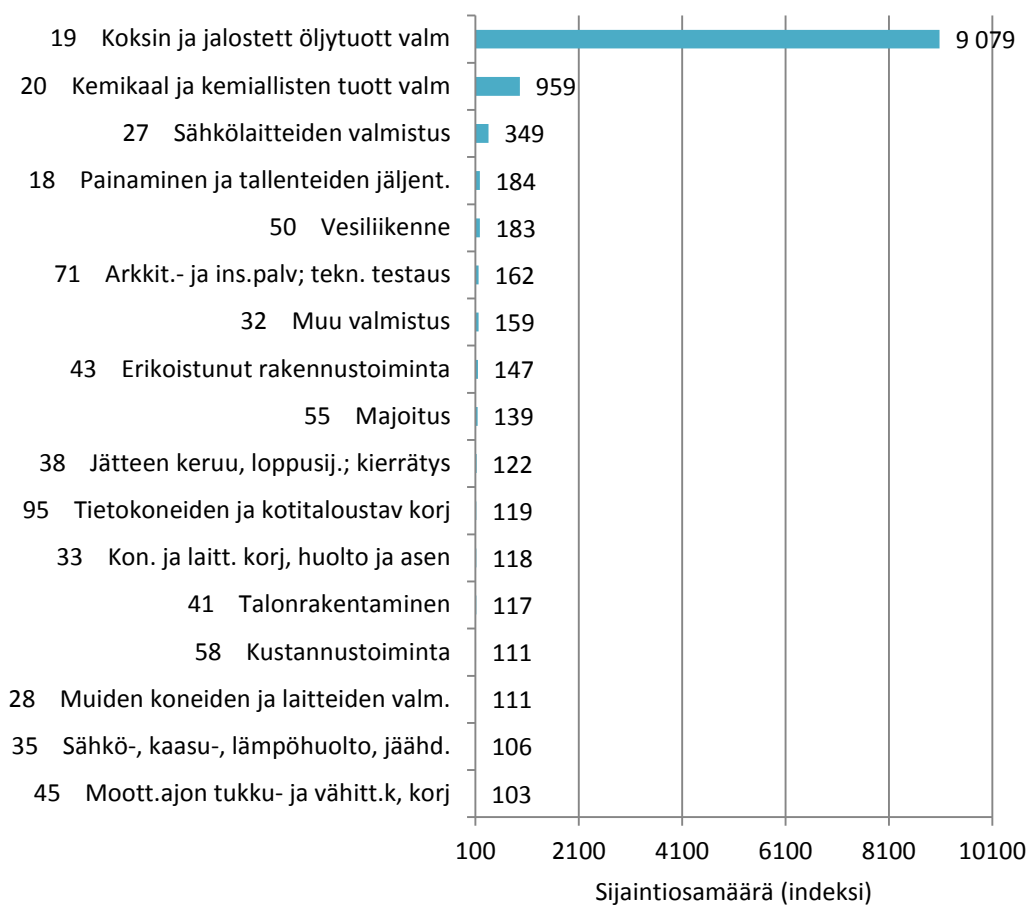

Porvoon seudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Porvoon seudulla 17 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 51 prosenttia Porvoon seudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Porvoon seudun erikoistumisprofiili painottuu teollisuuteen. Seudulla sijaitsee Kilpilahden kemiateollisuuden työpaikkakeskittymä, jossa toimivat mm. Neste Oil Oyj, Gasum Oy, Oy AGA Ab, Oy Innogas Ab ja M-I Finland Oy. Seutua dominoi öljytuotteiden valmistus, jonka työpaikkaosuus on peräti 90-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Tämän lisäksi seudulla on toinen vahva toimiala, kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus, jonka työpaikkaosuus on 9-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Samoin sähkölaitteiden valmistuksessa seudun työpaikkaosuus on lähes 3,5-kertainen koko maan osuuteen verrattuna.

Kuva 2.18: Porvoon seudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

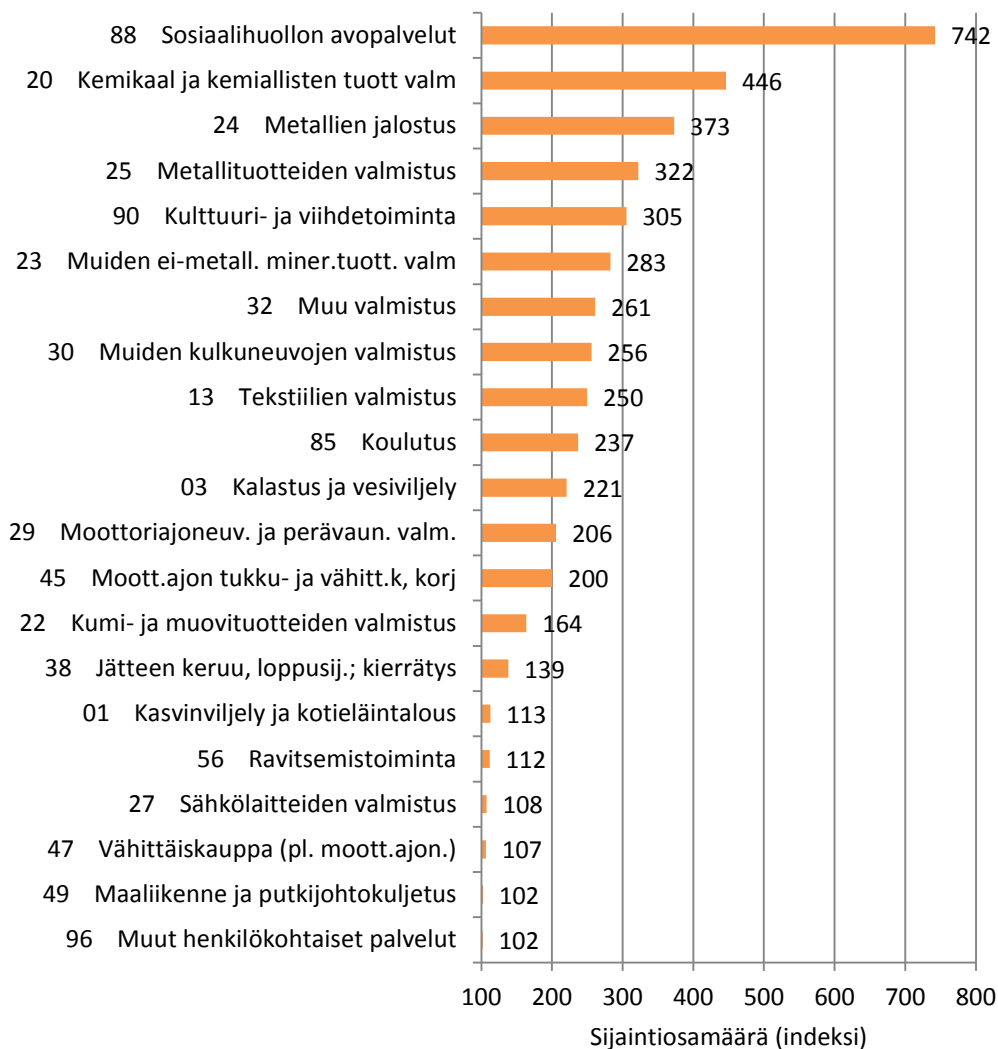

Raaseporin seudun erikoistumisalat

Toimialoja, joissa sijaintiosamäärä on yli 100, on Raaseporin seudulla 17 yhteensä 86 analyysissä mukana olevasta toimialasta. Kyseisten toimialojen henkilöstö kattaa 51 prosenttia Raaseporin seudun toimipaikkojen henkilöstöstä.

Raaseporin seudun erikoistumisprofiili painottuu teollisuuden lisäksi tiettyihin erikoistuneisiin palveluihin. Seutua dominoi sosiaalihuollon avopalvelu, jonka työpaikkaosuus on 7-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Tämän lisäksi seudulla on vahvoja teollisuuden aloja, kuten kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus, metallien jalostus sekä metallituotteiden valmistus. Näiden työpaikkaosuudet ovat 3-4-kertaisia koko maan osuuteen verrattuna. Samoin kulttuuri- ja viihdetoiminnassa seudun työpaikkaosuus on 3-kertainen koko maan osuuteen verrattuna. Seudulla sijaitsevat Fiskarsin ja Billnäsän ruukkialueet, joissa molemmissa yhdistyvät nykyään sekä pienmetalliteollisuus että palvelu- ja kulttuuritoiminta.

Kuva 2.19: Raaseporin seudun erikoistumisalat suhteessa koko maahan

Matkailuklusteri Uudenmaan erikoistumisalana

Edellä esitetty toimialoihin perustuva erikoistumisanalyysi ei tuo esiin eri toimialojen keskinäisiä riippuvuuksia. Kuitenkin yritykset muodostavat yhteistyöverkostoja, jotka usein ylittävät toimialarajat. Klusterilla tarkoitetaan osaamiskeskittymää, jossa keskinäistä yhteistyötä tekevät yritykset, koulutuslaitokset ja viranomaiset muodostavat yhteistyöryppään. Väljemmin täsmennettynä klusteri muodostuu toisiinsa sidoksissa olevista toimialoista ja niihin liittyvistä muista toimijoista, jotka ovat merkittäviä kilpailun kannalta.

Matkailuun kytkeytyvä yritystoiminta voidaan tulkita klusteriksi, johon kuuluvat majoitus- ja ravitsemistoiminta, matkailupalvelut, henkilöliikenne, virkistys- ja kulttuuripalvelut sekä kauppa. Suomessa matkailijoiden kulutus jakautuu laajasti eri toimialoille: Suomessa matkailijoiden kulutuksesta² majoitus- ja ravitsemispalveluiden osuus on vajaa kolmannes, samoin henkilöliikennepalveluiden osuus, kuten myös ostokset kaupasta (ml. polttoaineet). Noin 5 % kulutetaan matkanjärjestäjä- ja ohjelmapalveluihin sekä sekalaisiin matkailupalveluihin. Loppuosa, noin 5 %, kulutetaan kulttuuri-, virkistys- ja viihdepalveluihin.

Matkailulla on tärkeä rooli Uudellamaalla kaikilla seuduilla ja se on kasvanut voimakkaasti Uudellamaalla. Hyypiän (2014) tekemän selvityksen mukaan vuonna 1995 Uudenmaan majoitusliikkeissä yöpyi liki 1,8 miljoona matkustajaa ja vuonna 2012 luku oli jo lähes 3,2 miljoonaa. 17 vuoden aikana Uudenmaan matkailu on yöpymisten määrällä tarkasteluna kasvanut yli 80 prosenttia. Helsingin lisäksi Uudenmaan suuria matkailukeskittymiä ovat Porvoo ja Raasepori. Erikoistumisaloissa (ks. luku 2) Porvoon seudulla majoitus (sijaintiosamäärä 139) ja Raaseporin seudulla kulttuuri- ja viihdetoiminta (sijaintiosamäärä 305) ja ravitsemistoiminta (sijaintiosamäärä 112) nousevat voimakkaasti esiin.

Matkailun yhtenä osana voidaan myös tarkastella suomalaista kesämökkikulttuuria. Hyypiän (2014) mukaan mökkikulttuuri muistuttaa jonkin verran matkailua, sillä ihmiset hyödyntävät usein sesongeittain mökkipaikkakuntansa kaupallisia palveluita. Uudenmaan suurimmat kesämökkikunnat ovat Lohja ja Raasepori. Väkimäärään suhteutettuna eniten kesämökkejä on Inkoossa.

Helsingin seudun yritysraportissa (HSY 2013) matkailuun on yhdistetty erilaisiin tapahtumiin liitettävä yritystoiminta. Tätä kokonaisuutta kutsutaan matkailu- ja tapahtumaklusteriksi. Klusteriin on sisällytetty varsinaisen tapahtumajärjestämisen yritystoiminta sekä tapahtumille erilaisia palveluja tuottavan yritystoiminta, kuten majoitus- ja ravitsemistoiminta, tavaroiden vuokraus sekä turvallisuuspalvelut. Tapahtumien asiakaskunta koostuu kuluttajista, jotka osallistuvat aktiivisesti myös tapahtumin niiden kävijöinä ja niihin liittyvien palveluiden kuluttajina. Tämä on yksi tekijä, joka selittää luovan toiminnan ja tapahtumien keskittymistä muutamille alueille, Suomessa erityisesti Helsinkiin.

2. 3 Uudenmaan kasvu 2000-luvulla

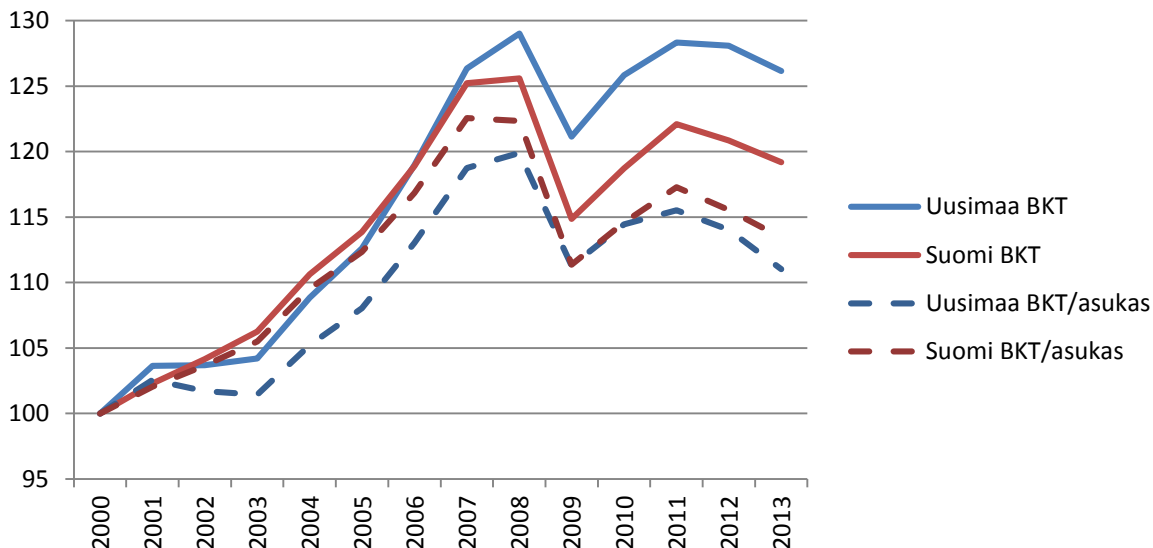
Bruttokansantuote

Uudenmaan tuotanto (BKT) kasvoi viime vuosikymmenellä suunnilleen samaa tahtia kuin koko maassa vuoteen 2007 asti, poikkeuksena vuosien 2002-2003 ns. ICT -taantuma, joka vaikutti voimakkaasti Uudellamaalla. Alue on kuitenkin tuotannolla mitattuna selvinnyt vuonna 2008 maailmanlaajuisesta finanssikriisistä käynnistyneestä taantumasta pienemmin taloudellisin vaurioin kuin koko maa, vaikka tuotanto supistui myös Uudellamaalla vuosina 2009 sekä 2012 ja 2013.

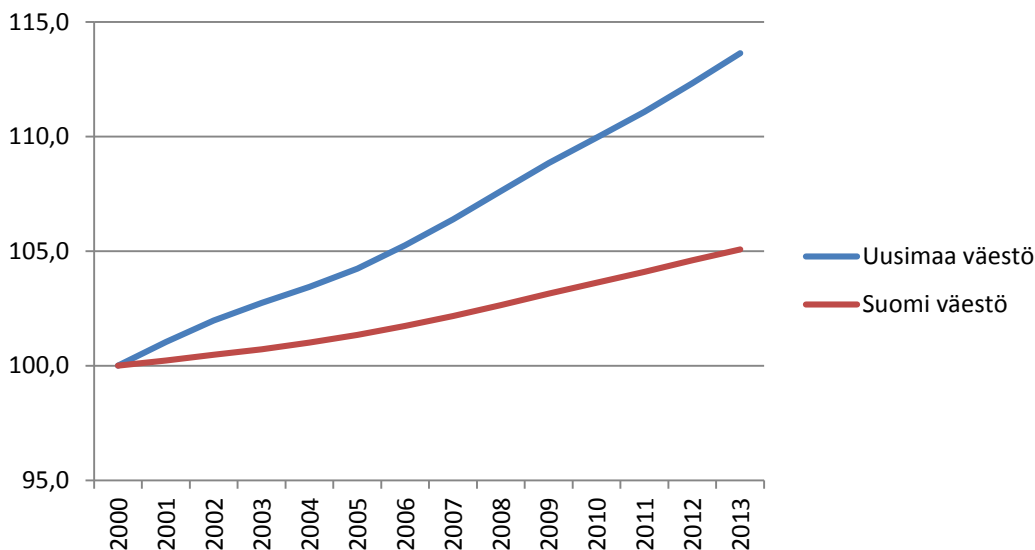
² Lähde: Tilastokeskus, matkailutilinpito 2007.

Asukasta kohti laskettu BKT on kuitenkin kasvanut 2000-luvulla hitaammin Uudellamaalla kuin koko maassa huomattavasti nopeamman väestönkasvun vuoksi.

Kuva 2.20: Bruttokansantuote v. 2010 hinnoin, Ind.2000=100 (Tilastokeskus; UM ennakkoarvio 2012-2013 Kaupunkitutkimus)

Kuva 2.21: Väestö (keskiväkiluku), Ind.2000=100 (Tilastokeskus)

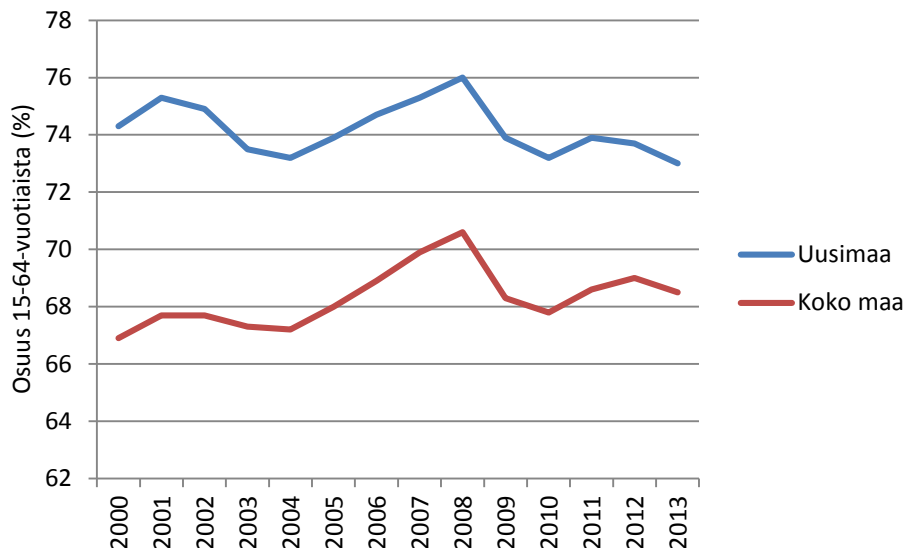
Työllisyys

Uudellamaalla työllisyys on kasvanut selvästi nopeammin kuin koko maassa, vaikka työllisten määrä oli vielä vuonna 2013 alempi kuin vuonna 2008. Kuitenkin työllisyysasteen trendi on ollut laskeva Uudellamaalla, koska väestönkasvun myötä työikäisten määrä on kasvanut, toisin kuin koko maassa, jossa työikäisten määrä on kääntynyt laskuun. Työllisyysasteiden ero (Uusimaa – Koko maa) on kaventunut 3 % -yksiköllä vuodesta 2000 vuoteen 2003.

Kuva 2.22: Työllisyys, Ind.2000=100 (Tilastokeskus, Tv-tutkimus)

Kuva 2.23: Työllisyysaste (työllisten osuus 15–64-vuotiaista (Tilastokeskus, Tv-tutkimus)

Työllisyys toimialoittain ja alueittain

Toimialarakenne on muuttunut rajusti 2000-luvulla: rakenne on palveluvaltaistunut. Liike-elämän palveluiden (hallinto- ja tukipalvelut sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta), sosiaali- ja terveyspalveluiden, informaatiopalveluiden, virkistys- ja muiden kotitalouksien palveluiden sekä rahoituksen työllisyys on kasvanut voimakkaasti. Myös rakentamisen sekä kuljetuksen ja varastoinnin työllisyys on noussut. Vastaavasti kaikkien teollisuustoimialojen työllisyys on vähentynyt. Taustalla on teollisuuden tuottavuuden kasvu, kysynnän heikentyminen sekä kiristynyt kansainvälinen kilpailu ja joillakin toimialoilla tuotannon siirtyminen alemman kustannustason maihin.

Kokonaisuutena työllisyys kasvoi 74 000 henkilötyövuotta vuodesta 2000 vuoteen 2011. Kasvu on 10 prosenttia vuoden 2000 määrästä eli työllisyys kasvoi keskimäärin 0,9 prosenttia vuodessa. Kasvaneiden toimialojen työllisyys lisääntyi 90 000 työvuodella ja vastaavasti supistuneiden alojen työllisyys väheni 16 000:lla.

Uudenmaan alueiden välillä on eroja työllisyyden muutosten kohdistumisessa ja vaikutuksissa. Liike-elämän palveluiden kasvu painottui pääkaupunkiseudulle. Sosiaali- ja terveyspalvelut, hallinto- ja tukipalvelut sekä kotitalouksien palvelut kasvoivat kaikilla alueilla. Myös rakentamisen työllisyyden kasvu kohdistui lähes kaikille alueille. Teollisuuden työllisyyden supistuminen vaikutti kaikilla alueilla, mutta suhteellinen merkitys oli suurin Lohjan ja Raaseporin seuduilla, jotka ovat perusteollisuusvaltaisia alueita.

Kuva 2.24: Työllisten määrän muutos Uudellamaalla v. 2000-2011 (Tilastokeskus, aluetilinpito)

Huom. Työllisyys aluetilinpidoissa: Henkilötyövuodet toimipaikan sijainnin mukaan

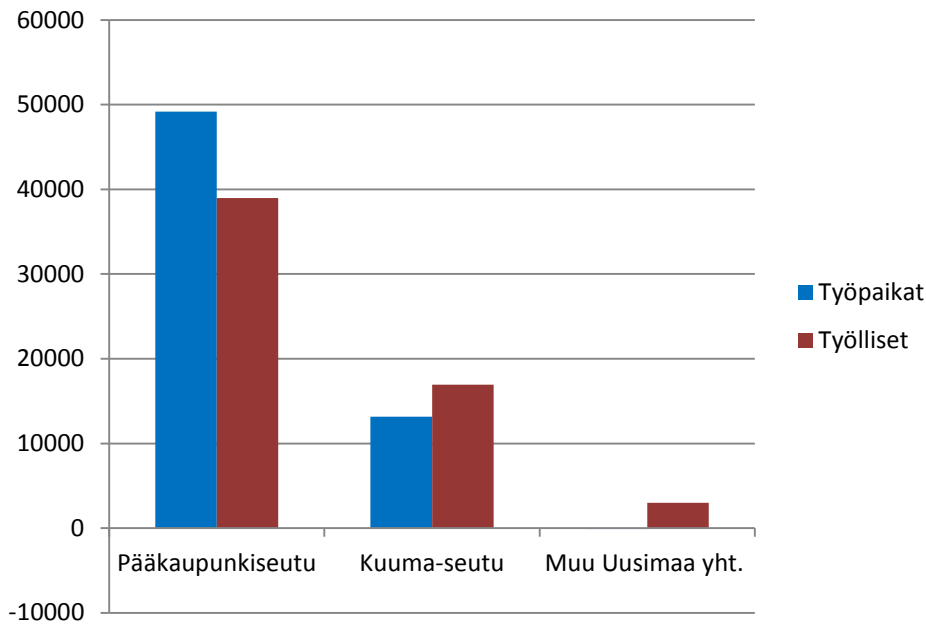

Työpaikat ja työlliset Uudenmaan alueilla 2000-luvulla

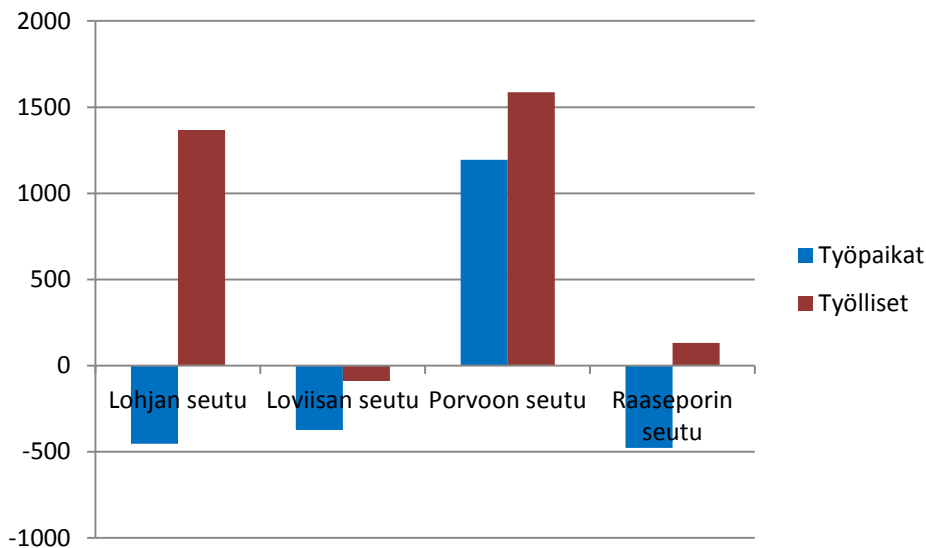
Kokonaisuudessaan työpaikat lisääntyivät vuodesta 2000 vuoteen 2011 pääkaupunkiseudulla, Kuuma-seudulla ja Porvoon seudulla, mutta vähenivät Lohjan, Loviisan ja Raaseporin seuduilla. Tästä huolimatta työllisten (alueella asuvien työssäkävijien) määrä kasvoi kaikkialla (pl. Loviisa). Tämän eron taustalla oli työmarkkina-alueen laajeneminen: pendelöinti erityisesti pääkaupunkiseudulle lisääntyi kaikilta muilta Uudenmaan alueilta. Erityisesti korkeasti koulutettujen asukkaiden pendelöinti kasvoi tuntuvasti. Tämä alueiden välisen työmarkkinaliikkuvuuden lisääntyminen kompensoi työpaikkojen vähenemistä Lohjan ja Raaseporin seuduilla. Lohjan seudulla ero oli erityisen suuri: työpaikat vähenivät lähes 500 henkeä, mutta työllisyys kasvoi 1 400:lla. Kuuma-seudulla ja Porvoon seudulla työpaikat lisääntyivät, mutta työllisten määrä nousi vielä huomattavasti enemmän. Vastaavasti pääkaupunkiseudulla työllisten määrä lisääntyi noin 10 000 henkilöä vähemmän kuin työpaikkojen määrä. Hyvä saavutettavuus mahdollisti

työmarkkina-alueen laajenemisen, joka ulottui Uudenmaan alueiden lisäksi myös Uudenmaan ulkopuolelle, erityisesti Kanta-Hämeeseen ja Päijät-Hämeeseen³.

Kuva 2.25: Työpaikkojen ja työllisten muutos 2000-2011 (Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto)

Kuva 2.26: Työpaikkojen ja työllisten muutos 2000-2011 (Tilastokeskus, Tv-tutkimus)

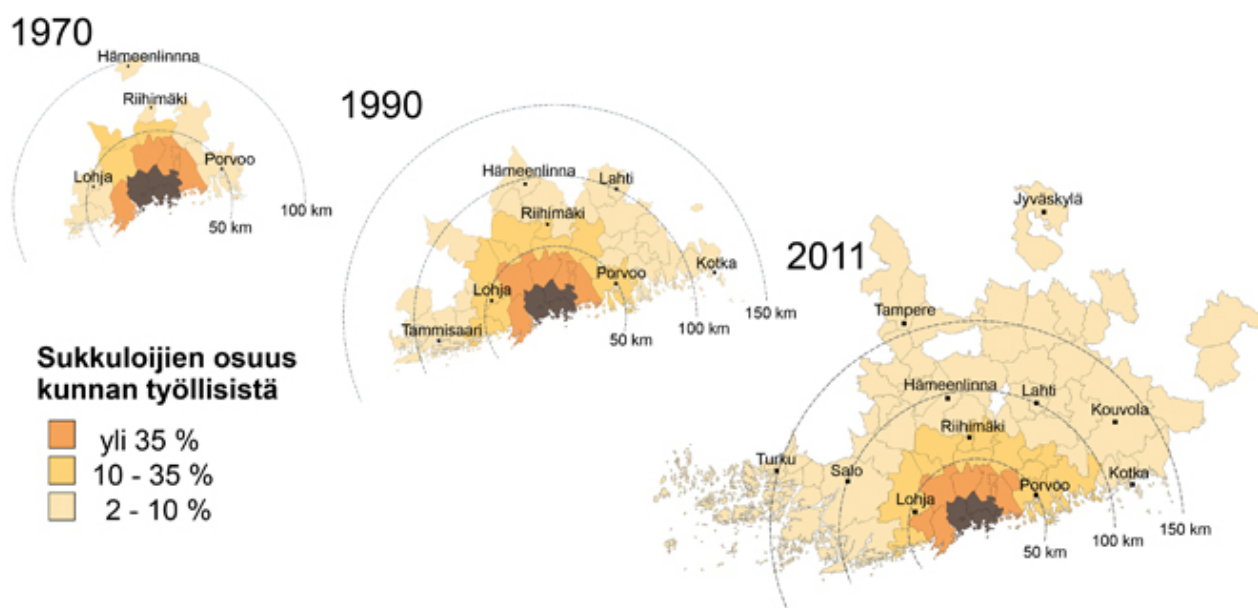

³ Vaikutus on ollut suuri myös Virossa, josta on tullut paljon tilapäisesti Uudellamaalla työskenteleviä, jotka eivät ole muuttaneet alueelle. Hei eivät kuitenkaan sisälly Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston lukuihin, joissa ovat mukana vain maassa vakituaisesti asuvat.

Pendelöinti

Pääkaupunkiseudulle suuntautuva työssäkäynti eli sukkulointi on kasvanut voimakkaasti viime vuosikymmenet. Pääkaupunkiseudun työssäkäyntialue ulottuu jo parin sadan kilometrin säteelle seudun keskuksesta.⁴ Myös rajat ylittävä työssäkäynti on lisääntynyt huomattavasti viimeisen 10 vuoden aikana, erityisesti virolaisia työntekijöitä on tullut Uudenmaan työmarkkinoille (Laakso et. al 2013). Vuonna 2011 virolaisten määrä Uudenmaan työmarkkinoilla oli arvioiden mukaan 17500 – 18500 henkeä.

Kartta 1: Pääkaupunkiseudulle suuntautuva työssäkäynti vuosina 1970, 1990 ja 2011. Lähde: HSY

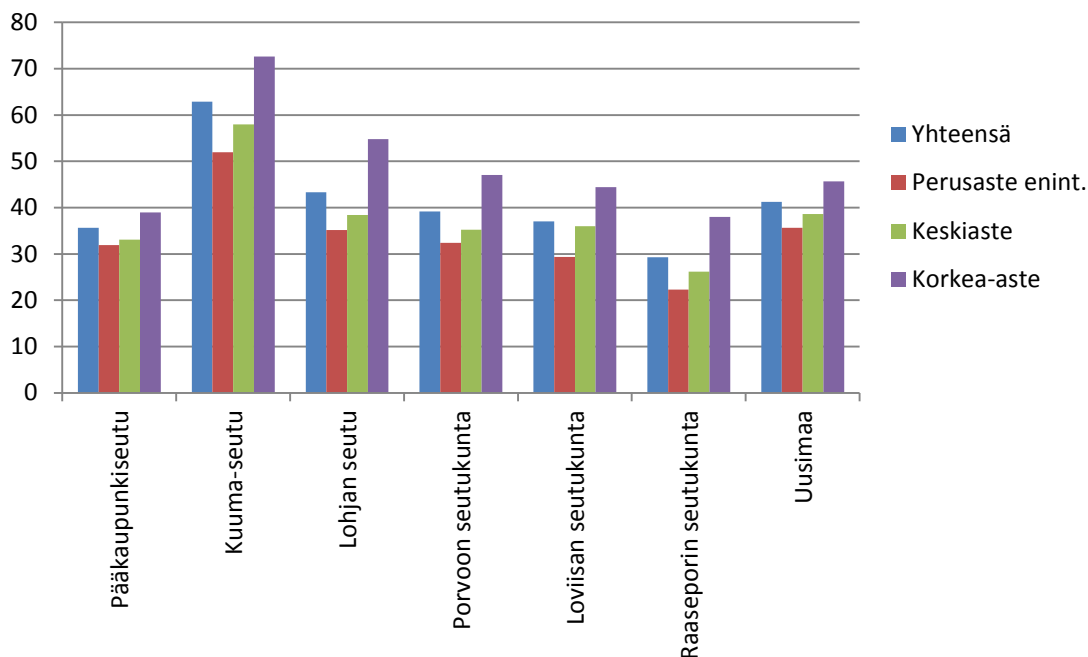
Uudenmaan työllisistä noin 40 prosenttia pendelöi töihin oman kunnan ulkopuolelle. Suurin osa Uudenmaan pendelöinnistä suuntautuu pääkaupunkiseudulle. Myös pendelöinti muualla Uudellamaalla kuin pääkaupunkiseudulla sijaitseviin työpaikkoihin on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla. Työpaikkaliikkuvuus oma kunnan ulkopuolelle on suhteellisesti vilkkainta Kuuma-seudulla, joissa yli 60 prosenttia työssäkäyvistä liikkuu oman kunnan ulkopuolelle. Raaseporin seudulla luku on vajaa 30 prosenttia. Pendelöintiaste alenee pääkaupunkiseudun etäisyyden mukaan, ja jatkuu kauas Uudenmaan rajojen ulkopuolelle, erityisesti Kanta-Hämeeseen ja Päijät-Hämeeseen. Työmatkojen keskipituudet ovat systemaattisesti kasvaneet.

Pendelöintiaktiivisuus riippuu koulutustasosta: korkeakoulutetut liikkuvat työpaikkoihin aktiivisemmin kuin vähemmän koulutetut. Kuuma-seudulla korkea-asteen tutkinnon suorittaneista pendelöi yli 70 prosenttia ja perusasteen suorittaneista 50 prosenttia. Pendelöinti on kasvanut systemaattisesti nopeammin kuin työllisyys. Oman kunnan ulkopuolella työssäkäyvien osuus Uudellamaalla nousi 34 prosentista 41 prosenttiin vuodesta 1991 vuoteen 2011. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla muussa kunnassa työssäkäyvien osuus nousi samana aikana 39 prosentista 46 prosenttiin. Uudenmaan työlliseen työvoimaan kuuluvista 44 prosenttia oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon vuonna 2011 (33 % vuonna 1991).

⁴ (<http://www.hsy.fi/seututieto/kaupunki/sukkulointi/Sivut/default.aspx>)

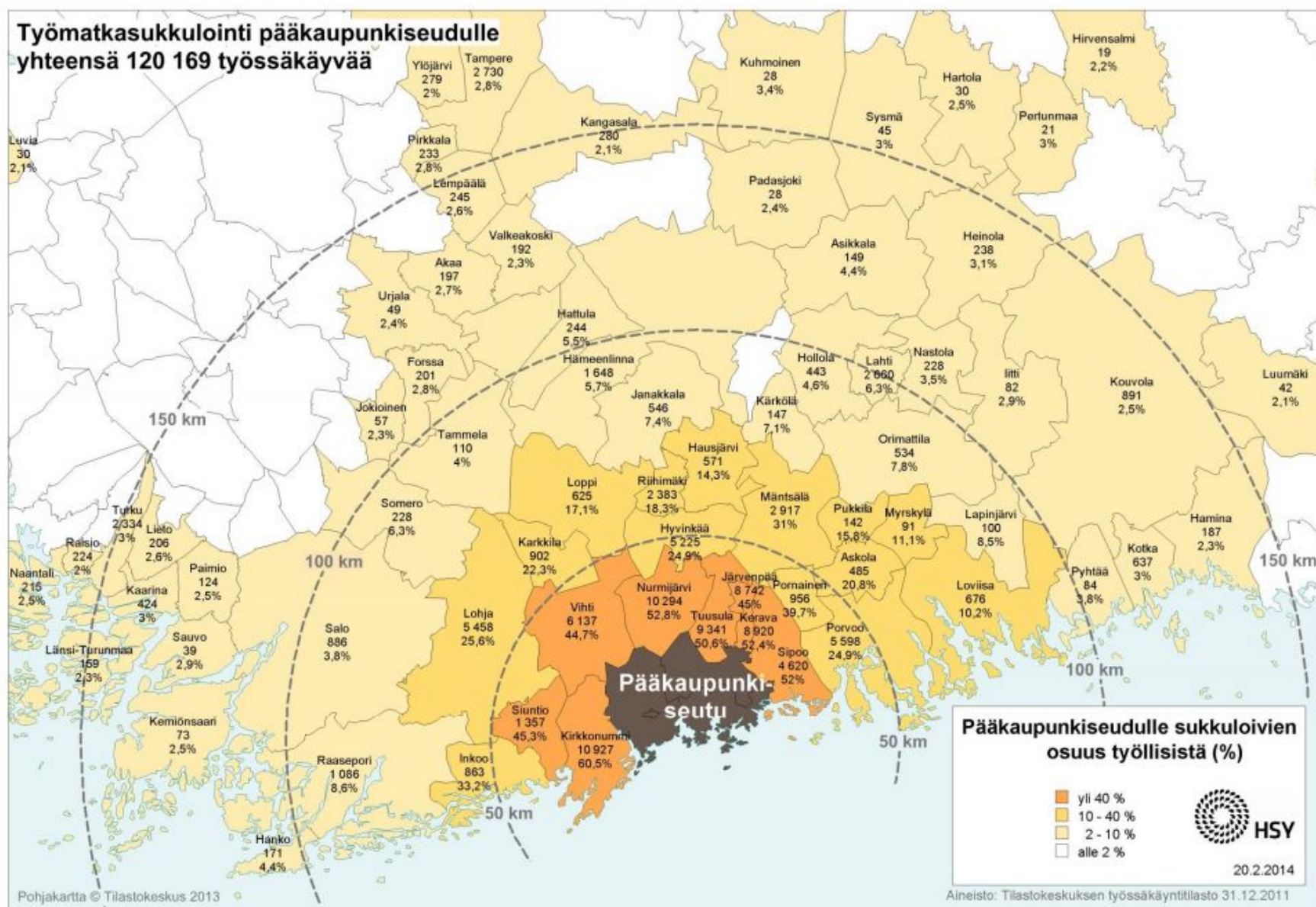
Pendelöinnin kasvuun ovat vaikuttaneet useat tekijät⁵: Työpaikkojen kasvu on kohdistunut erityisesti erikoistuneisiin, keskittymähakuisiin toimialoihin. Samalla korkeakoulutusta edellyttävät työpaikat ovat lisääntyneet eniten ja kouluttamattomien (enintään perusasteen suorittaneet) työpaikat ovat vähentyneet. Tämä on lisännyt työpaikkojen erikoistumista ja polarisoitumista. Työelämän muutokset ja mm. etätyön eri muodot mahdollistavat joustavan työliikkuvuuden. Samaan aikaan asuntomarkkina-alue on laajentunut ja erityisesti korkeasti koulutettujen asuinpaikkavalinnat kohdistuvat entistä laajemmalle alueelle. Välttämätön edellytys muutokselle on saavutettavuuden paraneminen, joka on mahdollistanut lisääntyneen työpaikkaliikkuvuuden.

Kuva 2.27: Asuinkunnan ulkopuolelle työssäkäyvien osuus (%) työllisistä koulutusasteen mukaan alueittain 2011

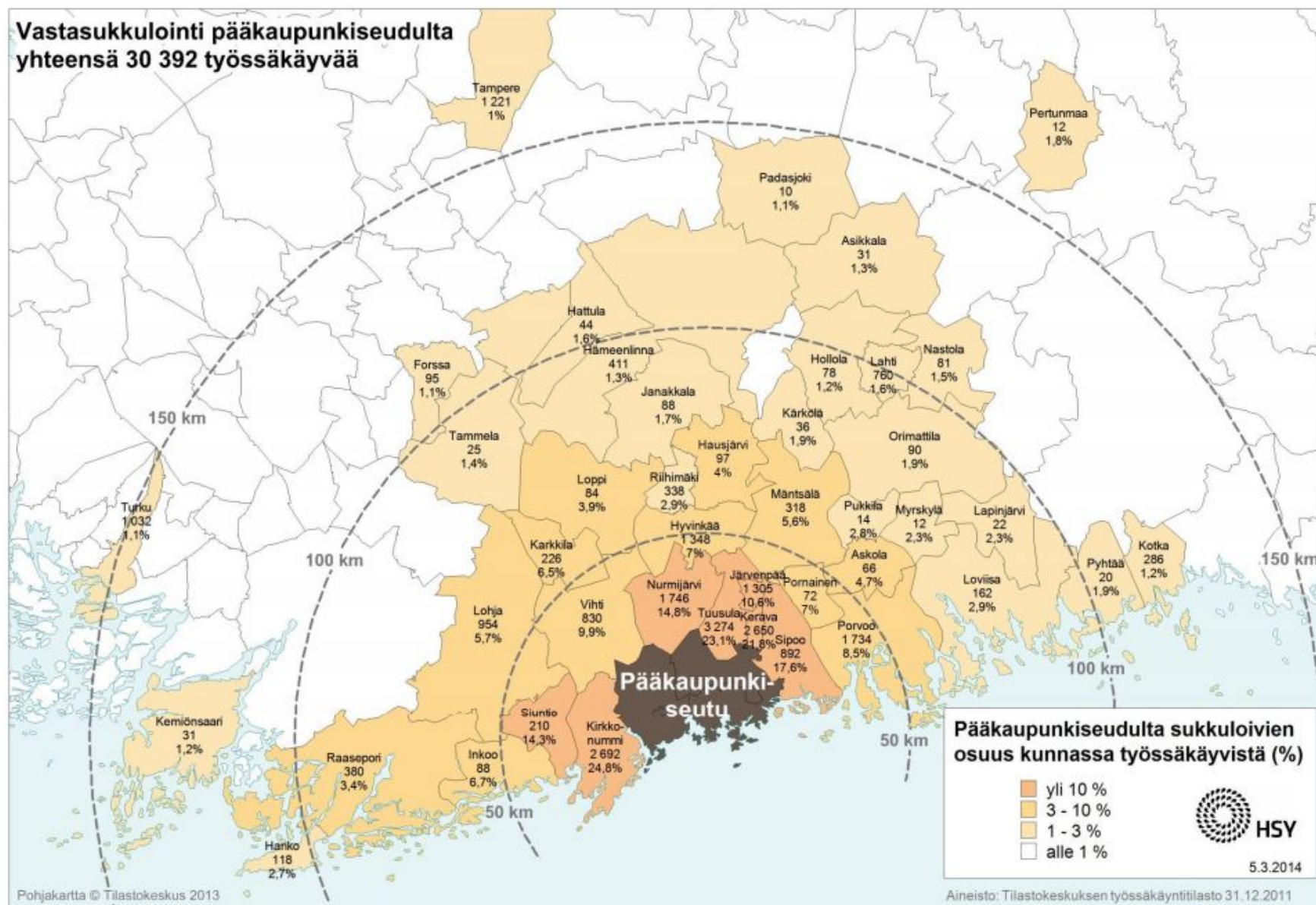

⁵ Ks. HSY:n pendelöintiselvitykset (<http://www.hsy.fi/seututieto/kaupunki/sukkulointi/Sivut/default.aspx>); Andersson ym. 2005; Toivonen 2011; Lönnqvist & Laakso 2012.

Kartta 2: Työmatkasukkulointi pääkaupunkiseudulle vuonna 2011. Lähde: HSY

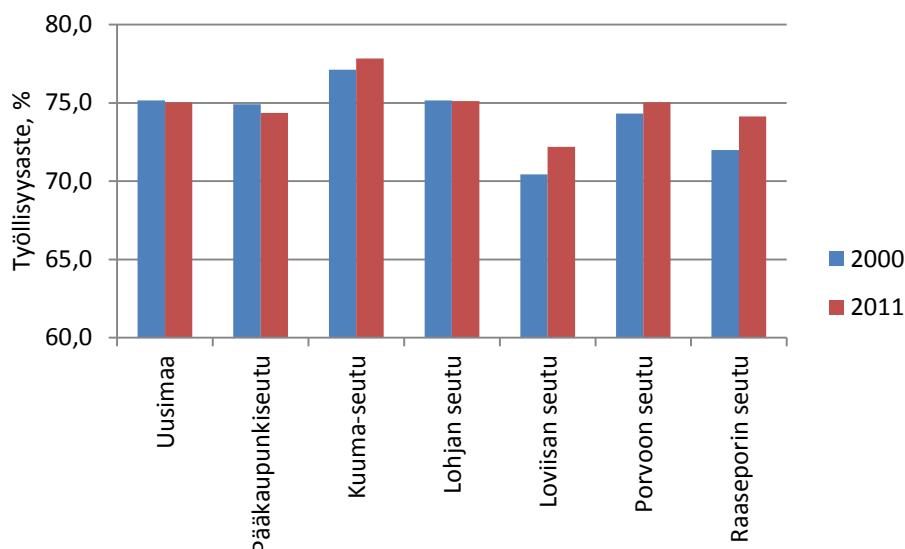
Kartta 3: Vastasukkulointi pääkaupunkiseudulta vuonna 2011. Lähde: HSY

Työllisyysaste ja väestökehitys

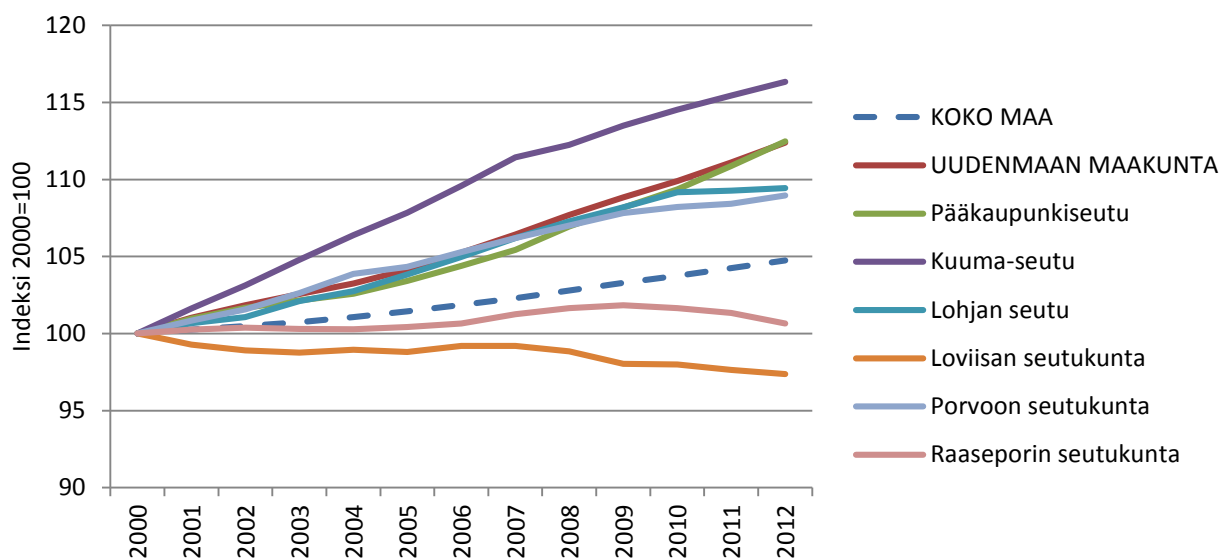
Työllisyysasteen alue-erot Uudellamaalla tasoittuivat työmarkkina-alueen laajentuessa. Työllisyysaste nousi erityisesti Loviisan ja Raaseporin seuduilla, joissa työikäisten määrän väheneminen vaikutti osaltaan asiaan. Myös Kuuma-seudulla ja Porvoon seudulla työllisyysaste nousi hieman, kun taas pääkaupunkiseudulla se aleni. Maakunnan korkein työllisyysaste on Kuuma-seudulla, jonka ero muuhun maakuntaan verrattuna kasvoi edelleen.

Kuva 2.28: Työllisyysaste (18-64-v.) Uudenmaan alueilla v. 2000 ja 2011 (Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto)

Uudenmaan alueista Kuuma-seudun väestö on kasvanut nopeimmin vuoden 2000 jälkeen. Väestö on vähentynyt ainoastaan Loviisan seudulla. Hyvä työllisyys työpaikkojen vähenemisestä huolimatta mahdollisti väestönkasvun erityisesti Lohjan seudulla. Väestönkasvu kaikilla alueilla (pl. Loviisa) mahdollisti osaltaan paikallisten palvelutyöpaikkojen kasvun erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa, hallinto- ja tukipalveluissa ja kotitalouksien palveluissa sekä rakentamisessa.

Kuva 2.29: Väestö alueittain Uudellamaalla, Indeksi 2000=100

Uudenmaan, pääkaupunkiseudun ja Porvoon seudun työpaikkaomavaraisuus on pysynyt lähes samana vuodesta 2001 vuoteen 2011. Kuuma-seutu on ainoana alueena pystynyt nostamaan työpaikkaomavaraisuuttaan kaksi prosenttia vuodesta 2001 vuoteen 2011. Muilla seuduilla työpaikkaomavaraisuus on laskenut. Mikäli työpaikkaomavaraisuus ylittää 100 prosenttia, on kunnassa sijaitsevien työpaikkojen lukumäärä kunnassa asuvien työllisten lukumäärää suurempi. Vuonna 2011 Uudenmaan kunnista työpaikkaomavaraisia olivat Helsinki (130,8 %), Hanko (113,1 %) ja Vantaa (104,6 %). Työpaikkaomavaraisuuden kehitys kertoo työpaikkakeskittymien voimistumisesta ja pendelöinnin lisääntymisestä.

Taulukko 2.5: Työpaikkaomavaraisuus (%) Uudellamaalla seuduittain vuonna 2001 ja 2011

	Vuosi 2001	Vuosi 2011
Pääkaupunkiseutu	117,2	117,1
Kuuma-seutu	66,2	68,2
Lohjan seutu	82,1	77,0
Loviisan seutu	87,5	85,3
Porvoon seutu	85,4	85,7
Raaseporin seutu	90,6	88,4
Uusimaa yhteensä	104,0	103,8

2.4 Elinkeinorakenteen ja työpaikkojen sijainnin muutos⁶

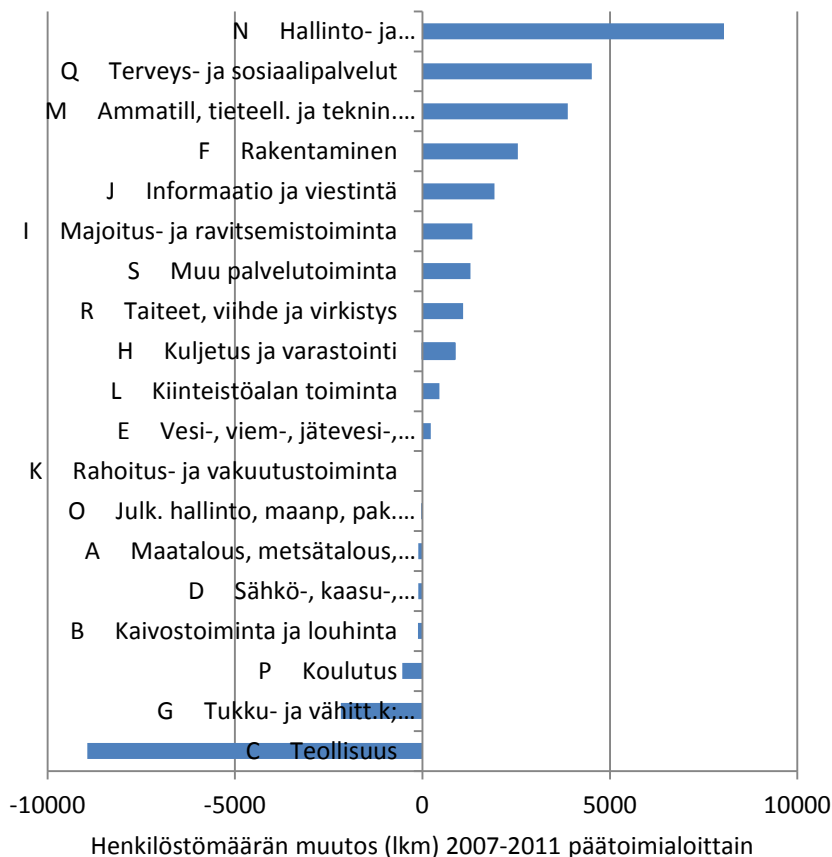
Uusimaa

Uudellamaalla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä kasvanut noin 14 000 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Henkilöstömäärällä mitattuna Uudenmaan päätoimialoista eniten on kasvanut hallinto ja tukipalvelutoiminta 8 000 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut terveys- ja sosiaalipalvelut, noin 4500 henkilöllä. Kolmanneksi eniten henkilöstömäärä on lisääntynyt päätoimialalla ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, noin 3900 henkilöä. Rakentamisen toimialalla henkilöstömäärä on kasvanut noin 2550 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet informaatio ja viestintä, majoitus- ja ravitsemistoiminta, muu palvelutoiminta sekä taiteet, viihde ja virkistys, joiden kaikkien henkilöstömäärä on kasvanut reilulla 1000 henkilöllä. Hieman vähemmän ovat kasvaneet kuljetus ja varastointi, kiinteistöala sekä vesi- ja jätehuolto.

Eniten henkilöstömäärä on vähentynyt teollisuuden toimialalla, 8900 henkilöä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet kauppa, koulutus, kaivostoiminta, energia-ala, maatalous, ja julkinen hallinto. Teollisuuden henkilöstömäärän vähenemiseen on vaikuttanut eniten ongelmat teknologiateollisuudessa. Kaupan alalla vähenemiseen ovat vaikuttaneet mm. itsemaksujärjestelmien yleistymisen ja sähköisen kaupankäynnin lisääntyminen. Verkkokaupan lisääntyminen tulee todennäköisesti tulevaisuudessa vaikuttamaan myös logistiikkaan: kuljetuksiin ja varastointiin sekä huolintaan.

⁶ Tässä alaluvussa esitettävät muutokset perustuvat yritysrekisterin henkilöstömääriin, jotka koskevat vain yrityssektoria eivätkä ole täysin vertailukelpoisia aikaisempien aluetalouden tilinpidon ja työssäkäyntitilaston lukujen kanssa.

Kuva 2.30: Uudenmaan henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

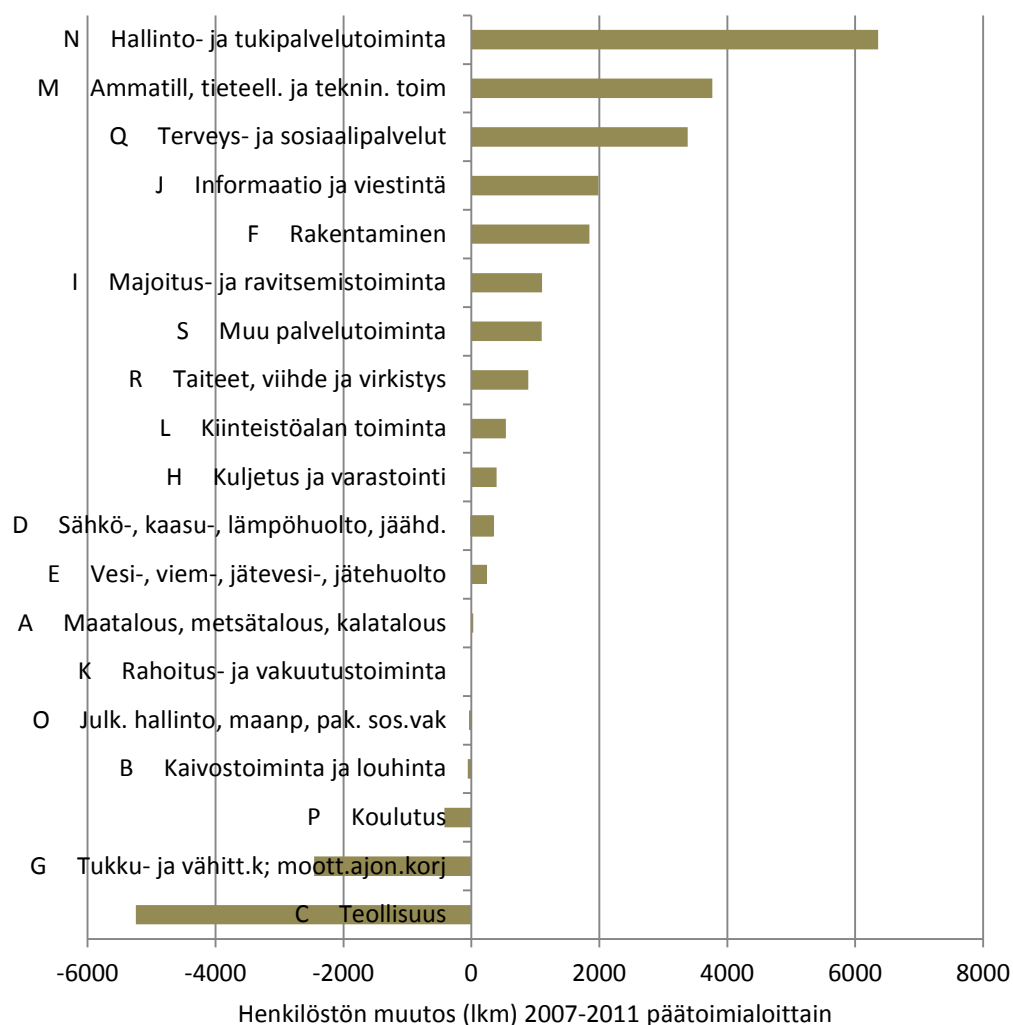

Pääkaupunkiseutu

Pääkaupunkiseudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä kasvanut noin 13 800 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Henkilöstömäärällä mitattuna pääkaupunkiseudun päätoimialoista eniten on kasvanut hallinto ja tukipalvelutoiminta noin 6300 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, noin 3800 henkilöllä. Kolmanneksi eniten henkilöstömäärä on lisääntynyt terveys- ja sosiaalipalvelut päätoimialalla, noin 3400 henkilöä. Informaatio ja viestintä sekä rakentamistoimialalla henkilöstömäärä on kasvanut noin 1900 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä muu palvelutoiminta, joiden henkilöstömäärä on kasvanut reilulla 1000 henkilöllä. Hieman vähemmän ovat kasvaneet taiteet, viihde ja virkistys, kiinteistöala, kuljetus ja varastointi, energia-ala sekä vesi- ja jätehuolto.

Eniten henkilöstömäärä on vähentynyt teollisuuden toimialalla, 5000 henkilöä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet kauppa, koulutus, kaivostoiminta ja julkinen hallinto. Teollisuuden henkilöstömäärän vähenemiseen on vaikuttanut eniten ongelmat teknologiateollisuudessa. Kaupan alalla vähenemiseen ovat vaikuttaneet mm. itsemaksujärjestelmien yleistymisen ja sähköisen kaupankäynnin lisääntyminen. Verkkokaupan lisääntyminen tulee todennäköisesti tulevaisuudessa vaikuttamaan myös logistiikkaan: kuljetuksiin ja varastointiin sekä huolintaan.

Kuva 2.31: Pääkaupunkiseudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

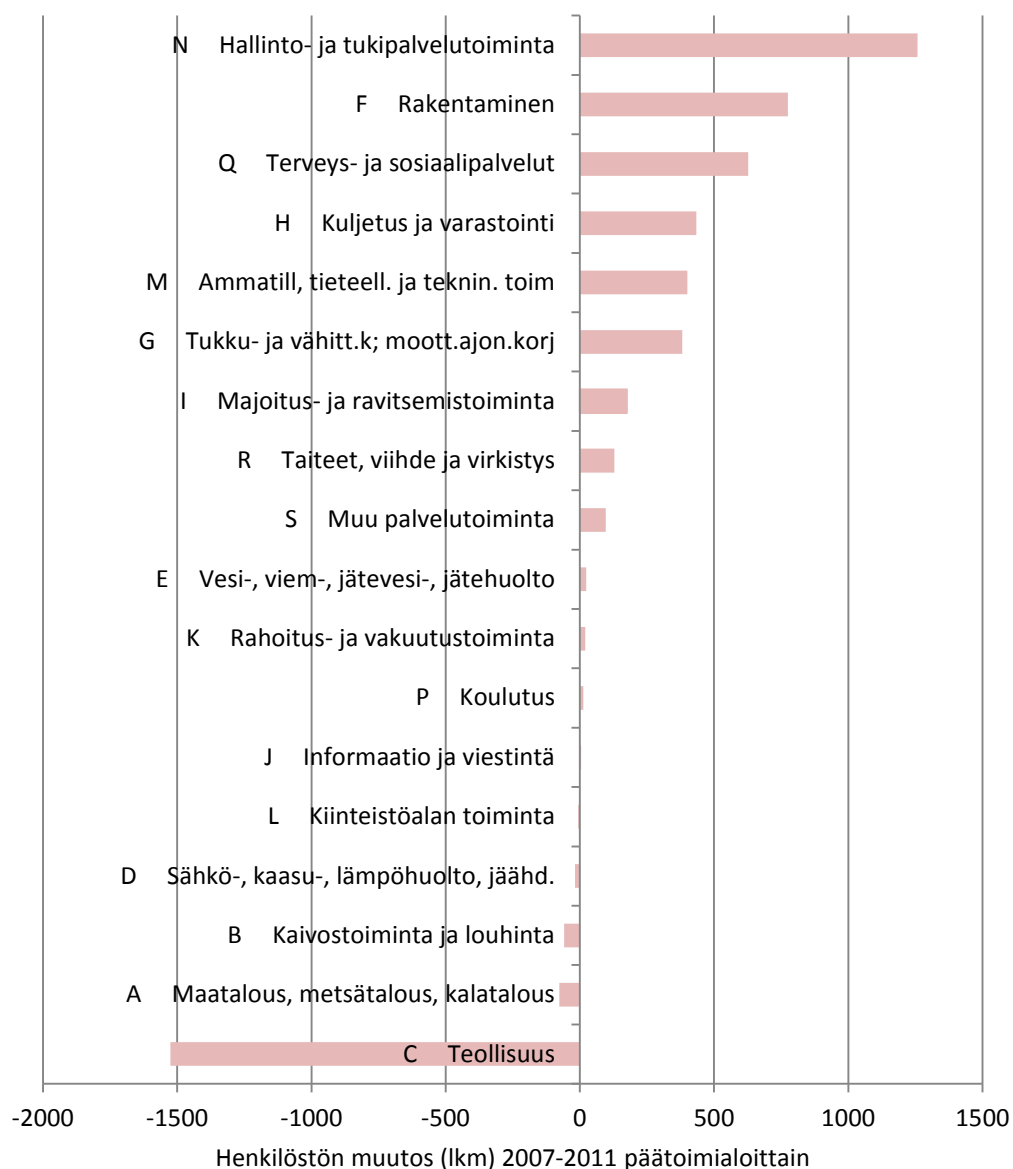

Kuuma-seutu

Kuuma-seudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä kasvanut noin 2400 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Henkilöstömäärällä mitattuna Kuuma-seudun päätoimialoista eniten on kasvanut hallinto ja tukipalvelutoiminta noin 1260 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut rakentaminen, noin 800 henkilöllä. Kolmanneksi eniten henkilöstömäärä on lisääntynyt terveys- ja sosiaalipalveluissa, noin 600 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet kuljetus ja varastointi, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta sekä kauppa, joiden kaikkien henkilöstömäärä on kasvanut noin 400 henkilöllä. Hieman vähemmän ovat kasvaneet majoitus- ja ravitsemistoiminta, taiteet, viihde ja virkistys, muu palvelutoiminta, vesi- ja jätehuolto, rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä koulutus.

Eniten henkilöstömäärä on vähentynyt teollisuuden toimialalla, 1500 henkilöä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet maatalous, kaivostoiminta, energia-ala sekä kiinteistöala.

Kuva 2.32: Kuuma-seudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

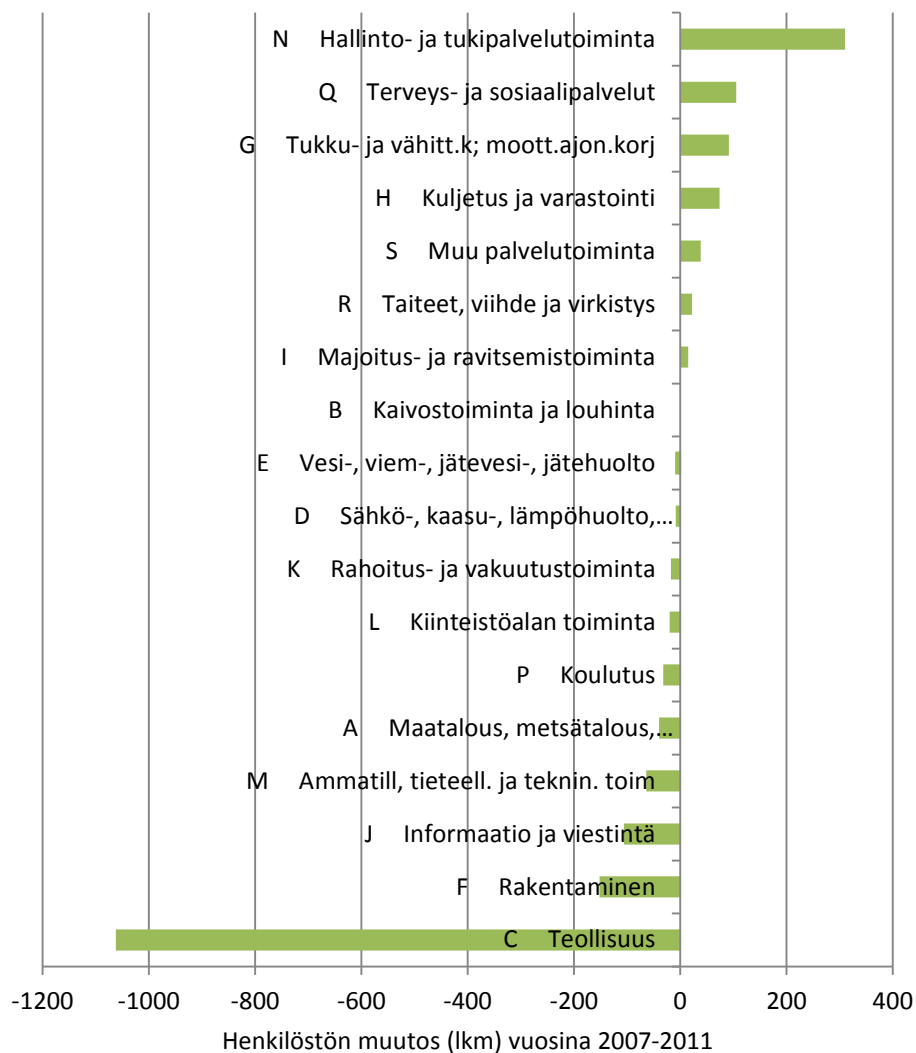

Lohjan seutu

Lohjan seudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä vähentynyt noin 950 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Seudun päätoimialoista henkilöstömäärä eniten on vähentynyt teollisuudessa, noin 1000 henkeä. Toiseksi eniten henkilöstömäärä on supistunut rakentamisessa noin 150 henkeä ja kolmanneksi eniten informaatio ja viestintäalalla, noin 100 henkeä. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, maatalous, koulutus, kiinteistöala, rahoitus- ja vakuutustoiminta, energia-ala sekä vesi- ja jätehuolto.

Eniten henkilöstömäärä on kasvanut hallinto ja tukipalvelutoiminnassa, noin 300 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut terveys- ja sosiaalipalvelut, noin 100 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet kauppa, kuljetus ja varastointi, muu palvelutoiminta, taiteet, viihde ja virkistys sekä majoitus- ja ravitsemistoiminta.

Kuva 2.33: Lohjan seudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

Loviisan seutu

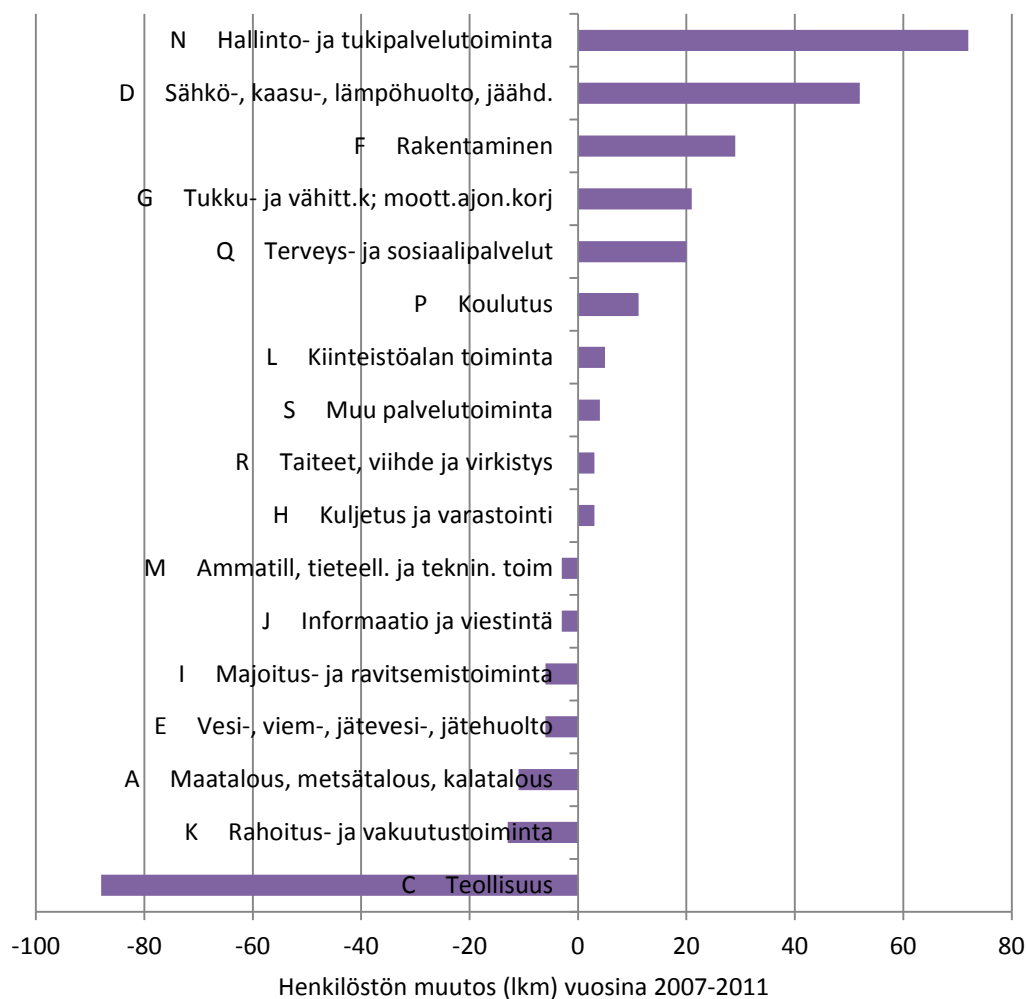
Loviisan seudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä kasvanut noin 100 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Henkilöstömäärällä mitattuna päätoimialoista eniten on kasvanut hallinto ja tukipalvelutoiminta noin 70 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut energia-ala, noin 50 henkilöllä. Kolmanneksi eniten henkilöstömäärä on lisääntynyt rakentamisen toimialalla, noin 30 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet kauppa, terveys- ja sosiaalipalvelut, koulutus, kiinteistöala, muu palvelutoiminta, taiteet, viihde ja virkistys sekä kuljetus ja varastointi.

Eniten henkilöstömäärä on vähentynyt teollisuuden toimialalla, noin 90 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet rahoitus- ja vakuutuspalvelut, maatalous, vesi- ja jätteenhuolto, majoitus- ja ravitsemistoiminta, informaatio- ja viestintäala sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.

Loviisan seutukunnan elinkeinoelämä nojaa pieneen ja keskisuureen teollisuuteen (suurin päätoimiala ja erikostumisalat) sekä kaupan palveluihin (toiseksi suurin päätoimiala). Trendinä on pidemmän aikaan ollut

teollisuuden väheneminen, yksityisten palveluiden lisääntyminen ja julkisten palveluiden väheneminen alueella. Alueelle on nyt kuitenkin ennakoitu syntyvän uusia teollisia työpaikkoja. (Nieminen 2014, 34)

Kuva 2.34: Loviisan seudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

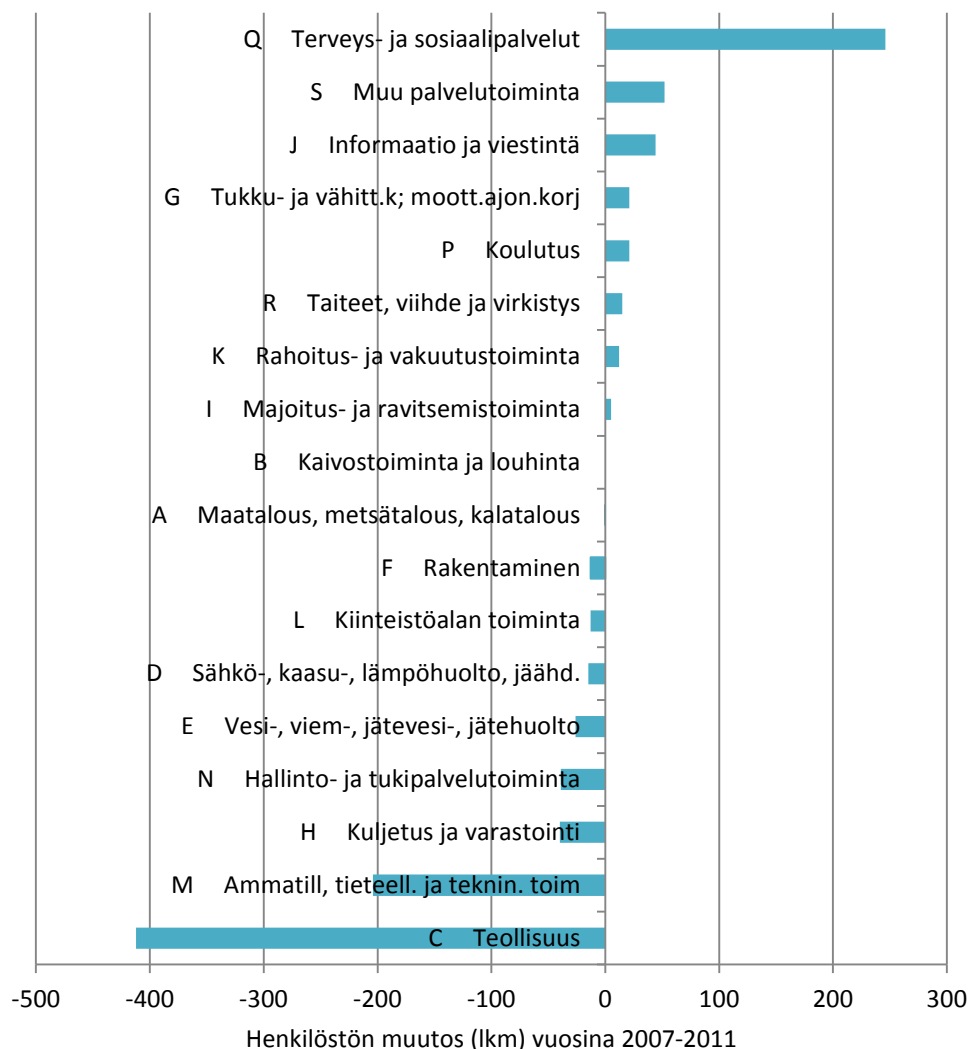
Porvoon seutu

Porvoon seudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä vähentynyt noin 500 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Seudun päätoimialoista henkilöstömäärä eniten on vähentynyt teollisuudessa, noin 400 henkeä. Toiseksi eniten henkilöstömäärä on supistunut ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa noin 200 henkeä. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet kuljetus ja varastointi, hallinto- ja tukipalvelutoiminta, vesi- ja jätehuolto, energia-ala, kiinteistöala, rakentaminen sekä maatalous.

Eniten henkilöstömäärä on kasvanut terveys- ja sosiaalipalveluissa, noin 250 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut muu palvelutoiminta, noin 50 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet informaatio ja viestintä, kauppa, koulutus, taiteet, viihde ja virkistys, rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä majoitus- ja ravitsemistoiminta.

Porvoossa työn tuottavuus sekä teollisuusvaltaisuus ovat Suomen korkeimmat ja yli 80 prosenttia alueen liikevaihdosta muodostuukin teollisuudesta. Myös kauppa, liike-elämän palvelut, julkiset palvelut ja etenkin kesäisin matkailu ovat tärkeitä alueen elinkeinoelämälle. (Nieminen 2014, 31-32)

Kuva 2.35: Porvoon seudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

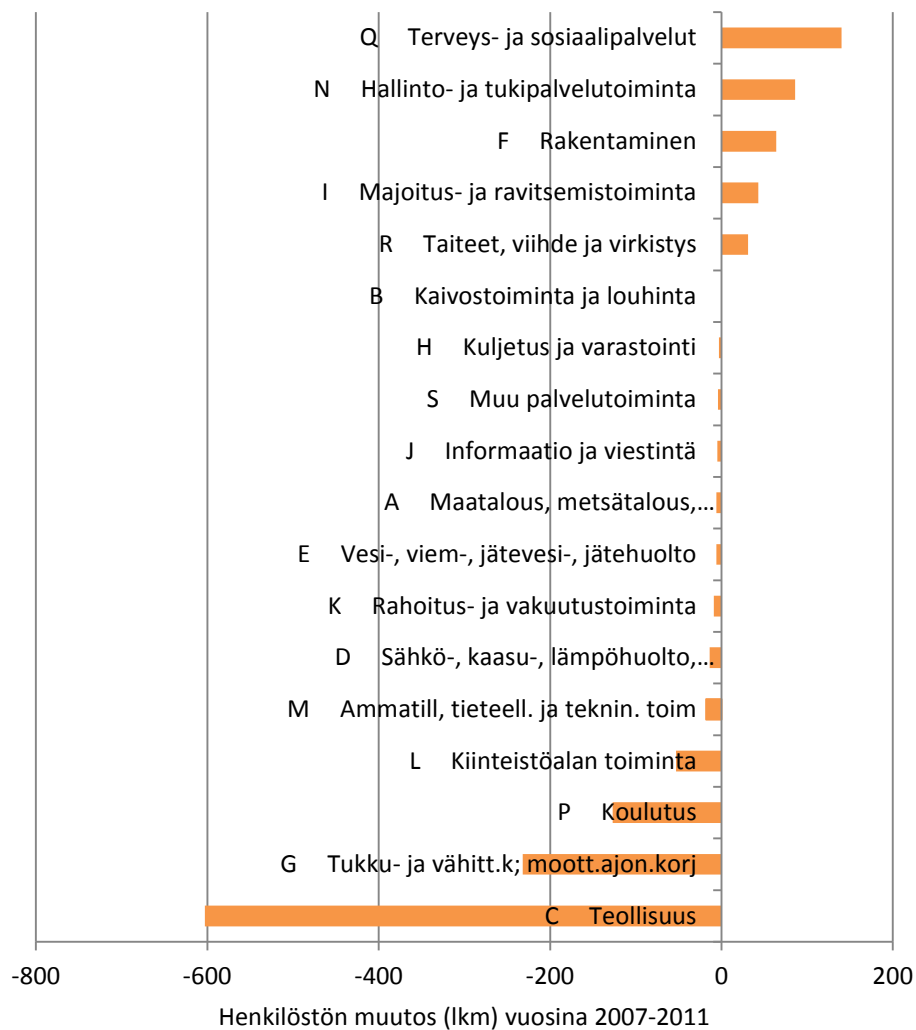
Raaseporin seutu

Raaseporin seudulla on kaikkien päätoimialojen yhteenlaskettu henkilöstömäärä vähentynyt noin 800 henkilöllä vuodesta 2007 vuoteen 2011. Seudun päätoimialoista henkilöstömäärä on supistunut eniten teollisuudessa, noin 600 hengellä. Toiseksi eniten henkilöstömäärä on supistunut kaupan alalla noin 200 hengellä ja kolmanneksi eniten koulutuksessa, noin 100 hengellä. Muita supistuvia toimialoja ovat olleet kiinteistöala, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, energia-ala, rahoitus- ja vakuutus toiminta, vesi- ja jätehuolto, maatalous, informaatio ja viestintä, muu palvelutoiminta sekä kuljetus ja varastointi.

Eniten henkilöstömäärä on kasvanut terveys- ja sosiaalipalveluissa, 140 henkilöllä. Toiseksi eniten on kasvanut hallinto- ja tukipalvelutoiminta, noin 90 henkilöllä. Muita kasvavia päätoimialoja ovat olleet rakentaminen, majoitus- ja ravitsemistoiminta sekä taiteet, viihde ja virkistys.

Raaseporin seutukunta on elinkeinorakenteeltaan painottunut perinteiseen tuotannolliseen teollisuuteen. Kemianteollisuuden näkymät ovat varovaisen positiiviset, sen sijaan muut teolliset alat ovat haastavassa tilanteessa ja tilauskannat ovat ohentuneet. Odotukset lähitulevaisuuden suhteen pysyvät samansuuntaisina. Hoiva-ala on kasvussa väestön ikääntymisen takia. Raaseporin vahvuuksiin voidaan lukea alueen logistinen sijainti, luonto sekä runsas vapaa-ajanasutus. Lähiaikojen haasteina ovat teollisuuden epävarmat näkymät, väestön ikääntyminen ja hyvinvointipalveluiden järjestäminen asukkaille. (Nieminen 2014, 29)

Kuva 2.36: Raaseporin seudun henkilöstömäärän muutokset päätoimialoittain vuosina 2007-2011

2.5 Johtopäätöksiä

Aluetalouden ja yritystoiminnan näkökulmasta Uudellamaalla on erityisasema koko maassa. Maakunnalla on ratkaiseva merkitys koko maan talouskehityksen kannalta. Uusimaa on maan kansainvälinen alue, johon ovat keskittyneet Suomessa toimivat kansainväliset yritykset, ja se toimii kansainvälisen tavara- ja henkilöliikenteen välittäjänä muille alueille Suomessa ja lähialueilla. Uusimaa vertautuu ensi sijassa muihin Itämeren alueen metropolialueisiin eikä niinkään Suomen muihin alueisiin.

Suurkaupunkialueen elinkeinorakenne on monipuolinen ja palveluvaltainen. Maakuntaan on keskittynyt erikoistuneita palvelualoja sekä korkean teknologian tuotantoa, jotka ovat pääasiassa korkean tuottavuuden toimialoja. Tämän ansiosta maakunnan BKT asukasta kohti on Euroopan huipputasoa.

Uudenmaan väestö on kasvanut nopeasti 2000-luvulla. Myös tuotannon ja työllisyyden kasvu on ollut nopeampaa kuin koko maassa tai EU-alueella keskimäärin. Kuitenkin nopean väestönkasvun vuoksi BKT asukasta kohti on kasvanut jopa hitaammin kuin koko maassa ja työllisyysasteen ero koko maahan verrattuna on kaventunut. Työvoiman kysyntä ja korkea tulotaso ovat vetäneet alueelle muuttajia, joista yhä suurempi osuus on maahanmuuttajia.

Uudenmaan elinkeinotoiminnat ovat eriytyneet alueellisesti maakunnan sisällä. Pääkaupunkiseudun yritystoiminnan ydinvyöhykkeillä sijaitsevat pääkaupunkiseudun suuret toimisto- ja palvelukeskittymät, joita dominoivat kansainvälisten ja kotimaisten suuryritysten toimipaikat. Kuuma-seudun keskeiset työpaikka-alueet ovat vähitellen integroitumassa yhteen pääkaupunkiseudun yritysvyöhykkeiden kanssa. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Vantaan Aviapoliksen ja Tuusulan Focus alueiden kytkeytymien toisiinsa. Kuuma-seudulla, Läntisellä Uudellamaalla ja Itäisellä Uudellamaalla on useita alueellisia ja paikallisia yrityskeskittymiä, joita dominoivat teollisuus ja logistiikka sekä kuntakeskuksissa myös paikalliset palvelut. Uusimaa on myös merkittävä alkutuotantoalue.

Selvityksen liitekartoilla on esitetty työpaikkakeskittymät.

Pääkaupunkiseutukeskeinen työmarkkina-alue on laajentunut samalla kun pääkaupunkiseudun työpaikkojen yliomavaraisuus⁷ on kasvanut. Pendelöinti on lisääntynyt työmarkkinoiden erikoistumisen ja saavutettavuuden paranemisen myötä. Tämän seurauksena Uudenmaan muiden alueiden sekä Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen kytkökset pääkaupunkiseutuun ovat voimistuneet. Monilla alueilla, erityisesti Lohjan seudulla, työllisyys on kasvanut 2000-luvulla työpaikkojen vähenemisestä huolimatta. Teollisuustyöpaikkojen supistuminen on vaikuttanut Uudellamaalla voimakkaimmin Lohjan, Loviisan ja Raaseporin seuduilla. Pendelöinnin lisääntyminen on kuitenkin mahdollistanut väestönkasvun jatkumisen useimmilla alueilla, mikä on puolestaan parantanut edellytyksiä paikallisten palvelualojen kasvulle. Palvelut kompensoivat teollisuuden työpaikkojen vähenemistä, ja teollisuuden rakennemuutoksesta huolimatta elinvoima on säilynyt lähes kaikilla alueilla.

Kaiken kaikkiaan elinkeinotoiminnan syvenevän erikoistumisen ja saavutettavuuden paranemisen seurauksena toteutunut työmarkkina-alueen laajeneminen on ollut positiivinen ilmiö Uudellamaalla. Se on mahdollistanut työvoiman saatavuuden pääkaupunkiseudun työpaikkoihin asuntomarkkinoiden kireydestä huolimatta. Samalla se on mahdollistanut elinvoiman säilymisen ja palvelutyöpaikkojen kasvun niillä Uudenmaan ja naapurimaakuntien teollisuusvaltaisilla alueilla, joissa teollisuuden työpaikat ovat vähentyneet.

⁷Alue on yliomavarainen työpaikkojen suhteen, jos työpaikkojen ja työllisten väline suhde on >1.

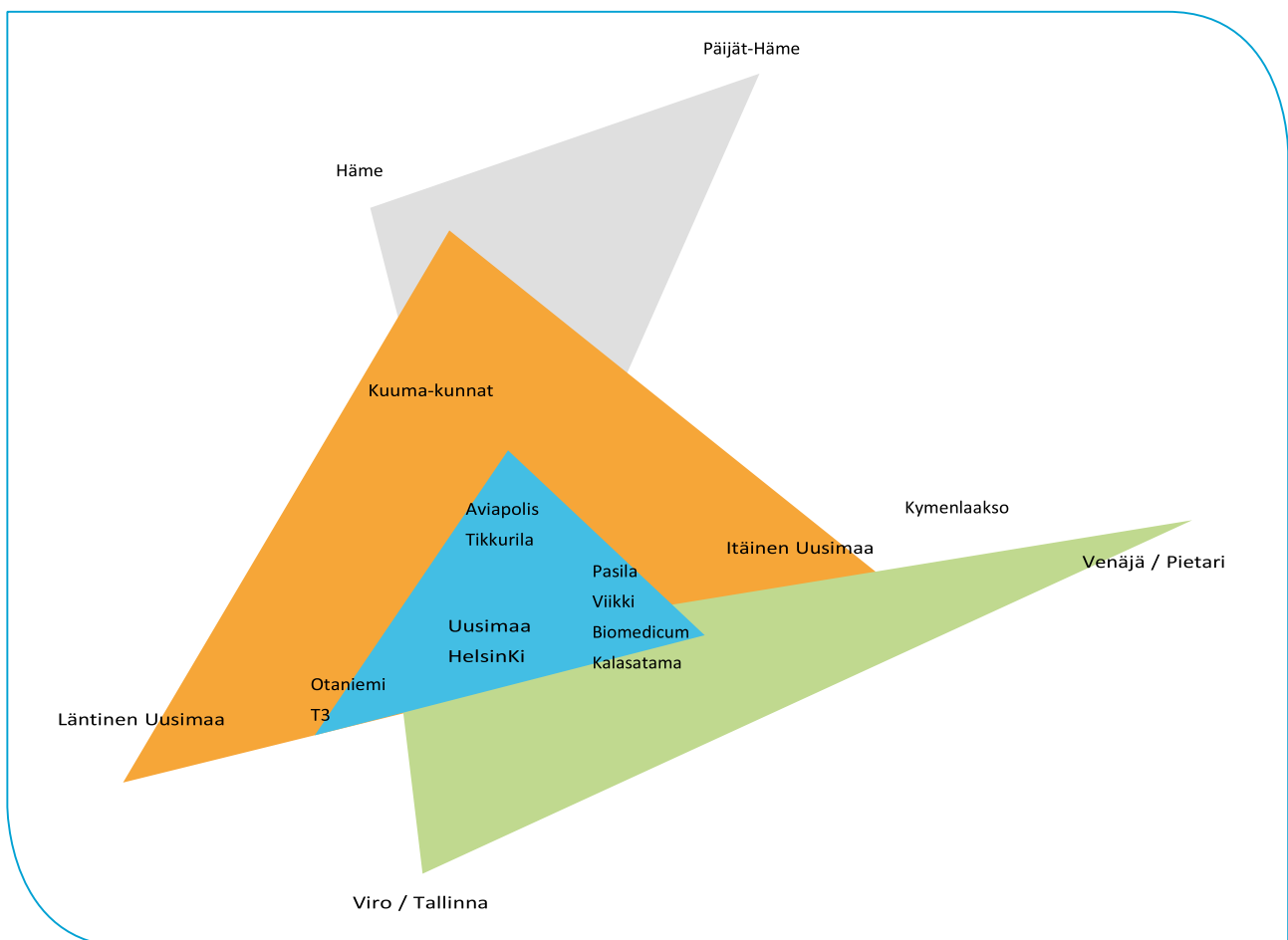
3 Elinkeinojen sijoittuminen

Yritysten sijoittuminen on kaupunkialueiden kasvun ja maankäytön muutoksen keskeinen ajuri. Yritysten sijoittumisessa on alueellisia tasoja, jotka voidaan jaotella seuraavasti:

- kansainvälinen taso: kansainvälisten yritysten sijaintimaan valinta toimipaikoille
- valtakunnallinen: sijoittumisvalinnat alueiden välillä
- alueellinen: sijoittumisvalinnat alueen sisällä

Uusimaa koostuu erillisistä asunto/työmarkkina-alueista, jotka tässä selvityksessä on jaoteltu kuudeksi alueeksi: pääkaupunkiseutu, Kuuma-seutu, Lohjan seutu, Loviisan seutu, Porvoon seutu ja Raaseporin seutu. Todellisuudessa asunto- ja työmarkkina-alueiden rajaaminen on tulkinnanvaraista ja se perustuu usein mekaanisiin kriteereihin, esimerkiksi ydinalueella työssäkäyvien osuuteen. Uudenmaan alueiden keskinäinen vuorovaikutus on huomattavasti tiiviimpää kuin muissa Suomen maakunnissa. Vuorovaikutusta synnyttää erityisesti alueiden välinen työssäkäynti. Lisäksi Uusimaa kuuluu osana laajempiin kaupunkiverkostoihin, joista voidaan nostaa esiin

- metropolialueen kaupunkiverkosto: Uusimaa, Kanta-Häme, Päijät-Häme
- Suomenlahden kaupunkiverkosto: Uusimaa – Tallinna – Pietari – Kymenlaakso – Päijät-Häme – Kanta-Häme (Uusimaa-ohjelman kolmiot)

Kuva: 3 Uusimaa-ohjelman kolmiot

3.1 Toimintojen ja toimialojen sijoittumislogiikka

Yritysten sijaintipaikan valinta perustuu liiketoiminnan logiikkaan, jossa tavoitteena on mahdollisimman hyvien toimintaedellytysten turvaaminen yrityksille (mm. Beckman & Thisse 1986; Laakso & Loikkanen 2004; Laakso & Moilanen 2011). Tärkeä sijoittumistekijä on saavutettavuus, jolla tarkoitetaan liikenne- ja kommunikaatioetäisyyttä niihin sijainteihin, joihin taloudellinen toiminta on keskittynyt.

Saavutettavuudessa yhdistyy yhtäältä etäisyys ja toisaalta agglomeraatio (Moilanen 2012). Se koostuu useista osatekijöistä, joiden merkitys vaihtelee toimialasta, alueesta ja yrityksen koosta ym. tekijöistä riippuen. Saavutettavuuden dimensioita ovat:

- kommunikaatiosaavutettavuus (henkilökohtaiset tapaamiset, kommunikaatioteknologia)
- asiakassaavutettavuus (mm. kaupan asiakkaat)
- logistiikkasaavutettavuus (teollisuuden, rakentamisen ja kaupan tavarakuljetukset)
- työmatkasaavutettavuus (henkilöstön asuinpaikkojen ja työpaikkojen väliset yhteydet).

Myös yrityksen tilatarpeet ja sijaintiin liittyvät palvelutarpeet vaikuttavat oleellisesti yritysten sijoittumiseen (Toivonen 2011). Tässä suhteessa tärkeitä tekijöitä ovat

- toimivuus
- joustavuus
- teknologinen taso
- turvallisuus
- laajentumismahdollisuudet
- sijainnin tai tilojen imago.

Tonttimaan/toimitilan markkinatilanteeseen perustuva hinta toimii kysynnän ja tarjonnan tasapainottajana. Hyvä sijainti ja laadukkaat toimitilat maksavat enemmän. Yritysten on valittava sijainti, jossa sijainnista ja tiloista koituvat hyödyt ovat yrityksen kannalta vähintään yhtä suuret kuin sijainnista ja tilasta aiheutuvat kustannukset.

Keskittyminen

Kaupunkialueiden välisen ja sisäisen kehityksen oleellinen piirre on keskittyminen: monet toiminnot ja toimijat hakeutuvat lähelle toisiaan, koska siitä seuraa hyötyjä tavaroiden kuljetukselle ja ihmisten väliselle kommunikaatiolle. Kasautumisen taustalla on monenlaisia tekijöitä⁸, jotka voidaan tiivistää kolmeen tyyppiin:

1. **Skaalaedut** eli tuotannon mittakaavaedut tarkoittavat sitä, että yrityskokoa ja tuotannon määrää kasvatettaessa yksikkökustannukset alenevat ainakin johonkin rajaan asti. Sen seurauksena tuotannon keskittäminen ja tuotantovolyymien kasvattaminen on kannattavaa siihen asti, kunnes saavutetaan optimikoko. Tuotannon mittakaavaetujen hyödyntäminen ja siitä seuraava tuotannon keskittäminen johtaa samalla tuotantopaikkojen sijaintialueiden kasvuun.
2. **Lokalisaatioedut** perustuvat suuren kaupunkialueen mahdollistamaan pitemmälle menevään erikoistumiseen. Laajat työmarkkinat mahdollistavat työvoiman erikoistumisen, koska suurilla työmarkkinoilla myös kapea-alaiseen ja syvälliseen osaamiseen perustuvan ammattitaidon kysyntä ja tarjonta kohtaavat todennäköisemmin kuin pienemmillä alueilla. Tähän liittyen suuri kaupunkialue tarjoaa parhaat mahdollisuudet yrityksille, jotka tuottavat erikoistuneita välituotteita ja palveluita. Myös yritysten väliset informaatiovirrat kulkevat parhaiten suurilla kaupunkialueilla, joilla toimii runsaasti sekä saman alan että eri alojen yrityksiä.
3. **Urbanisaatio-edut** perustuvat yrityksen sijaintipaikan kaupunkialueen suuruuteen ja monipuolisuuteen. Suuri kaupunkialue muodostaa suuren paikallisen markkina-alueen, joka takaa merkittävän

⁸ Ks. Laakso & Loikkanen 2004, Laakso 2012

kotimarkkinakysynnän monille tavaroita ja palveluita tarjoaville yrityksille. Mitä suurempi on kaupunkialue ja vastaavasti paikallinen markkina-alue, sitä erikoistuneemmille yrityksille alue tarjoaa toimintaedellytykset. Suuri kaupunkialue ja sen monipuolinen toimialarakenne mahdollistaa toimialojen välisen vuorovaikutuksen. Suurella kaupunkialueella yritykset voivat hyötyä muiden toimialojen yritysten läsnäolosta alihankinta- ja asiakkuussuhteiden sekä tiedon kulun kautta. Suurella ja monipuolisella kaupunkialueella innovaatiot leviävät yritysten välillä tehokkaammin kuin pienemmillä kaupunkialueilla.

Suomessa keskittymisestä eniten hyötyvät ja sen myötä keskittymähakuisimmat toimialat ovat niitä, jotka ovat erityisesti keskittyneet Uudellemaalle (kuva 3.1 sekä erikoistumisalat edellisessä luvussa):

- informaatiopalvelut
- rahoitus
- liike-elämän palvelut
- tutkimus- ja kehittämistoiminta
- tukkukauppa ja kuljetus
- kulttuuri- ja virkistyspalvelut sekä muut erikoistuneet kotitalouksien palvelut
- korkean teknologian teollisuus.

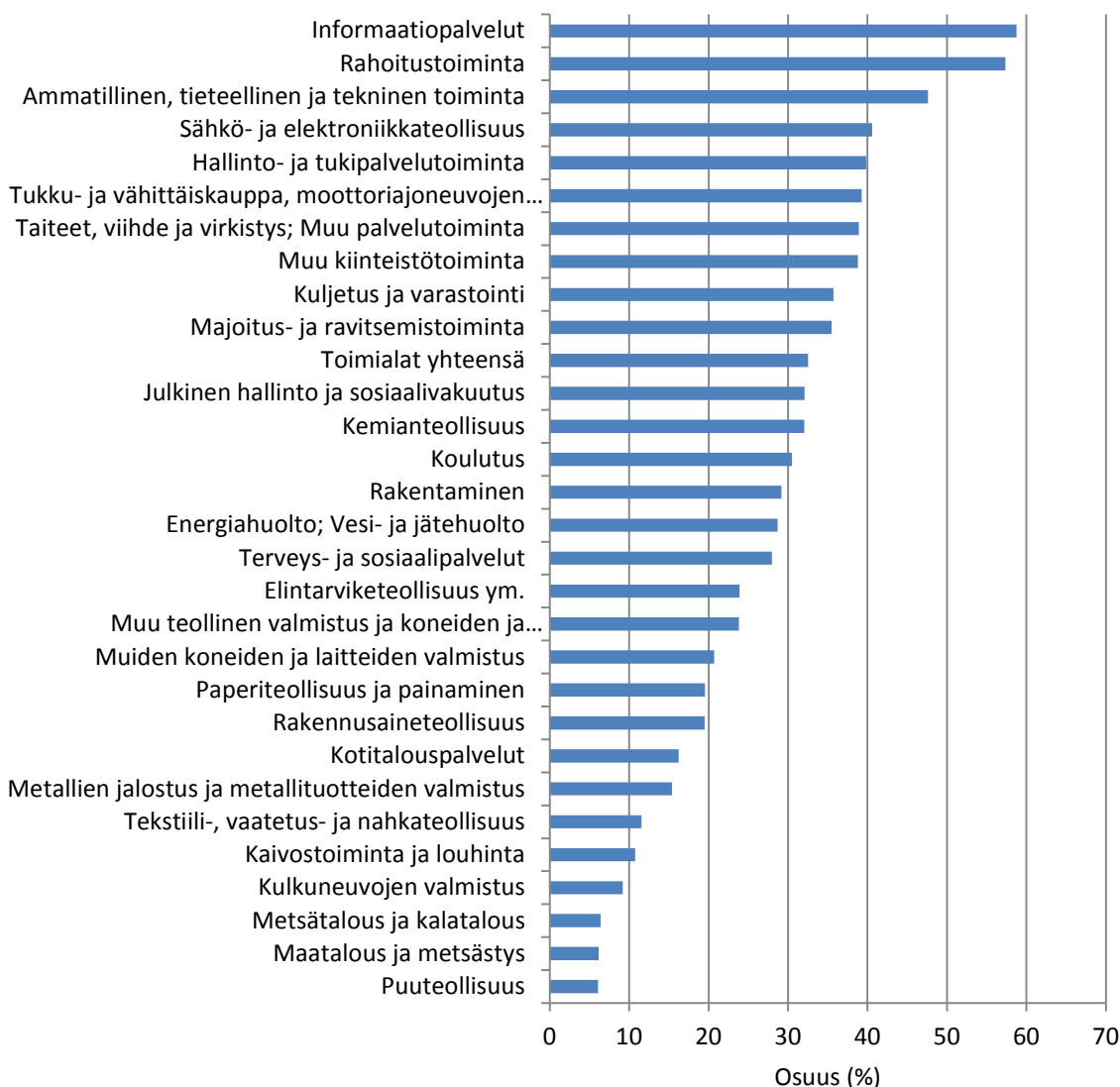
Vastaavasti keskittymisestä vähiten hyötyviä ja alueellisesti hajautuneimpia toimialoja ovat:

- alkutuotanto
- raaka-ainesuuntautunut teollisuus
- alhaisen teknologian teollisuus

Näiden toimialaryhmien väliin jäävät toimialat, jotka ovat jakautuneet alueiden välillä likimäärin väestön mukaisessa suhteessa⁹, koska ne perustuvat pääasiassa oman alueen kysyntään. Näitä ovat ennen kaikkea paikalliset ja alueelliset julkiset palvelut (terveys- ja sosiaalipalvelut, koulutus, paikallinen julkinen hallinto) sekä yksityiset palvelut (vähittäiskauppa, yksityiset kotitalouksien palvelut, rakentaminen, kiinteistöpalvelut jne.).

⁹ Uudenmaan osuus koko maan väestöstä 29 % v. 2011.

Kuva 3.1: Uudenmaan osuus (%) koko maan työllisistä toimialoittain 2011. Tilastokeskus, aluetalouden tilinpito¹⁰

Toimipaikkojen sijoittuminen Helsingin seudulla

Helsingin seudun yritysraportissa (HSY) on tarkasteltu vuonna 2011 yritystoimipaikkojen sijoittumista suhteessa raideliikenteeseen. Helsingin seudun yritystoimipaikkojen henkilöstöstä yli puolet (52 %) työskentelee enintään kilometrin etäisyydellä raideliikenteen (lähijunat ja metro) asemista. Enintään 600 metrin päässä asemista työskentelee yli kolmannes (35 %) henkilöstöstä. Raportin mukaan raideliikenteen merkitys tulee tulevaisuudessa korostumaan entisestään, kun Kehäradan ja Länsimetron asemat otetaan käyttöön. Tällöin melkein 2/3 yritysten henkilöstöstä työskentelee Helsingin seudulla alle kilometrin etäisyydellä raideliikenteen asemista, kun esimerkiksi Lentokenttä-Aviapoliksen ja Keilaniemi-Otaniemi-Tapiolan yrityskeskittymät liittyvät raideliikenteeseen.

¹⁰ Sisältää julkisen sektorin.

Taulukko 3.1: Yritystoimipaikat ja niiden henkilöstö suhteessa raideliikenteeseen. Lähde: HSY: Helsingin seudun yritysraportti

	Prosenttia (%) toimipaikoista	Prosenttia (%) henkilöstöstä
Helsingin seudun nykyiset raideliikenteen asemat		
Etäisyys asemalle max 600 m	28	35
Etäisyys asemalle max 1 km	44	52
Pääkaupunkiseudun nykyiset raideliikenteen asemat		
Etäisyys asemalle max 600 m	32	39
Etäisyys asemalle max 1 km	50	56
Kuuma-seudun nykyiset raideliikenteen asemat		
Etäisyys asemalle max 600 m	11	12
Etäisyys asemalle max 1 km	21	25
Helsingin seudun nykyiset ja rakenteilla olevat tulevat asemat yhteensä*		
Etäisyys asemalle max 600 m	30	41
Etäisyys asemalle max 1 km	49	62
Pääkaupunkiseudun nykyiset ja rakenteilla olevat tulevat asemat yhteensä*		
Etäisyys asemalle max 600 m	35	45
Etäisyys asemalle max 1 km	57	67

*Tarkastelussa ovat mukana vuonna 2013 rakenteilla olevat asemat Kehäradan ja Länsimetron varressa

Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman (HLJ 2011) jatkotyönä tehdyissä saavutettavuustarkasteluissa (SAVU) on kehitetty analyysityökalu, jonka avulla eri toimintojen seudullista saavutettavuutta kuvataan vyöhykkeiden avulla joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn näkökulmasta. Lähtökohtana ovat tiedot seudun väestön liikkumistottumuksista, maankäytön sijoittumisesta ja koko liikennejärjestelmän tarjoamista kulkumahdollisuuksista. Saavutettavuusvyöhykkeet muodostavat saavutettavuuden kannalta yhtenäisiä alueita, joiden piirteitä voidaan luonnehtia sanallisesti sen mukaan, miten niiden asukkaat tyypillisesti liikkuvat seudulla (ks. kartta 4). Vyöhykkeiden välillä on selkeitä eroja kulkutapojen valinnassa, matkojen pituudessa ja liikkumisesta aiheutuvien päästöjen määrässä.¹¹ Myös yritysten sijoittumisen tarkastelu saavutettavuusvyöhykkeillä osoittaa, että yrityksille on tärkeää sijaita paitsi hyvien tieliikenneyhteyksien niin myös joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn näkökulmasta hyvän saavutettavuuden alueilla. Yli kolmannes kaikista yritystoimipaikoista ja 44 % kaikkien yritystoimipaikkojen henkilöstöstä sijaitsee kestävämpien liikkumismuotojen kannalta parhaalla I vyöhykkeellä. Lähes 90 % yritysten henkilöstöstä työskentelee vyöhykkeillä I–IV. (HSY 2013)

¹¹ Lähde: HSL:n saavutettavuustarkastelut (SAVU)
<http://www.hsl.fi/hlj-helsingin-seudun-liikennejarjestelmasuunnitelma/hlj-2015>

Liike-elämän ja hallinnon palvelut ja muut toimistopaikat 2010

TOL 2008:

- informaatio ja viestintä
- ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
- rahoitus- ja vakuutus toiminta
- kiinteistöalan toiminta
- hallinto ja tukipalvelutoiminta
- julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus
- kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta

Korkea työpaikkamäärä

Matala työpaikkamäärä

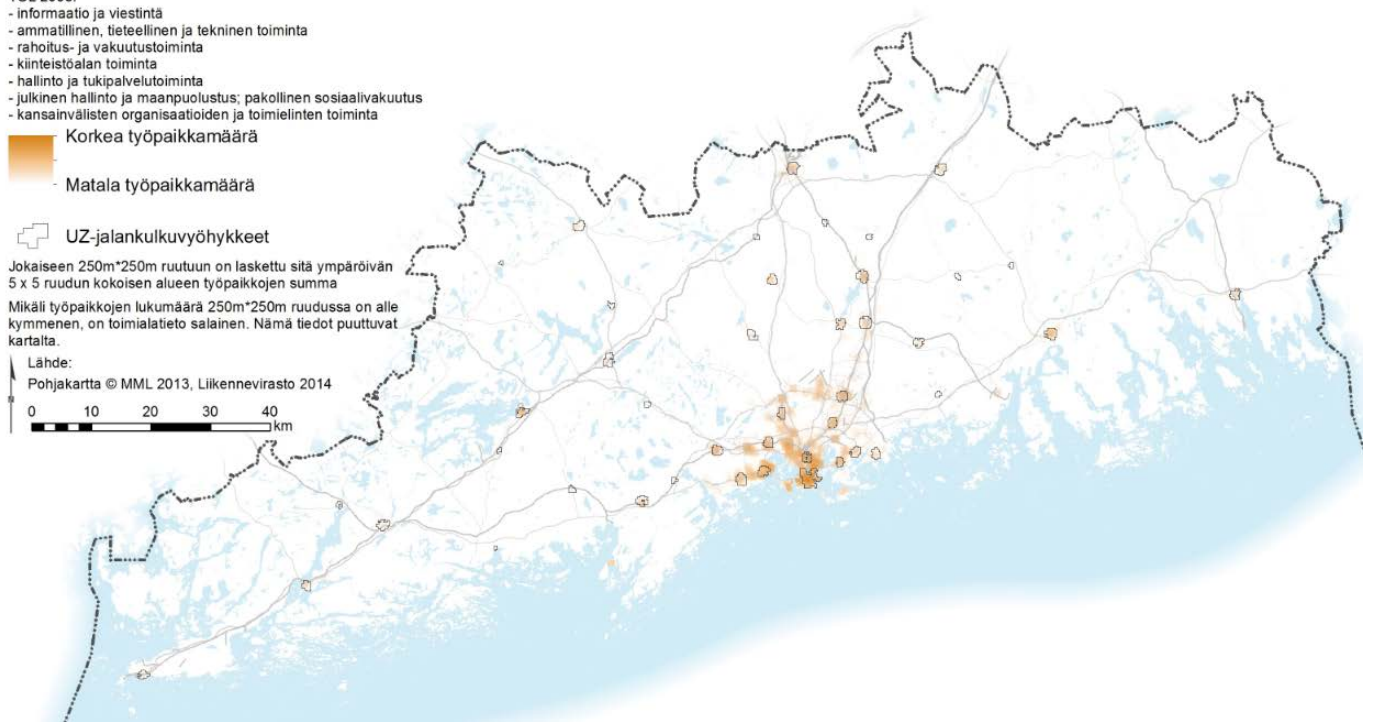
UZ-jalankulkuvyöhykkeet

Jokaiseen 250m*250m ruutuun on laskettu sitä ympäröivän 5 x 5 ruudun kokoisen alueen työpaikkojen summa

Mikäli työpaikkojen lukumäärä 250m*250m ruudussa on alle kymmenen, on toimialatieto salainen. Nämä tiedot puuttuvat kartalta.

Lähde:

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

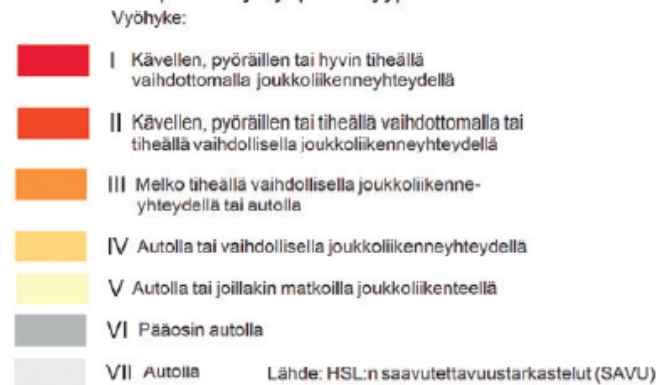

Kartta 3.2: Toimistotyöpaikkojen sijoittuminen Urban Zone (UZ)_jalankulun ja joukkoliikenne vyöhykkeiden suhteen. / Uudenmaan liitto

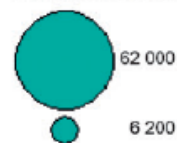
Kun tarkastellaan liike-elämän ja hallinnon palvelujen sekä muiden toimistotyöpaikkojen sijaintia, havaitaan, että ne ovat hyvin keskittyneitä. Toimialan työpaikat sijaitsevat suurin keskittymissä PKS:illä ja seutukeskuksissa, keskusten ytimissä jalankulkuvyöhykkeille.

Kartta 4: Saavutettavuus joukkoliikenteellä, kävellen tai pyörällä seudullisessa liikenteessä 2012 (SAVU)
Lähde: HSY

Saavutettavuusvyöhykkeellä asuvan on mahdollista saavuttaa tarvitsemansa palvelut ja työpaikat tyypillisesti seuraavalla tavalla:

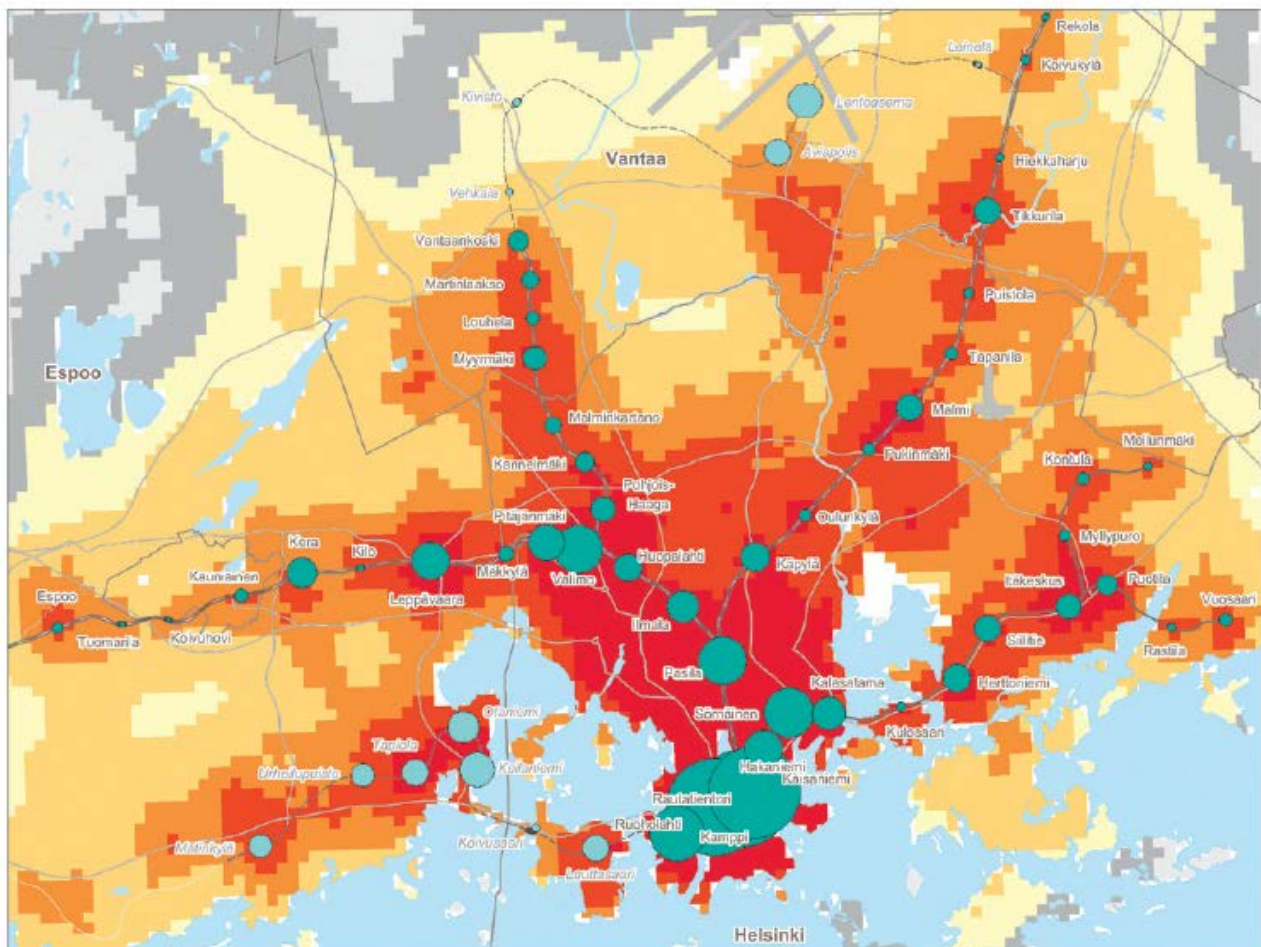
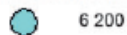

Yritysten ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen toimipaikkojen henkilöstön määrä 1 km:n säteellä asemasta

Henkilöstön määrä rakenteilla olevilla asemilla

(Harmaalla kurssiivilla rakenteilla olevat uudet raideliikenteen asemat)

3.2 Eri toimialojen sijoittumiskriteerit

Yritys pyrkii valitsemaan sijaintipaikkansa siten, että sen pitkän aikavälin voitto on suurempi tai se saavuttaa tavoittelemansa tuotoksen pienemmin kustannuksin kuin missään vaihtoehtoisessa sijainnissa.

Sijaintipaikan vaihtaminen aiheuttaa kuitenkin kustannuksia ja siihen sisältyy riskejä. Jos muutuskustannukset ovat suuret ja mahdollisiin uusiin sijainteihin liittyy merkittäviä riskejä, yritys voi pitää toimipaikkansa samassa paikassa vuosikymmeniä tai vuosisatoja, vaikka toimintaympäristö muuttuisi ja alkuperäisen sijoittumisvalinnan perusteet eivät enää pätsisi. Tämä koskee erityisesti pääomavaltaista teollisuutta, jonka fyysinen pääoma on pitkäikäistä. Tästä syystä yritystoimintaan ja sen sijaintiin liittyy monilla toimialoilla vahva polkuriippuvuus. Monilla Uudenmaan vahvoilla yrityskeskittymillä on erittäin pitkä historia takanaan.

Toisaalta monet liike-elämän ja kotitalouksien palvelut, joiden pääoma on lähes kokonaan aineetonta ja liikkuvaa (osaaminen, sosiaaliset verkostot ym.) voivat muuttaa toimipaikan sijaintia lyhyin väliajoin, mikä heijastuu toimistotilojen kysynnän ja mm. tyhjien tilojen osuuden alueellisiin eroihin.

Yrityksillä tärkeä sijoittumistekijä on saavutettavuus, joka viittaa liikenne- ja kommunikaatioetäisyyteen niihin sijainteihin, joihin taloudellinen toiminta on keskittynyt ja joihin liikkumis- ja kommunikaatiotarpeet suuntautuvat. Toinen tärkeä sijoittumistekijä määräytyy tilatarpeiden perusteella. Koska hyvin saavutettava sijainti ja toimitilojen laatu tuottavat lisäarvoa yrityksille, näistä ominaisuuksista ollaan valmiita maksamaan. Toisaalta hyviä sijainteja ja korkealaatuisia tilaa on tarjolla rajoitetusti, maan ja vastaavasti toimitilojen hinta nousee sijainnin ja laadun noustessa. Tontti- ja toimitilamarkkinoilla hinta toimii kysynnän ja tarjonnan tasapainottajana.

Eri toimialaryhmien sijoittuminen

Yritysten sijoittumislogiikan eroja voidaan jäsentää jakamalla toimialat kolmeen päätoimialaan¹²:

1. liike-elämän ja hallinnon palvelut (toimistotyöpaikat)
2. vähittäiskauppa ja kotitalouksien kaupalliset ja julkiset palvelut
3. teollisuus, varastointi ja logistiikka

Liike-elämän ja hallinnon palveluiden (toimistotyöpaikat) työpaikkojen tunnusomainen piirre on kommunikaatiointensiivisyys: henkilökohtaisilla kontakteilla on suuri merkitys, mutta samalla kommunikaatioteknologiaa käytetään aktiivisesti. Toimistotyöpaikkojen sijoittumisessa tärkeitä tekijöitä ovat hyvä henkilöliikenteen saavutettavuus sekä toimitiloja ja niiden kommunikaatioyhteyksiä koskevat teknologiset ja toiminnalliset vaatimukset. Työpaikkojen tulee olla hyvin sekä asiakkaiden että työntekijöiden saavutettavissa. Toimistotyöpaikat ovat keskittyneet suuriin työpaikkakeskittymiin ja työntekijät ovat usein korkea-koulututkinnon suorittaneita. Kuten edellä on todettu, pendelöintiaktiivisuus riippuu koulutustasosta eli korkeakoulutetut liikkuvat työpaikkoihin aktiivisemmin kuin vähemmän koulutetut ja erityisesti korkeasti koulutettujen asuinpaikkavalinnat kohdistuvat entistä laajemmalle alueelle.

Vähittäiskaupan ja kotitalouksien kaupallisten ja julkiset palveluiden sijoittumisessa keskeinen kriteeri on asiakkaiden saavutettavuus. Toimialan yrityksille on yleensä hyötyä toisten yritysten läheisestä sijainnista, mikä osaltaan takaa asiakkaiden jatkuvan virran. Myös asiakkaille yritysten sijoittumisesta lähekkäin on hyötyä: voidaan helpommin vertailla tuotteiden hintoja ja eri vaihtoehtoja sekä käydä samalla kertaa useammassa eri liikkeessä tekemässä hankintoja. Toimialan sisällä on myös sijoittumisen näkökulmasta erovaihtoehtoja. Päivittäistavarakaupan sekä paikallisten julkisten palveluiden kannattaa sijaita lähellä asukkaita, kun taas isompien markettien, erikoistuneen kaupan ja kauppakeskusten henkilöauto- ja

¹² Alkutuotanto siviilitetaan tässä yhteydessä, vaikka se on maankäytön määrällä mitattuna Uudenmaan suurin toimiala. Alkutuotanto on mukana luvun 2 toimialaryhmäjaottelussa ks. 9-10.

joukkoliikenteellä hyvin saavutettavissa sijainneissa. Lisäksi kaupan alan yritysten tulee sijaita tavarankuljetusten näkökulmasta logistisesti järkevissä paikoissa.

Tilaa vievä kauppa (auto, rauta, kodinkone, huonekalu jne.) edellyttää hyvää logistista saavutettavuutta, suurta, pääasiassa samassa tasossa olevaa tilaa sekä laajoja pysäköintialueita. Kestokulutushyödykkeissä kertaostokset ovat yleensä suuria, mutta niitä tehdään suhteellisen harvoin. Tästä syystä vaihtoehtoisten tuotteiden ja kilpailevien kauppojen vertailu on kuluttajan kannalta tärkeää. Tämä on oleellinen tekijä, joka vetää kilpailevia yksiköitä lähelle toisiaan. Tilaa vievän kaupan keskittymillä on yleensä maantieteellisesti laajat, kuntarajat ylittävät markkina-alueet.

Paikallisten julkisten palveluiden sijoittuminen noudattelee pääasiassa asumisen sijoittumista. Päiväkodit ja alakoulut ovat asuinalueilla tai niiden tuntumassa. Erikoistuneempien, mittakaavaetuja hyödyntävien palveluiden verkosto (terveysasemat, sairaalat ym.) on harvempi, mutta palvelupisteet pyritään sijoittamaan asukkaiden saavutettavuuden, mm. joukkoliikenteen kannalta edullisesti. Julkisia palveluita sijoittuu nykyisin kauppakeskuksiin ja mm. kirjastoihin.

Teollisuus, varastointi ja logistiikka edustavat aloja, joissa tavaroiden valmistaminen, varastoiminen ja kuljettaminen edellyttävät hyviä liikenneyhteyksiä sekä suurta tilatarvetta suhteessa työvoiman määrään. Monilla toimialoilla ja yksittäisillä yrityksillä on sijoittumiskriteereitä, kuten käyttöveden tai jäähdytysveden saatavuus ja hinta, energian saatavuus ja hinta (mahdollisesti vaatimus vihreästä energiasta), tietoliikenneyhteyksien nopeus ja varmuus, turvallisuustekijät, työvoiman saatavuus sekä varmuus toimintaympäristön häiriöttömyydestä.

Näiden alojen työpaikat ovat vuosikymmenien kuluessa vähentyneet tuntuvasti kantakaupungista ja hajautuneet seudun pääväylien vyöhykkeille. 2000-luvulla teollisuuden ja logistiikan painopiste on alkanut siirtyä Helsingin esikaupungeista, Espoosta ja Vantaalta ulommaksi Keski-Uudellemaalle.

Keskittymähakuisuus

Toimipaikkojen sijoittumista yleisesti ja pientoimipaikkojen erityisesti on selvitetty Helsingin seudun toimipaikka-aineistosta tyypittelemällä toimipaikat sekä sijoittamalla toimipaikat karttaruutuanalyysin perusteella määriteltyihin keskittymäluokkiin.

Toimipaikkojen sijoittumisanalyysiä varten määriteltiin viisi keskittymätyyppiä 250x250 m karttaruuduilla:

- Suuri keskittymä: henkilöstö yli 1000 / ruutu
- Keskisuuri keskittymä: henkilöstö 350-1000 / ruutu
- Pieni keskittymä: henkilöstö 125-350 / ruutu
- Välialue: henkilöstö 25-125 / ruutu
- Asuinalue/hajasijainti: henkilöstö <25 / ruutu.

Lisäksi työpaikat on jaettu karkeasti kolmeen ryhmään:

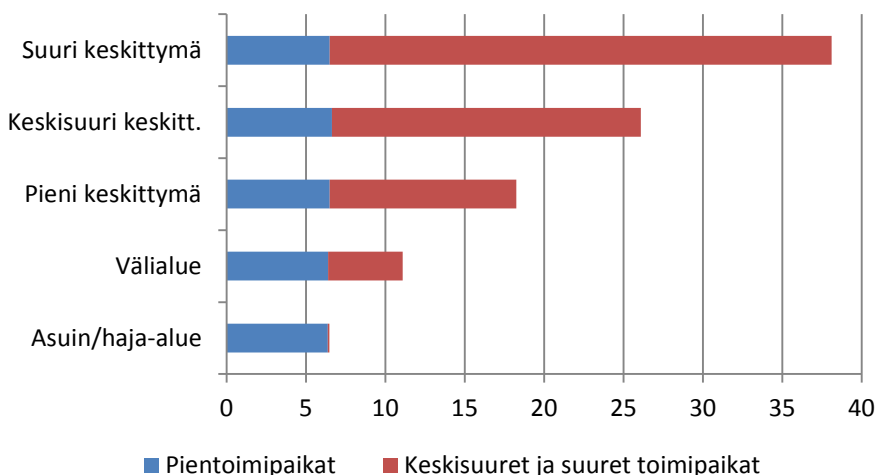
1. Palvelut: vähittäiskauppa sekä yksityiset ja julkiset kotitalouksien palvelut
2. Toimistotyöpaikat: julkinen ja yksityinen hallinto, rahoitus, informaatio sekä liike-elämän palvelut
3. Tuotanto: alkutuotanto, teollisuus, rakentaminen, energiahuolto, kuljetus ja varastointi

Saatujen tulosten mukaan pääkaupunkiseudun yritystoimipaikkojen henkilöstöstä 38 prosenttia sijaitsee suurissa keskittymissä, 26 prosenttia keskisuurissa ja 18 prosenttia pienissä keskittymissä, yhteensä eritasoisissa keskittymissä on yli 80 prosenttia yrityssektorin koko henkilöstömäärässä (kuva 3.2).

Keskittymien ulkopuolella erilaisilla välialueilla sekä asuinalueilla ja haja-alueilla on henkilöstöstä vajaa viidennes. Keskisuurten ja suurten toimipaikkojen henkilöstö sijoittuu lähes kokonaan keskittymiin. Tähän

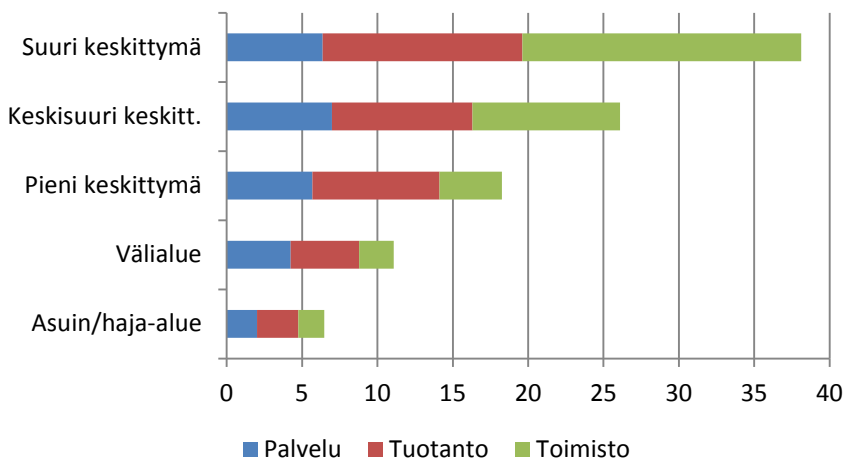
vaikuttaa osaltaan se, että käytetyn määrittelyn mukaan yli 125 henkilön toimipaikka muodostaa itsessään keskittymän. Sen sijaan pientoimipaikkojen henkilöstö jakautuu kutakuinkin tasan eri sijaintityyppien välillä.

Kuva 3.2: Yritystoimipaikkojen henkilöstömäärän jakauma (%) sijaintityypin ja toimipaikan kokoluokan mukaan pääkaupunkiseudulla 2008. Tietolähde: Helsingin seudun toimipaikka-aineisto
Pientoimipaikka: henkilöstö<20

Sijoittuminen keskittymiin poikkeaa myös toimialan mukaan (kuva 3.3). Edellä määritellyllä karkealla toimialajaolla tarkasteltuna palveluiden henkilöstö jakautuu suhteellisen tasaisesti erityyppisille alueille, neljännes suuriin keskittymiin ja kolme neljännestä kaikkiin keskittymiin. Toimistotyöpaikat ovat keskittymähakuisimpia, puolet sijaitsee suurissa keskittymissä ja 90 prosenttia kaikissa keskittymissä. Tuotannon toimipaikkojen henkilöstöstä kolmannes sijoittuu suuriin keskittymiin ja 80 prosenttia kaikkiin keskittymiin.

Kuva 3.3: Yritystoimipaikkojen henkilöstömäärän jakauma (%) sijaintityypin ja toimialan mukaan pääkaupunkiseudulla 2008. Tietolähde: Helsingin seudun toimipaikka-aineisto

3.3 Työpaikkakeskittymät Uudellamaalla

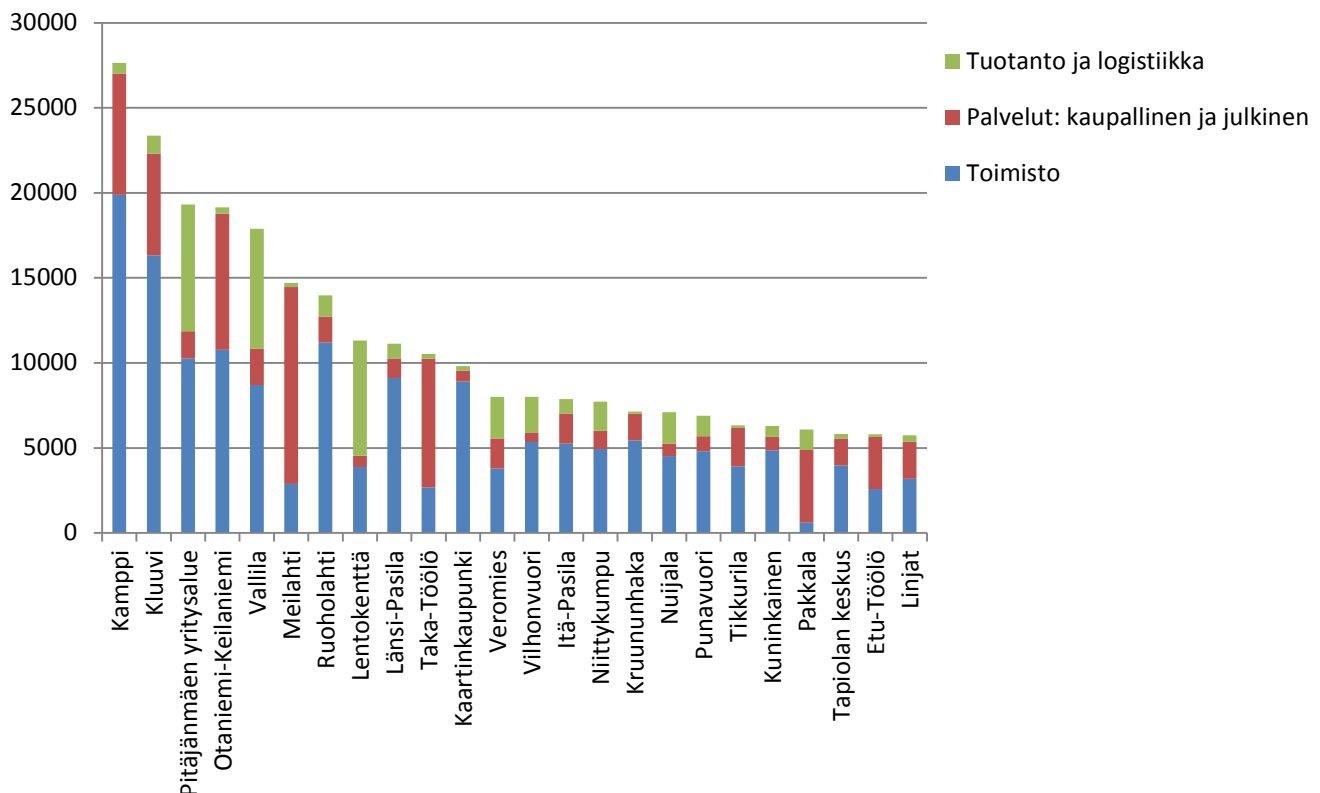
Pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymiä hallitsevat toimistoalat (liike-elämän ja hallinnon palvelut) jotka ovat voimakkaimmin keskittymähakuisia. Kun pääkaupunkiseutu jaetaan tilastoalueisiin (n=295), niin

seudun 24 suurimmassa työpaikkakeskittymässä sijaitsee 49 prosenttia pääkaupunkiseudun kaikista työpaikoista sekä 62 prosenttia seudun toimistotyöpaikoista. Kantakaupungin alueella sijaitsee yli puolet tilastoalueista (kuva 3.4).

Pääkaupunkiseudun suurin työpaikkakeskittymä on Kamppi, jossa sijaitsee neljä prosenttia seudun työpaikoista. Samalla sen on seudun suurin toimistotyöpaikkakeskittymä. Palveluiden osalta seudun suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Meilahdessa. Vastaavasti seudun suurin tuotannon ja logistiikan keskittymä sijaitsee Pitäjänmäellä.

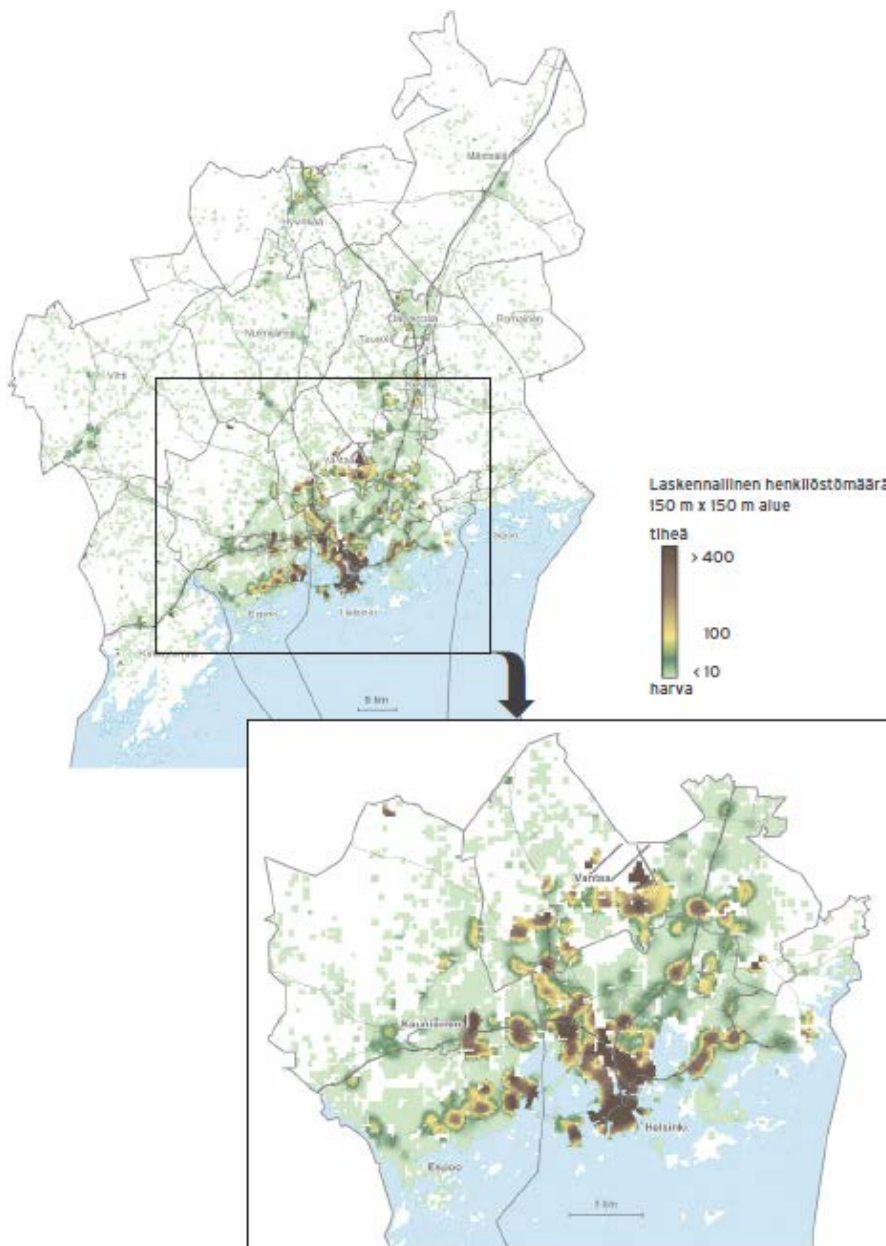
Kuva 3.4: Pääkaupunkiseudun työpaikkakeskittymät vuonna 2011

Työpaikkojen lkm

Helsingin seudun ydinalue (Kantakaupunki-Pitäjänmäki-Leppävaara-Tapiola-Otaniemin-Keilaniemi) lisättyinä Aviapoliksen alueella kattaa vain noin prosentin Uudenmaan maakunnan maa-alasta. Siellä kuitenkin sijaitsee lähes puolet seudun työpaikoista ja tuotetaan kaksi kolmannelle seudun bruttokansantuotteesta.

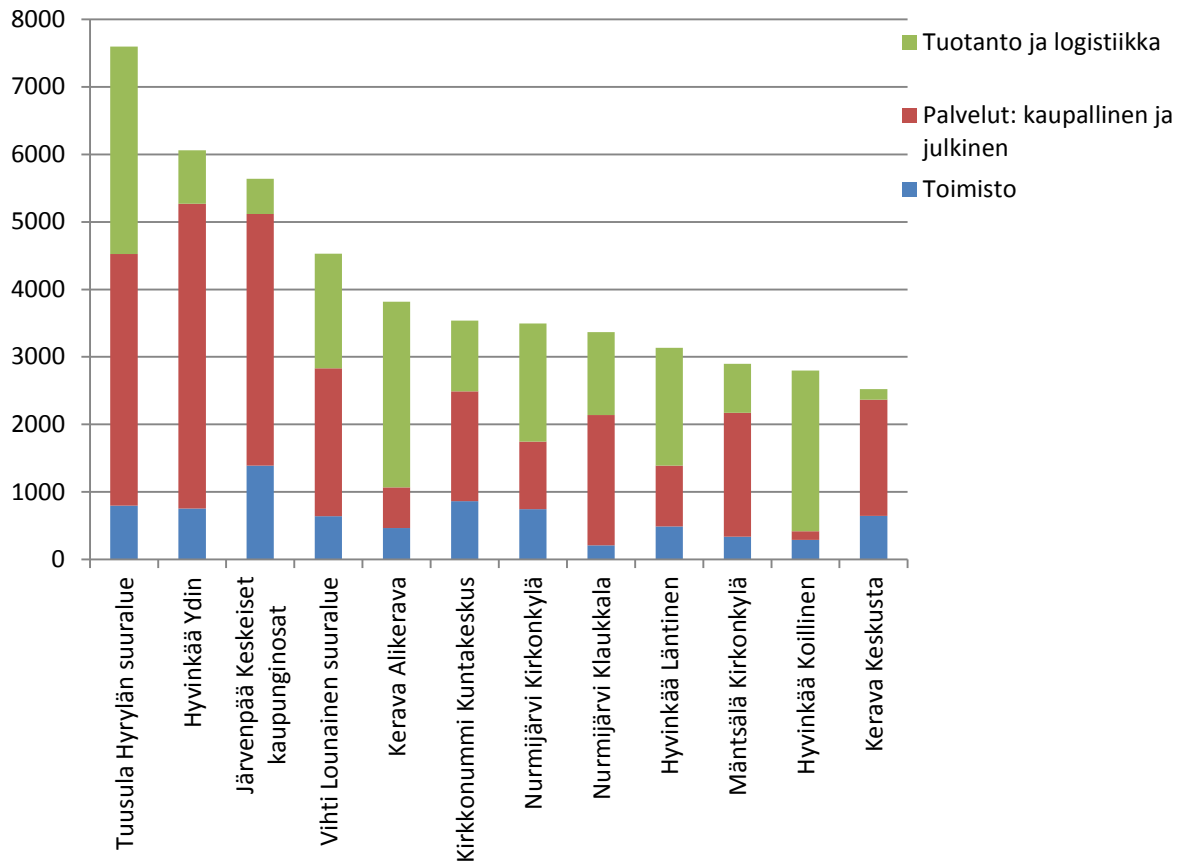
Kartta 5: Yritysten ja voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen toimipaikkojen henkilöstön alueellinen sijoittuminen Helsingin seudulla. Lähde: Helsingin seudun yritysraportti. HSY 2013.

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimistotyöpaikkojen osuus on pieni. Kuntakeskuksissa sijaitsee paikallisia palvelukeskittymiä sekä tuotannon ja logistiikan työpaikkoja. Muita keskittymiä dominoivat tuotanto ja logistiikka. Kuuma-seudulla sijaitsee useita työpaikkakeskittymiä, kuntarakenteen mukaisesti. Kuuma-seudun suurin työpaikkakeskittymä on Tuusulan Hyrylän suuralue, jossa sijaitsee kahdeksan prosenttia seudun työpaikoista. Samalla sen on seudun suurin tuotannon ja logistiikan työpaikkakeskittymä. Palveluiden osalta seudun suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Hyvinkään keskustassa. Vastaavasti seudun suurin toimistotyöpaikkakeskittymä sijaitsee Järvenpään keskustassa.

Kuva 3.5: Kuuma-seudun työpaikkakeskittymät vuonna 2011

Työpaikkojen lkm

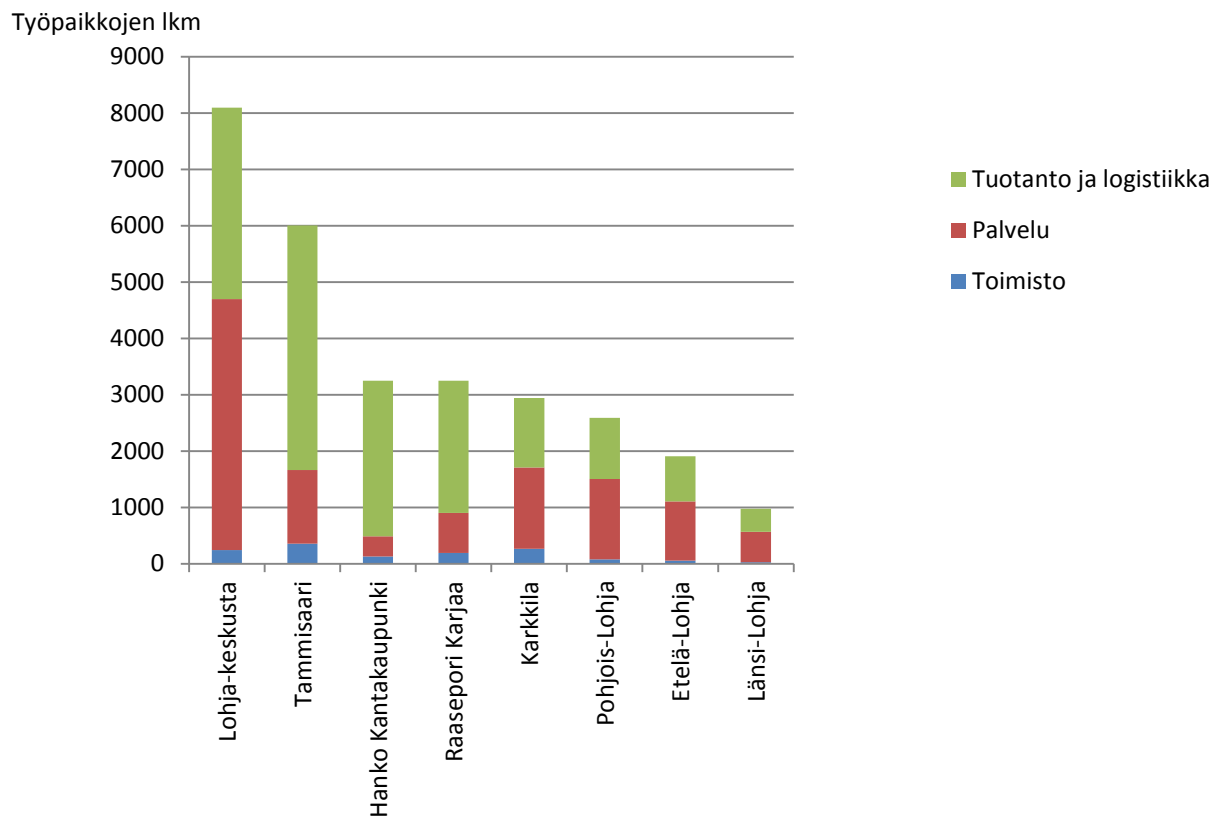

Läntisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä on Lohjan keskustassa, jossa sijaitsee peräti viidesosa (21 %) Läntisen Uudenmaan työpaikoista. Samalla se on Läntisen Uudenmaan suurin palvelutyöpaikkojen keskittymä. Tuotannon ja logistiikan sekä toimistotyöpaikkojen osalta Läntisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä sijaitsee Tammisaaressa.

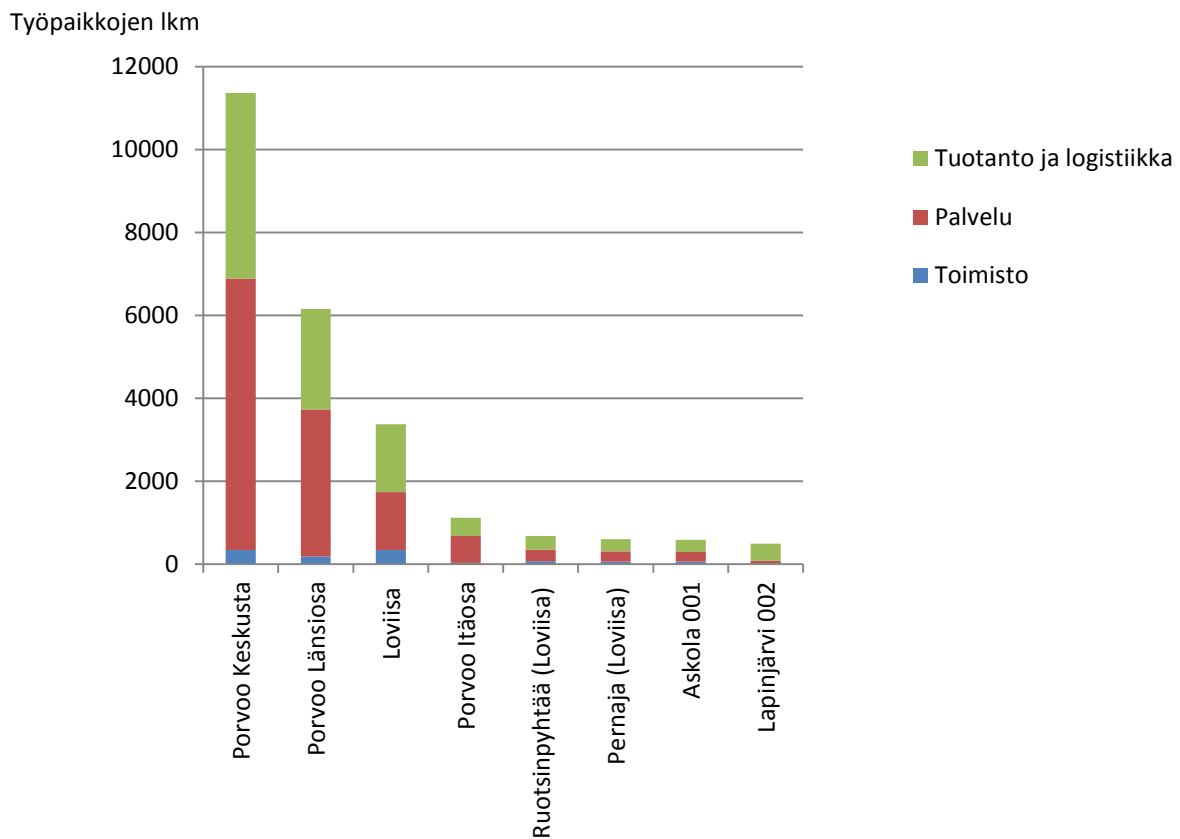
Itäisen Uudenmaan suurin työpaikkakeskittymä on Porvoon keskustassa, jossa sijaitsee reilu kolmasosa (39 %) Itäisen Uudenmaan työpaikoista. Samalla se on Itäisen Uudenmaan suurin palvelutyöpaikkojen sekä tuotannon ja logistiikan työpaikkojen keskittymä. Toimistotyöpaikkojen osalta Itäisellä Uudellamaalla on kaksi tasavahvaa työpaikkakeskittymää Porvoon keskustassa ja Loviisassa.

Selvityksen liitekartoilla on esitetty työpaikkakeskittymät.

Kuva 3.6: Läntisen Uudenmaan työpaikkakeskittymät vuonna 2011

Kuva 3.7: Itäisen Uudenmaan työpaikkakeskittymät vuonna 2011

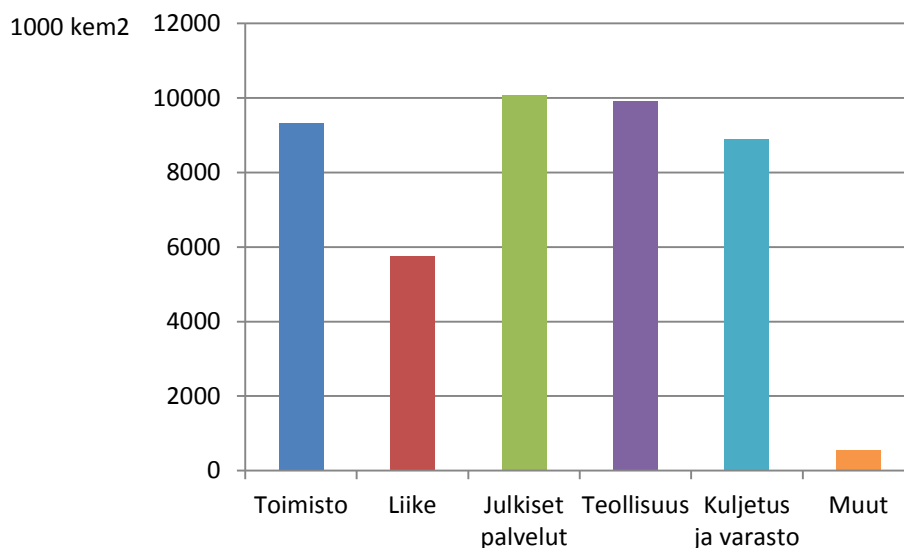
3.4 Toimitilojen kysynnän ja toimipaikkojen sijoittumisen tulevaisuudennäkymiä

Toimitilakysynnän ja sen alueellisen suuntautumisen tulevaisuudennäkymiä selvitettiin mm. Helsingin seudun maankäyttösuunnitelman taustaksi laaditussa asiantuntija-arvioinnissa (Laakso & Kilpeläinen 2014), jossa joukko kiinteistömarkkinoiden asiantuntijoita esitti näkemyksiä erityisesti toimisto- ja logistiikka-alojen muutoksista ja tulevaisuudennäkymistä. Lisäksi logistiikka-alan osalta muutostrendejä selvitetään perusteellisesti tekeillä olevassa 4. vaihemaakuntakaavan logistiikkaselvityksessä.

Toimitilojen lähtötilanne ja muutos

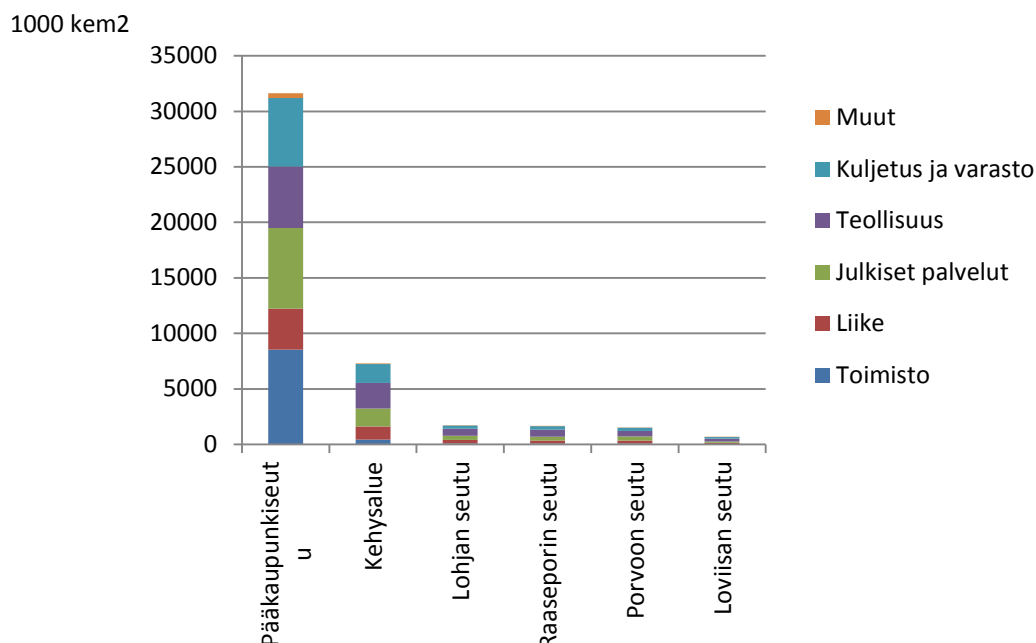
Uudenmaan toimitilarakennusten kannasta, jonka volyymi on 45 milj. kem² (2012), toimistorakennuksia, julkisten palveluiden rakennuksia, teollisuusrakennuksia sekä kuljetuksen ja varastoinnin rakennuksia on kutakin noin 10 milj. kem² tai hieman vähemmän. Liikerakennusten kerrosala on vajaa 6 milj. kem². Teollisuuden, kuljetuksen ja varastoinnin osuus rakennuskannasta ja yleisemmin maankäytöstä on huomattavasti suurempi kuin työpaikoista.

Kuva 3.8: Uudenmaan toimitilarakennusten kerrosala käyttötarkoituksen mukaan 2012 (Tilastokeskus)

Uudenmaan toimitilavolyymistä 71 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla, jossa toimitilarakennusten kanta painottuu huomattavasti enemmän toimisto- ja liikerakennuksiin kuin muualla maakunnassa, jossa tuotanto ja logistiikka dominoivat toimitilakantaa. Uudenmaan toimistokerrosalasta 92 prosenttia sijaitsee pääkaupunkiseudulla.

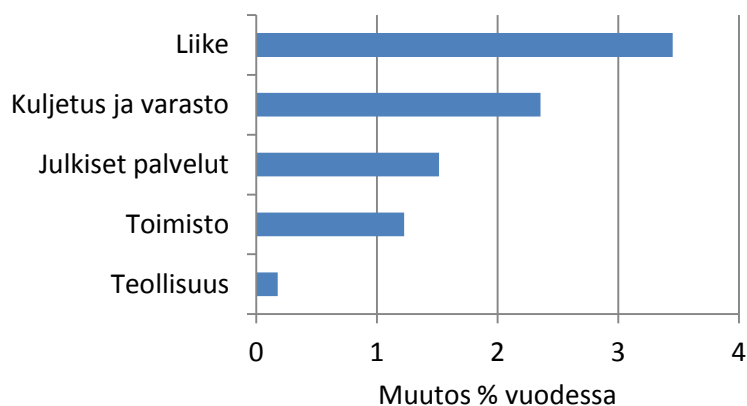
Kuva 3.9: Toimitilarakennusten kerrosala alueittain ja käyttötarkoituksen mukaan Uudellamaalla 2012 (Tilastokeskus)

Toimitilakannan muutos jaksolla 2002-2012 on toteutunut epätasaisesti eri käyttötarkoitusten välillä (kuva 3.9). Nopeimmin toimitilakanta kasvoi liiketiloissa (3,5 %/v.) sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimitiloissa (2,4 %/v.). Kummankin luokan yritystoiminnassa tilatarve on kasvanut kysynnän lisäyksen vuoksi, mutta vielä tärkeämpi tekijä on ollut sijaintirakenteen muutos. Vähittäiskaupassa on rakennettu kauppakeskuksia, suuria marketteja sekä tilaa vievän kaupan toimitiloja, mutta samaan aikaan kivijalkakauppa on supistunut. Kuljetus ja varastointi ovat siirtyneet Helsingin vanhoilta logistiikka-alueilta ja osin myös Espoosta ja Vantaalta ulommaksi pääväylien kuljetuskäytävälle ja Vuosaaren sataman (käyttöönotto 2008) kuljetusreittien tuntumaan.

Julkisten palveluiden toimitilakanta on kasvanut 1,5 prosenttia vuodessa ja toimistojen 1,2 prosenttia vuodessa. Kannan kasvu on ollut hitaampaa kuin näiden alojen työpaikkakasvu, eli kerrosalan suhde työpaikkoihin (bruttoväljiys) on alentunut. Pääkaupunkiseudun toimistorakentamisen vaikutus on osittain kompensoitunut vanhojen toimistorakennusten poistuman ja käyttötarkoituksimuutosten kautta. Teollisuuden toimitilakanta on kasvanut vain marginaalisesti.

Kuva 3.9: Toimitilarakennusten kerrosalan muutos käyttötarkoituksen mukaan Uudellamaalla v. 2002-2012

(Tilastokeskus)

Logistiikan ja logistiikkakiinteistöjen näkymiä

Nykyisten logistiikkakeskusten ongelmana on tehoton maankäyttö. Yritykset sijaitsevat valtavilla tonteilla kaukana toisistaan ja alueilla on tarjolla heikosti yrityksille ja työntekijöille tarjottavia palveluita. Logistiikkayritykset hyödyntävät kuntien välistä kilpailua yrityksistä. Osa yrityksistä on nykyaikaistanut varastotoimintaansa: varastotila on korkea ja varaston sisäinen logistiikka on pitkälti automatisoitu. Kuitenkin suuri osa yrityksistä perustaa toimintansa edelleen halpaan tonttimaahan, jonka vuoksi ne ovat valmiita sijoittumaan yhä kauemmas. Suomi on selvästi jäljessä Keski-Euroopasta logistiikan ratkaisujen kehittämisessä.

Tulevaisuudessa satamatoiminta keskittyy Suomessa muutamaan satamaan, erityisesti Helsinkiin, Turkuun ja Kotka-Haminaan, ja jakelukeskukset keskittyvät niiden ympärille. Tällä hetkellä tavarat siirtyvät isoista jakelukeskuksista rekoilla muualle Suomeen. Rautatieliikenne tulee kuitenkin tulevaisuudessa kasvamaan, johtuen mm. hiilidioksidin kiristävästä verotuksesta sekä rautateille aikanaan tulevasta kilpailusta. Myös EU ajaa voimakkaasti rautatieliikenteen edistämistä. Olisi tärkeää kytkeä uudet logistiikkakeskukset raideliikenteeseen.

Logistiikka-alan sijaintirakenteen muutos Uudellamaalla tulee todennäköisesti jatkumaan. Ala keskittyy erityisesti Vuosaaren sataman ja Helsinki-Vantaan lentokentän välisen Kehä III:n akselin pohjoispuolelle Lahden ja Hämeenlinnan väylien vyöhykkeille Kehä V:lle asti. Kaupan roolin muutos tuo muutoksia myös logistiikkatoimintaan, koska kaupassa käynti siirtyy osittain nettiin ja tilatut tavarat jaetaan asiakkaille jakeluautojen tai -pisteiden kautta. Jakelupisteiden sijoittuminen kauppoihin ja muihin paikkoihin on logistiikan merkittävä muutostekijä tulevaisuudessa. (Laakso & Kilpeläinen 2014, asiantuntijahaastattelut)

Toimistokysynnän näkymiä

Toimistotilaa on tarjolla runsaasti pääkaupunkiseudulla, jossa sijaitsevat Uudenmaan suurimmat toimistokeskittymät. Tilanne on ajautunut rakenteelliseksi ylitarjontaongelmaksi. Toimistotyöllisten määrä kasvaa hitaasti. Myös työn luonne on muuttunut, työtehtävien liikkuvuus ja sosiaalisuus on lisääntynyt. Tämä heijastuu uusiin toimitilamalleihin. Tilan määrä henkilöä kohti pienenee voimakkaasti, mutta erilaisia toimintoja varten tarjotaan tilaa. Viiden vuoden sisällä on tullut paljon uutta toimistotilarajontaa, sillä aikaisempi tarjonta ei ole vastannut kysynnän tarpeisiin mm. laadullisesti ja liikenteellisen saavutettavuuden suhteen. Toimitilojen käyttömuutosten toteuttaminen on jäykkää. Yritykset hakeutuvat hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle, millä kompensoidaan pysäköinnin kalleutta ja pysäköintipaikkojen puutetta. Pysäköintiä koskevien vaatimusten suhteen ydinkeskusta ja ulompien vyöhykkeiden toimistokeskittymät eriytyvät voimakkaasti. Vetovoimaisimpien alueiden rooli seudulla vahvistuu entisestään: kysyntä suuntautuu ennen kaikkea Helsingin keskusta, Pasilaan, Leppävaaraan, Länsimetron vyöhykkeelle ja Aviapoliksen alueelle.

Liike-elämän palveluiden kasvu purkaa jossain määrin tilojen ylitarjontaa. Yritysten keskittyminen ydinliiketoimintaan on johtanut siihen, että tilojen omistaminen, operointi ja käyttö ovat eriytyneet. Yritykset haluavat toimia vuokralaisina muiden omistamissa tiloissa ja sijoittajat haluavat rakentaa sinne, mihin vuokralaisten kysyntä suuntautuu. Uusi rakennushanke ei käynnisty ennen kuin on saatu varmuus tietystä määrästä vuokralaisia. Riskien minimointi ohjaa myös uusien kohteiden sijoittumista vahvoihin keskuksiin. Erityisesti kansainväliset sijoittajat sijoittavat vain prime-sijainteihin. Kokonaan uusien toimistokeskittymien syntymiselle nykyisten vetovoimaisten keskittymien ulkopuolelle on erittäin korkea kynnys, koska hankkeiden käynnistymisen edellytyksenä sijoittajalla on oltava varmuus vuokralaisten saamisesta kyseiseen sijaintiin.

Tulevaisuuden toimistojen toimitilaominaisuudet

Saija Toivosen (2011) tutkimuksessa tulevaisuuden toimitilamarkkinoista selvitettiin laajan asiantuntijajoukon haastatteluilla muun muassa toimistotilojen käyttäjien, kotimaisten ja ulkomaisten sijoittajien sekä rakennuttajien ja kiinteistökehittäjien näkemyksiä pääkaupunkiseudun toimitilamarkkinoiden tulevaisuuden tilanteesta vuonna 2020.

Tutkimuksen mukaan toimistotilojen tärkeimmät toimitilaominaisuudet tulevaisuudessa ovat tärkeysjärjestyksessä:

1. Hyvät raideliikenneyhteydet
2. Tilan joustavuus
3. Vakiintunut ja menestynyt alue
4. Houkutteleva ja arvostettu alueimago
5. Korkeasti koulutetun työvoiman asuinalueiden läheisyys
6. Nykyaikainen talotekniikka
7. Viihtyisä ympäristö
8. Hyvät yhteydet lentokentälle
9. Tunnetun, menestyvän yrityksen sijoittuminen alueelle
10. Saavutettavuus henkilöautolla
11. Helsingin keskustan läheisyys.

Tämän listan perusteella keskeiset toimistojen toimitilaominaisuudet voidaan tiivistää kolmeen ryhmään: (1) sijainnin saavutettavuus, (2) tilan laatu, (3) alueen imago.

3.5 Johtopäätöksiä

Uudellemaalle ovat keskittyneet erityisesti toimialat, jotka hyötyvät kasautumisen eduista sekä hyvästä saavutettavuudesta. Näitä toimialoja ovat liike-elämän palvelut, informaatioalat, kulttuuri ja virkistys sekä korkean teknologian tuotanto. Kyseiset toimialat keskittyvät myös alueen sisällä muutamille keskeisille vyöhykkeille, jonka muodostavat ydinalue (kantakaupunki – Pitäjänmäki – Otaniemi – Tapiola – Leppävaara) sekä Aviapolisis.

Paikallista kysyntää palvelevat alat, kuten vähittäiskauppa, kotitalouksien palvelut, julkiset peruspalvelut ja rakentaminen, ovat sijoittuneet Uudellamaalla huomattavasti laaja-alaisemmin seutukeskuksiin ja paikalliskeskuksiin. Näiden lisäksi Uudellamaalla on myös tuotantoa, joka ei edellytä keskittymäsijaintia. Tällaisia toimialoja ovat mm. maatalous, elintarviketeollisuus, rakennusaineteollisuus ja metallituoteteollisuus.

Palvelut (kaupalliset ja julkiset) sijaitsevat hajautuneemmin kuin toimistoalat, sillä niitä on sekä suurissa palvelukeskitymissä (keskustat ja kauppakeskukset) sekä asuinalueiden lähellä (ns. lähipalvelut). Tuotanto ja logistiikka sijoittuvat laajalle alueelle useisiin erikokoisiin keskittymiin. Keskittymät sijaitsevat liikenteellisissä solmukohtissa ja niiden läheisyydessä ja vanhoissa teollisuus-logistiikka keskitymissä, jotka ovat muokanneet omalta osaltaan liikennejärjestelmää.

Keskittyminen toimii myös muilla Uudenmaan työmarkkina-alueilla kuin pääkaupunkiseudulla. Tiivis yhdyskuntarakenne ja hyvin toimiva liikennejärjestelmä ovat tärkeitä edellytyksiä yritysten mahdollisuudelle hyötyä sijainnin aikaansaamista positiivisista ulkoisvaikutuksista. Maankäytön suunnittelun on järkevää tukea Uudellamaalla toimivien yrityskeskitymien kehitystä monikeskuksisesti. Samoin on tärkeää tukea maankäytön avulla jo olemassa olevia liikenteen vahvoja solmukohtia tai pyrkiä luomaan uusia solmukohtia.

4 Kilpailukyky, innovatiivisuus ja kestävä kasvu

4.1 Alueen kilpailukyky

Alueiden kehittämiseen liittyvissä strategisissa suunnitelmissa ja kehittämisohjelmissa tavoitellaan yleisesti alueen kilpailukykyyn parantamista. Kilpailukyky on kuitenkin kiistanalainen termi alueellisessa yhteydessä. Yrityksillä kilpailukyky viittaa kykyyn selviytyä ja toimia kannattavasti kilpailuolosuhteissa, mikä edellyttää mm. korkeaa tuottavuutta suhteessa saman alan kilpaileviin yrityksiin. Alueille lasketaan kilpailukykyyn kytkeytyviä indikaattoreita, kuten arvonlisäys asukasta tai työpaikkaa kohti, aggregoimalla yritysten ja muiden taloustoimijoiden tietoja aluetasolle. Kuitenkaan ei ole yksiselitteistä ja selvää, missä määrin yksittäisten yritysten kilpailukyky on riippuvaista nimenomaisesti alueen ominaisuuksista.

Alueen kilpailukykyä puhutaan yleensä laajempänä käsitteenä kuin vain perustuen alueella toimivien yritysten tuottavuuteen. Alueen kilpailukyky voidaan määrittää mm. seuraavasti:

"Kilpailukyky koostuu alueellisista ominaisuuksista, jotka tukevat menestyvää yritystoimintaa" (Huovari & Kangasharju & Alanen, 2001).

"Alueen kyky luoda hyvinvointia paremmin kuin muut alueet" (Global Urban Competitiveness Report, 2011).

Alueiden kilpailukykyä on tehty lukuisia tutkimuksia, jotka yleensä perustuvat eri tavoin määriteltyihin alueellisiin tekijöihin, joiden on todettu parantavan alueen yritysten toimintaedellytyksiä. Alueellisten kilpailukykytutkimusten teoreettinen viitekehys perustuu lähinnä kansainvälisen kaupan tutkimuksessa esitettyihin maatasosiin kilpailukykyyn malleihin (mm. Porter 1991, Krugman 1999). Huovari ym (2001) määrittelevät viitekehysten pohjalta resurssitekijöitä, joiden todetaan vaikuttavan alueelliseen kilpailukykyyn. He jakavat resurssi-indikaattorit neljään ryhmään:

- (1) inhimillinen pääoma
- (2) innovatiivisuus
- (3) keskittyminen
- (4) saavutettavuus.

Piekkolan (2006) tutkimuksessa on käytetty samantyyppistä nelijakoa alueellisen kilpailukykyyn osatekijöistä. Sotarauta (2001) on puolestaan täsmentänyt alueellisen kilpailukykyyn kahdeksan elementtiä seuraavasti: infrastruktuuri, yritykset, inhimilliset voimavarat, asuin- ja elinympäristön laatu, instituutiot ja toimivat kehittäjäverkostot, verkostoihin kuuluminen. Keskuskauppakamari soveltaa tätä viitekehystä yrityskyselyihin perustuvissa alueellisen kilpailukykyyn selvityksissään (Keskuskauppakamari 2011), kuitenkin tulkiten infrastruktuurin erityisesti alueellisten liikenneyhteyksien näkökulmasta. Piekkola ja Susiluoto (2012) nostavat aineettoman pääoman (koulutus, osaaminen, verkostot ym.) kilpailukykyyn keskeiseksi tekijäksi ja kasvun selittäjäksi.

Osa tutkimuksissa yleisesti nostetuista kilpailukykyyn osatekijöistä on tiiviisti kytköksissä liikenteeseen ja maankäyttöön sekä niiden suunnitteluun. Sen sijaan monet instituutioihin ja yhteiskunnan toimivuuteen liittyvät tekijät ovat vain löyhästi yhteydessä maankäyttöön, kuten lainsäädäntö, verotus, yritystuet, tulonsiirrot ja koulutus. Eri tutkimusten mukaan yritystoiminnan kannalta edullisia kilpailukykyominaisuuksia, joilla on yhteys maankäyttöön, ovat:

- saavutettavuus ja perusrakenne
- toimitilojen ja tonttien saatavuus
- keskittyminen ja alueen koko
- työvoiman osaaminen ja saatavuus
- innovatiivisuus ja kehitysmönteisyys
- yhteiskunnan toimivuus.

Saavutettavuus viittaa yritystoiminnan näkökulmasta liikenne- ja kommunikaatioetäisyyteen niihin sijainteihin, joihin yrityksen kannalta tärkeät taloudelliset toiminnot ovat keskittyneet (työpaikka- ja palvelukeskittymät). Saavutettavuus voidaan jakaa alueiden väliseen ja alueiden sisäiseen saavutettavuuteen ja sen ulottuvuuksia ovat henkilöliikenne, tavaraliikenne ja tietoliikenne. Maankäytön suunnittelulla on keskeinen rooli saavutettavuuden kehityksessä. **Perusrakenteen** keskeisiä osia ovat liikenneväylät ja muut liikennejärjestelmä sekä kunnallistekniikka. **Toimitilojen ja tonttien saatavuus** edellyttää sujuvaa kaavoitusjärjestelmää, riittävää tonttitarjontaa sekä toimivia kiinteistömarkkinoita, rahoitusmarkkinoita ja rakennusala. **Keskittyminen ja alueen suuruus** tarjoavat suuren paikallisen markkina-alueen sekä mahdollisuuden paikalliseen verkostoitumiseen ja alueen koosta riippuvien mittakaavaetujen hyödyntämiseen. Keskittymisen hyödyt vaihtelevat voimakkaasti toimialojen ja yritysten välillä. **Työvoiman saatavuus ja osaaminen** edellyttävät hyvää koulutusjärjestelmää, toimivia työmarkkinoita sekä alueellista vetovoimaa ja toimivia asuntomarkkinoita, jotka vetävät alueelle ammattitaitoisia ja osaavaa työvoimaa. **Innovatiivisuus ja kehitysmönteisyys** edellyttävät toimivia tutkimus- ja kehittämisorganisaatioita sekä kehittämistoiminnan tukipalveluita, mutta myös innovatiivisuuteen ja yhteistyöhön kannustavaa ympäristöä. **Yhteiskunnan toimivuus** edellyttää hyvää hallintoa ja toimivia julkisia palveluita, selkeitä säädöksiä, kohtuullisia veroja ja maksuja, mutta myös mm. tehokasta liikenne- ja kommunikaatiojärjestelmää.

Yhdyskuntarakenne, kilpailukyky ja kasvu

Maankäytöllä ja yhdyskuntarakenteella on tutkimusten mukaan vahva yhteys alueen kilpailukykyyn, taloudelliseen kasvuun ja hyvinvointiin (Laakso & Loikkanen 2013; Loikkanen 2013). Maankäyttöratkaisujen tuloksena syntyvät yhdyskuntarakenteet ja liikenneolot vaikuttavat yksityisen elinkeinoelämän tuottavuuteen ja toimintaedellytyksiin. Viimeaikaisten tutkimusten perusteella kaupunkialueen suuri väestö, sen toimialojen monipuolisuus, saman alan yritysten läheisyys sekä korkea työpaikka- ja asukastiheys lisäävät yksityisen ja julkisen sektorin tuottavuutta (Rosenthal & Strange 2004; World Bank 2009; Spence ym. 2009; Loikkanen & Susiluoto 2011). Maankäyttöratkaisut vaikuttavat myös asuntomarkkinoihin, sillä asuntojen hinta- ja vuokrataso sekä asumistaso riippuvat myös yhdyskuntarakenteesta.

Asuntomarkkinoiden toiminta vaikuttaa myös elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin, koska työ- ja hyödykemarkkinoiden toimivuus riippuu siitä, missä ihmiset (työntekijöinä ja kuluttajina) asuvat. Yhdyskuntarakenteella ja sijainnilla on erityisen suuri merkitys yksityisten ja julkisten palvelujen tarjonnalle (hyödykekirjolle), sekä palvelujärjestelmän tehokkuudelle ja toimivuudelle, merkitys on paljon suurempi kuin hallintorakenteilla tai kuntarajoilla (Loikkanen 2012).

Yhdyskuntarakenteen yhteys elinkeinoelämän tuottavuuteen tekee maankäytöstä taloudelliseen kasvuun vaikuttavan tekijän. Kyse on siitä, että yritystoiminnan ja kotitalouksien kasautumisesta, niiden tiheydestä ja klusteroitumisesta saadaan sekä tuottavuusetua elinkeinoelämälle että monipuolisen hyödyke- ja työpaikkakirjon tarjoamia hyötyjä ihmisille sekä kuluttajina että työntekijöinä. Nämä yhteydet auttavat ymmärtämään, miksi kaupungistuminen ja taloudellinen kasvu liittyvät yhteen.

4.2 Innovaatiotoiminta

Innovaatiotoiminnalla tarkoitetaan toimenpiteitä, jotka tuottavat tai joiden tavoitteena on tuottaa uusia tai parannettuja tuotteita tai prosesseja eli innovaatioita. Innovaatioiden suuri merkitys taloudelliselle kasvulle on osoitettu lukuisissa tutkimuksissa¹³. Yritystason tutkimuksissa on osoitettu, että yrityksen T&K -panostusten kasvu on selvässä yhteydessä sen tuottamiin ja käyttöön ottamiin innovaatioihin, ja edelleen yrityksen tuottavuuteen. Julkisen T&K -tuen on osoitettu lisäävän yritysten omia T&K -panostuksia. Aluetasolla on osoitettu, että BKT asukasta kohti on keskimäärin sitä korkeampi, mitä suuremmat ovat

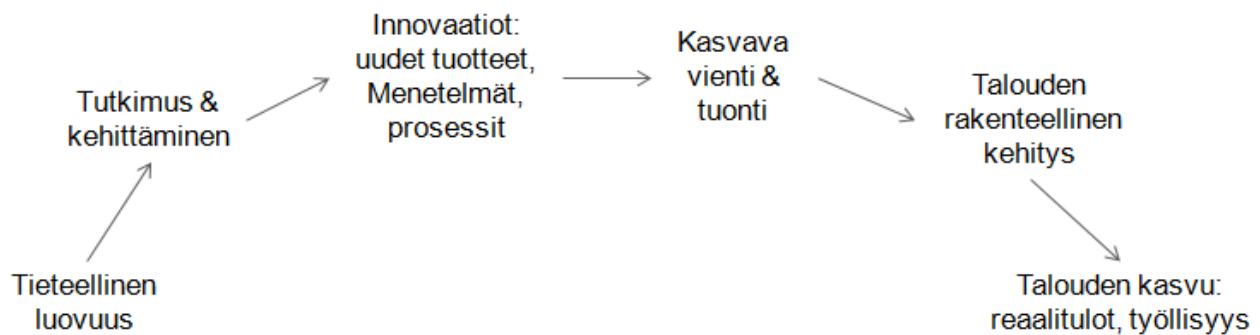
¹³ Mm. Piekkola & Susiluoto (2012); Laakso & Kilpeläinen 2010; TEM 2009

yrittäjien ja julkisen sektorin panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan¹⁴. Uudellamaalla yksityisen ja julkisen sektorin T&K -panostukset olivat 4,9 prosenttia bruttokansantuotteesta, joka oli 8. korkein suhdeluku Euroopan NUTS 2 -alueiden joukossa (2009). Lähes kaikki alueet, joissa T&K -panostukset ylittävät 4 prosenttia bruttokansantuotteesta, kuuluvat Euroopan vauraimpiin alueisiin.

Luova yhteiskunta

Åke Andersson ja David E. Andersson (2012) kytkevät innovaatiot ja niiden vaikutukset laajempaan yhteyteen, käsitteellä ”luova yhteiskunta”. Heidän mukaansa tieteellinen luovuus on avaintekijä tutkimus- ja kehittämismyönteisen ja T&K -toimintaan panostavan yhteiskunnan kehityksen moottorina (kuva 4.1). Kumuloitunut tieteellinen luovuus yhdistettynä aktiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sen edellyttämiin resursseihin johtaa innovaatioihin, jotka synnyttävät uusia tuotteita, menetelmiä ja prosesseja. Tämä mahdollistaa kasvavan viennin ja sen edellyttämän tuonnin, joka edelleen johtaa talouden rakenteiden jatkuvaan uudistumiseen. Prosessin tuloksena talous kasvaa, työllisyys vahvistuu ja asukkaiden reaalitytulot nousevat. Innovatiivisuuden ja sen hyödyntämisen seurauksena kasvavat aineelliset ja aineettomat resurssit mahdollistavat lisäpanostukset tutkimukseen ja kehittämiseen sekä muihin luovuutta tukeviin tekijöihin, jotka tuovat lisäimpulsseja innovatiivisuuden ja taloudellisen kasvun kehään.

Kuva 4.1: Luovuus, innovatiivisuus ja talouden kasvu (Andersson & Andersson 2012)

Luovan yhteiskunnan (alueen) tärkeimpiä perusedellytyksiä ovat Anderssonin & Anderssonin mukaan:

- vahva ihmisten välinen luottamus
- sosiaalinen suvaitsevaisuus
- yrittäjyyttä tukevat instituutiot (lainsäädäntö ym.)
- suuri ja monipuolinen väestö
- korkeatasoiset tutkimusinstituutiot (yliopistot ym.)
- hyvä saavutettavuus (korkeatasoiset liikenne- ja kommunikaatioverkostot).

Tutkimus- ja kehittämistoiminta koko maassa ja Uudellamaalla

Suomessa ja Uudellamaalla tutkimus- ja kehittämistoiminta keskittyy muutamille toimialoille (kuva 4.2), joista ylivoimaisesti suurin on elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistus, jossa lähes 14 000 henkilöä työskenteli T&K -tehtävissä koko maassa. Seuraavaksi suurimmat T&K -toimialat ovat tietojenkäsittelypalvelu, koneiden ja laitteiden valmistus, kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus

¹⁴ Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla (T&K) tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien sovellusten löytämiseksi. Kriteerinä on, että toiminnan tavoitteena on jotain oleellisesti uutta. Tutkimus- ja kehittämistoimintaan sisällytetään perustutkimus, soveltava tutkimus sekä kehittämissyö.

sekä tekninen palvelu. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan 5 suurinta toimialaa kattavat koko maassa 70 % kaikkien toimialojen T&K -henkilöstöstä ja 80 prosenttia T&K -menoista. T&K -intensiivisimmät alat ovat samalla Uudenmaan erikoistumisaloja (ks. edellinen luku), jotka ovat erityisesti keskittyneet pääkaupunkiseudulle sekä Porvooseen, jossa on maan johtava kemian teollisuuden keskittymä. Uudenmaan T&K -menot ovat 43 prosenttia koko maan menoista sekä 4,5 prosenttia maakunnan bruttokansantuotteesta (2011). Uudenmaan T&K -toiminnan BKT-osuus on 8. korkein Euroopan NUTS2-alueista (Eurostat).

Kuva 4.2: Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilökunta toimialoittain 2011 (koko maa, suurimmat T&K -alat)

4.3 Kilpailukykyiset alueet ja niiden kasvutekijät

Eri kilpailukykytekijöiden vaikutusta EU-maiden alueiden taloudelliseen kehitykseen 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuolelle tutkittiin laajassa EU:n komission teettämässä tutkimuksessa¹⁵. Tutkimuksen aluerajauksena oli EU 27¹⁶ ja aluetasona oli NUTS 2. Se perustui kaikki alueet kattavaan ekonometriseen analyysiin sekä laajan eri maiden asiantuntijoista koostuneen tutkijaverkoston yksityiskohtaisiin analyysihin valituista case -alueista¹⁷.

Tutkimuksen lähtökohtana olivat finanssimarkkinoiden ja kansainvälisen kaupan suuret muutokset, Itä-Euroopan maiden integroituminen osaksi EU-alueetta, teollisuuden rakennemuutos useimmissa maissa sekä erittäin suuret alueelliset erot Euroopassa. Tutkimuksessa pyrittiin erityisesti vastaamaan kysymykseen, mitkä tekijät ovat edistäneet tai rajoittaneet aluetalouksien kasvua. Tutkimuksessa on tunnistettu seuraavat, useissa alueellista kilpailukykytutkimuksissa esiin nostetut tekijät, joiden onnistunut hyödyntäminen on edistänyt hyvin menestyneiden alueiden kasvua 1990- ja 2000-luvulla:

- saavutettavuus
- verkostoituminen
- erikoistuminen
- tutkimus ja kehittäminen
- osaamispääoma
- sosiaalinen pääoma
- ulkomaiset investoinnit

Tekijät ovat pääosin samoja kuin edellä referoiduissa tutkimuksissa täsmennetyt alueellisen kilpailukykyyn tekijät, vaikka käytetyissä termeissä ja tekijöiden ryhmittelyssä on eroja. Esimerkiksi käsitteeseen ”sosiaalinen pääoma” sisältyvät Andersson & Anderssonin esiin nostamat käsitteet ”luottamus” ja ”suvaitsevuus”.

Pääasiassa samoihin tekijöihin liittyneet ongelmat, pullonkaulat tai esteet ovat toimineet myös kasvun rajoitteina, mutta lisäksi erityisenä rajoittavana tekijänä nostetaan esiin suuret alueelliset taloudelliset ja sosiaaliset erot.

Tutkimuksessa Euroopan alueet on ryhmitelty seuraaviin aluetyyppeihin:

- alkutuotantovaltaiset alueet
- perusteollisuusvaltaiset alueet
- korkean teknologian teollisuuden dominoimat alueet
- liike-elämän palveluiden ja rahoituksen dominoimat alueet
- peruspalveluvaltaiset alueet
- turismivaltaiset alueet.

Tutkimuksen kilpailukykytekijöistä saavutettavuus liittyy suoranaaisesti maankäyttöön, mutta myös useimmilla muilla tekijöillä on välillisesti yhteys yhdyskuntarakenteeseen sekä liikennejärjestelmän toimivuuteen ja muihin saavutettavuuden tekijöihin.

Kasvua edistäneet tekijät

Kilpailukykytekijöistä verkostoituminen (yritysten välinen sekä yritysten, julkisen sektorin ja muiden toimijoiden (mm. korkeakoulut) välinen) todetaan merkittäväksi kasvua edistäneeksi tekijäksi kaikissa aluetyypeissä (kuva 4.3). Myös panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan on selittänyt hyvin

¹⁵ Cambridge Econometrics & Applied & WIIW: Analysis of the Main Factors of Regional Growth. 2012. EU, DG Regio.

¹⁶ EU maiden lukumäärä tutkimus vuonna.

¹⁷ Suomen case -alue oli Länsi-Suomi.

menestyneiden alueiden kasvua kaikissa aluetyypeissä, mukaan luettuna alkutuotantovaltaiset ja perusteollisuusvaltaiset alueet. Hyvällä saavutettavuudella (alueen sisäinen ja ulkoinen) todettiin olevan suuri merkitys kasvutekijänä kaikilla alueilla perusteollisuusvaltaisia alueita lukuun ottamatta. Onnistunut erikoistuminen oli keskeinen kasvun lähde muilla kuin alkutuotantovaltaisilla alueilla. Osaamispääoma (mm. työvoiman koulutus- ja osaamistaso) selitti kasvua muilla paitsi perusteollisuus- ja peruspalveluvaltaisilla alueilla. Sosiaalinen pääoma viittaa tässä yhteydessä yritysten ja muiden toimijoiden väliseen luottamukseen ja kykyyn toimia yhteistyössä. Se on tunnistettu kasvutekijäksi erityisesti perusteollisuus-, peruspalvelu- ja turismivaltaisilla alueilla. Ulkomaiset investoinnit edistivät kasvua erityisesti korkean teknologian teollisuuden dominoimilla alueilla.

Kuva 4.3: Tekijät, jotka edistäneet kasvua Euroopan alueilla Lähde: Cambridge Econometrics et al 2012.

Kasvua edistäneet tekijät	Alueen elinkeinorakenteen perusta					
	Alkutuotanto	Perusteollisuus	Korkean teknologian teollisuus	Liike-elämän palvelut & rahoitus	Peruspalvelut	Turismi
Saavutettavuus	+		+	+	+	+
Verkostoituminen	+	+	+	+	+	+
Erikoistuminen		+	+	+	+	+
Tutkimus ja kehittäminen	+	+	+	+	+	+
Osaamispääoma	+		+	+		+
Sosiaalinen pääoma		+			+	+
Ulkomaiset investoinnit			+			

Kasvua rajoittaneet tekijät

Erikoistumisen liittyneet ongelmat, jotka tyypillisesti ilmenevät vaikeutena suuntautua uusille erikoistumisalueille vanhojen erikoistumisalojen ajauduttua vaikeuksiin, ovat rajoittaneet kasvua erityisesti perusteollisuuteen, korkean teknologian teollisuuteen ja peruspalveluihin suuntautuneilla alueilla. Osaamispääoman puutteet nousevat esiin toisena yleisenä kasvun heikkoutena, erityisesti alkutuotantovaltaisilla, korkean teknologian dominoimilla ja peruspalveluvaltaisilla alueilla. Saavutettavuuden pullonkaulat ovat rasittaneet korkean teknologian teollisuuden dominoimia alueita. Taloudelliset ja sosiaaliset alueelliset erot on nostettu esiin turismiin suuntautuneiden alueiden kehityksen rajoitteena. Muut tekijät, verkostoitumisen heikkous, T&K -toiminnan heikkous, sosiaalisen pääoman puutteet ja ulkomaisten investointien vähäisyys, ovat rajoittaneet kasvua peruspalveluihin suuntautuneilla alueilla, jotka ovat yleisesti ongelma-alueita. Tyypillisesti rakennemuutos on vähentänyt niissä perinteisen teollisuuden ja alkutuotannon merkitystä, mikä on korvautunut pääasiassa julkisen sektorin rahoittamilla peruspalveluilla. Liike-elämän palveluihin ja rahoitukseen suuntautuneet alueet edustavat päinvastaista kehitystä: mitkään tekijät eivät juuri ole rajoittaneet niiden kasvua. Useimmilla näistä alueista finanssimarkkinoiden ja globalisaation ruokkima kasvu oli erittäin voimakasta 1990-luvun puolivälistä vuoden 2008 finanssikriisiin asti.

Kuva 4.4: Tekijät, jotka rajoittaneet kasvua Euroopan alueilla. Lähde: Cambridge Econometrics et al, 2012.

Kasvua rajoittaneet tekijät	Alueen elinkeinorakenteen perusta					Turismi
	Alku- tuotanto	Perus- teollisuus	Korkean teknologian teollisuus	Liike- elämän palvelut & rahoitus	Perus- palvelut	
Saavutettavuuden pullonkaulat			+			
Verkostoitumisen heikkous					+	
Vaikeus kehittää uusia erikoistumisaloja		+	+		+	
Tutkimuksen ja kehittämisen heikkous					+	
Osaamispääoman puutteet	+		+		+	
Sosiaalisen pääoman puutteet					+	
Ulkomaisten investointien puute					+	
Alueiden väliset taloudelliset & sosiaaliset erot						+

4.4 Uudenmaan alueiden kasvutekijät

Euroopan laajuisen tutkimuksen viitekehystä sovelletaan seuraavassa Uudenmaan alueiden kehityksen analyysiin 2000-luvun alusta viime vuosiin. Edellä käsiteltyyn verrattuna näkökulma kuitenkin painotetaan enemmän maankäyttöä ja liikennejärjestelmää koskevaksi, koska analyysin tarkoituksena on tarjota taustaa vaihemaakuntakaavan laadintaa varten. Saavutettavuus on avattu kolmeksi osatekijäksi: kansainvälinen, alueiden välinen ja alueen sisäinen saavutettavuus. Yrityskeskittymät sekä toimitilojen ja tonttien saatavuus on nostettu maankäyttöön liittyväksi kilpailukykytekijäksi. Myös asuntotarjonnan määrä ja monipuolisuus sekä siihen kytkeytyvä työvoiman saatavuus on otettu analyysiin mukaan. Analyysi perustuu raportin tekijöiden synteisiin aikaisemmista aiheita käsitelleistä tutkimuksista ja selvityksistä sekä keskusteluihin työn ohjausryhmän jäsenten ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Analyysiä varten Uusimaa on jaettu neljäksi alueeksi: pääkaupunkiseutu, Kuuma-seutu, Läntinen Uusimaa ja Itäinen Uusimaa. EU-alueiden aluetyypittelyssä pääkaupunkiseutu on lähinnä liike-elämän palveluiden ja rahoituksen dominoima alue, jossa myös korkean teknologian teollisuuden merkitys on huomattava. Kuuma-seudulla painottuvat perusteollisuus sekä korkean teknologian teollisuus. Läntinen Uusimaa profiloituu lähinnä perusteollisuuteen, mutta alkutuotannonkin rooli on merkittävä. Itäinen Uusimaa on korkean teknologian teollisuuden alue, jossa myös alkutuotannolla on vahva rooli. Analyysin tulokset on koottu kasvua edistäneiden tekijöiden osalta seuraavaan ja rajoittaneiden tekijöiden osalta sitä seuraavaan kuvaan.

Uusimaa on ollut tuotannolla (BKT), työllisyydellä ja väestökehityksellä mitattuna suhteellisen vahvasti kasvava alue 2000-luvulla verrattuna muun Suomen ja etenkin EU-alueiden keskiarvoon. Kuitenkin tuotannon ja työllisyyden kasvu on ollut myös Uudellamaalla hidasta vuonna 2008 alkaneen taantuman aikana, vaikka silloinkin alue on selviytynyt taloudellisesti paremmin kuin muu Suomi ja Eurooppa

keskimäärin. Uudenmaan alueiden väliset erot kehityksessä eivät ole olleet erityisen suuria, vaikka Läntinen Uusimaa on kärsinyt jonkin verran enemmän kuin muut alueet teollisuuden rakennemuutoksesta. Erikoistuminen on ollut Uudellamaalla sekä vahvuus että heikkous. Pääkaupunkiseudun vahva erikoistuminen osaamisintensiivisille palvelualoille, logistiikkaan sekä korkean teknologian teollisuuteen oli kasvun moottori 1990-luvun puolivälistä finanssikriisiin asti, mutta samalla vahva riippuvuus ns. Nokia-klusterista muodostui rasitteeksi, kun klusterin menestys hiipui viime vuosikymmenen lopulla. Kuuma-seutu on pystynyt kuntien joustavuuden, logististen yhteyksien ja pääkaupunkiseudun läheisyyden ansiosta vetämään alueelle monipuolista teollisuutta sekä logistiikkaa. Erikoistuminen kasvavaan kemian teollisuuteen sekä suhdanneherkkään öljy- ja energia-alaan on edistänyt Itäisen Uudenmaan kasvua. Sen sijaan Läntinen Uusimaa on kärsinyt alueen vanhojen erikoistumisalojen (mm. metalliteollisuuden) supistumisesta ja uusien erikoistumisalojen puutteesta. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pääkaupunkiseutu on koko Euroopan mittakaavassa merkittävä keskittymä, jonka vaikutus heijastuu koko Uudellemaalle ja muualle maahan. Kuitenkin alue jää yliopistojen ja korkeakoulujen kansainvälisessä tasossa jälkeen mm. Tukholman-Uppsalan ja Kööpenhaminan-Malmön (ml. Lund) osaamiskeskittymistä.

Vaikka Suomeen suuntautuvat kansainväliset investoinnit jäävät jälkeen mm. Ruotsin ja Tanskan volyymeistä, ne keskittyvät Uudellemaalle ja niillä on ollut tärkeä merkitys mm. start-up -yrityksille, eri alojen kasvuyrityksille sekä kiinteistömarkkinoille.

Väestön korkean koulutustason sekä korkeaa osaamista edellyttävien erikoistumisalojen ansiosta osaamispääoma on ollut Uudenmaan vahvuus. Panostukset kulttuuriin pitävät yllä alueen vetovoimaa osaajien sijoittumispaikkana. Läntisen ja Itäisen Uudenmaan vetovoima asuinalueina vetää alueille korkeasti koulutettuja muuttajia, jotka käyvät töissä pääkaupunkiseudulla, mutta tuovat alueille osaamispääomaa ja siihen perustuvaa potentiaalia. Uudellamaalla on vahvaa sosiaalista pääomaa. Erityisesti paikallistasolla yritysten, kuntien ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö toimii varsin hyvin. Myös yritysten verkostoituminen toimii kohtuullisesti paikallisella tasolla, mutta kansainvälisen verkostoitumisen heikkoudet muodostavat rajoitteen PK -yritysten kansainvälistymiselle ja viennin kasvuille.

Suomen ja osin lähialueidenkin kansainvälinen saavutettavuus perustuu suurelta osin Helsinki-Vantaan lentoaseman hyviin yhteyksiin, nopeaan Pietarin junayhteyteen, Tallinnan laivayhteyteen sekä logistiikan meriyhteyksiin Vuosaaren, Sköldvikin ja Hangon satamiin. Pääkaupunkiseudun rooli usean eri liikennemuodon kansainvälisenä solmukohtana on koko Uudellemaalle kiistaton kilpailuetu. Toisaalta kansainvälisen henkilöliikenteen ja tavaraliikenteen korkea hintataso on kasvun rajoite.

E18-tieyhteys Pietariin sekä Venäjän raja muodostavat pullonkaulan, vaikka tilanne korjautuu osin moottoritien valmistuessa. Helsingin ja Tallinnan välisen taloudellisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen nopea kasvu 2000-luvulla on perustunut nopeisiin, säännöllisiin laivayhteyksiin kaupunkien välillä. Tulevaisuuden kehitys kohti entistä tiiviimmin integroituvaa kaksoiskaupunkia edellyttää liikenneyhteyksien kehittämistä edelleen ja Uudenmaan sujuvaa kytkentää toteutumassa olevaan Rail Balticaan. Uudenmaan ja laajemman Etelä-Suomen alueiden välisen saavutettavuuden paraneminen erityisesti pääkaupunkiseudun suuriin työpaikkakeskittymiin on mahdollistanut työmarkkina-alueen laajenemisen, mikä on parantanut työmarkkinoiden toimivuutta ja mahdollistanut korkean työllisyysasteen ylläpitämisen kaikilla Uudenmaan seuduilla. Kuitenkin yhteydet Suomen muihin suuriin kaupunkeihin eivät ole juuri kehittyneet, koska junaliikenteen kehitys on jäänyt Suomessa jälkeen muusta Euroopasta. Alueen sisäisessä liikenteessä autoliikenne pääkaupunkiseudun sisääntulo- ja kehävyöillä uhkaa ruuhkautua sekä poikittaisliikenteen heikkoudet rajoittavat logistiikan ja henkilöliikenteen kehitystä.

Vahvat ja monipuoliset yrityskeskittymät ovat tärkeä kilpailutekijä, koska ne mahdollistavat paikalliset agglomeraatiohyödyt yritystoiminnalle. Pääkaupunkiseudun ydinalue (kantakaupunki-Pitäjänmäki-Leppävaara-Tapiola-Otaniemi) yhdessä Aviapoliksen kanssa muodostaa koko Suomen suurimman yrityskeskittymän. Myös Porvoon keskustassa, Sköldvikissä ja Hyvinkäällä on vahvat paikalliset keskittymät. Toisaalta toimitilatonttien ylitarjonta ja kuntien välinen kilpailu ovat johtaneet hajanaisten, vajaasti

rakennettujen työpaikka-alueiden syntymiseen eri puolilla maakuntaa. Samalla toimitilojen ja tonttien runsas tarjonta ovat tarjonneet yrityksille valinnanmahdollisuuksia sekä painaneet hintoja alas. Erityisesti pääkaupunkiseudulla liian pieni asuntokanta ja kysyntään nähden liian vähäinen asuntotuotanto ovat nostaneet asuntojen hintoja ja vuokria siten, että keskimääräistä alemman palkkatason työvoimalle asuminen on liian kallista. Kuuma-seudulla ja osin Läntisellä ja Itäisellä Uudellamaalla suuri osa asunnoista sijaitsee tyydyttävän joukkoliikenneyhteyden ulottumattomissa ja edellyttää henkilöautoa. Asuntomarkkinoiden ongelmat aiheuttavat potentiaalisen pullonkaulan työmarkkinoiden toimivuudelle.

Kuva 4.5: Mitkä tekijät edistäneet kestävä kasvua Uudellamaalla 2000-luvulla?

	Alue			
Kasvua edistäneet tekijät	Pääkaupunkiseutu	Kuuma-seutu	Läntinen Uusimaa	Itäinen Uusimaa
Erikoistuminen	Osaamisintensiiviset alat, Logistiikka	Tuotanto ja logistiikka		Kemian teollisuus
Tutkimus ja kehittäminen	Merkittävä T&K -keskittymä	pääkaupunkiseudun keskittymät		Kemia ja yhteys pääkaupunkiseudun keskittymiin
Kansainväliset investoinnit	Start-Upit, yritysstot, tytäryhtiöt, kiinteistöt	Teollisuus ja logistiikka		
Osaamispääoma	Korkea koulutustaso, kulttuuri	Osaaminen tukee erikoistumisaloja	Asumisen vetovoima – korkeasti koulutettujen muutto alueelle, kulttuuri	
Sosiaalinen pääoma	Paikallisella tasolla yhteistyö toimii: yritykset, kunnat, muut toimijat			
Verkostoituminen	Paikallinen verkostoituminen yritysten kesken toimii			
Kansainvälinen saavutettavuus	Lentoliikenne (Eurooppa-Kaukoit), Meri (logistiikka), Raide (Pietari)		Yhteydet toimivat pääkaupunkiseudun kautta	
Alueiden välinen saavutettavuus	Suuret työpaikka-alueet kohtalaisen hyvin saavutettavissa		Saavutettavuus pääkaupunkiseudulle pitänyt yllä korkeaa työllisyysastetta	
Yrityskeskittymät	Vahva ydin ja Aviapolis			Porvoon keskusta ja Sköldvik
Toimitilojen ja tonttien saatavuus	Tarjonnan määrä			
Asuminen – määrä ja monipuolisuus		Vetovoima erityisesti perheiden asuinalueena		

Kuva 4.6: Mitkä tekijät rajoittaneet kestävää kasvua Uudellamaalla 2000-luvulla?

Kasvua rajoittaneet tekijät	Alue			
	Pääkaup. seutu	Kuuma-seutu	Läntinen Uusimaa	Itäinen Uusimaa
Erikoistumisen ongelmat	Erikoistumisen kapeus (Nokia)		Uusien erikoistumisalojen puute	
Tutkimus ja kehittäminen	Korkeakoulujen taso ei kansainvälisellä huipulla		T&K-toiminnan vähäisyys	
Osaamispääoman ongelmat	Uusiutumiskyvyn puute			
Verkostoituminen	Kansainvälisen verkostoitumisen heikkoudet			
Kansainvälisen saavutettavuuden pullonkaulat	Pitkä etäisyys kansainvälisiin keskuksiin; lentoliikenteen korkea hintataso; maantieyhteys Pietariin			
Alueiden välisen saavutettavuuden pullonkaulat	Valtakunnallinen raideliikenne jäänyt jälkeen kv. tasosta			
Alueen sisäinen saavutettavuus	Ruuhkautuminen pääkaupunkiseudun sisääntulo- ja kehävyöillä; poikittaisliikenteen heikkoudet			
Yrityskeskittymät	Kansainvälinen vetovoima heikempi kuin mm. Tukholmassa	Hajautuneisuus		
Asuminen – määrä ja monipuolisuus	Liian pieni asuntokanta	Tarjonnan yksipuolisuus, asuinalueiden henkilöautoriippuvuus		
Työvoiman saatavuus	Alhaisen palkkatason työvoimalle asuminen liian kallista			

4.5 Johtopäätöksiä

Alueiden kilpailukyky koostuu monista maantieteeseen, fyysisiin rakenteisiin, instituutioihin ja inhimilliseen pääomaan liittyvistä tekijöistä. Maankäyttö, asuminen, liikenne, palvelut ja ympäristö vaikuttavat suoraan ja välillisesti alueen kilpailukykyyn muiden tekijöiden rinnalla. Uudenmaan kasvu 1990-luvun jälkipuolella ja 2000-luvulla finanssikriisiin asti perustui erityisesti seuraaviin tekijöihin:

- erikoistumiseen kasvaville aloille, erityisesti ICT
- suuriin T&K -panostuksiin
- korkean koulutustason tuomaan osaamispääomaan
- yhteistyöhön ja verkottumiseen
- yhteiskunnan toimivuuteen.

Kasvun rajoitteita olivat erityisesti finanssikriisin jälkeen erikoistumisen kapeus ja vaikeus löytää uusia erikoistumisaloja taantuvien alojen tilalle sekä yleisemmin uusiutumiskyvyn puute. Yritysten investoinnit koneisiin ja laitteisiin ovat olleet laskusuunnassa, mikä tarkoittaa fyysisen pääoman vanhenemista. Samalla kuitenkin T&K -investoinnit ovat pysyneet samalla tasolla kuin ennen finanssikriisiä. Tulevaisuuden investoinnit keskittyvät pääasiassa osaamispääomaan kehittämiseen. Kasvun rajoitteena on ollut myös asuntojen tarjonnan vähäisyys pääkaupunkiseudulla. Lisäksi asumisen kallis hinta pääkaupunkiseudulla on osaltaan vaikeuttanut tiettyjen matalapalkka-alojen työvoiman saatavuuteen.

5 Kehityssuunnat 2040 – skenaariot

Aluetalouden ja elinkeinotoiminnan kehitys Uudellamaalla tulevana vuosikymmeninä on keskeinen taustatekijä valmisteilla olevalle vaihemaakuntakaavalle. Kehitys on kuitenkin epävarmaa, sillä vaikutusmekanismit ovat monimutkaisia ja niihin vaikuttavat ensisijaisesti lukuisat ulkopuoliset talouteen ja muuhun yhteiskuntaan vaikuttavat tekijät, mutta niiden rinnalla myös maakunnalliset, seudulliset ja kunnalliset suunnitelmat, päätökset ja toimenpiteet. Kuten alaluvussa 4.1 todetaan, maankäytöllä ja yhdyskuntarakenteella on tutkimusten mukaan vahva yhteys alueen kilpailukykyyn, taloudelliseen kasvuun ja hyvinvointiin. Maakuntakaavalla ei voida suoraan ohjata aluetaloutta ja elinkeinoelämää, mutta se on keskeinen tekijä, jolla vaikutetaan maankäytön ja liikennejärjestelmän kautta syntyviin edellytyksiin menestyvälle yritystoiminnalle ja aluetalouden kestäväälle kasvulle.

Uudenmaan aluetalouden ja elinkeinoelämän tulevien vuosien kehitykseen vaikuttaa oleellisesti taloudellinen, poliittinen ja sosiaalinen kehitys koko maailmassa, mutta erityisesti EU -alueella, Venäjällä ja muualla Euroopassa. Uudenmaan yritystoiminta on erikoistunut monipuolisesti useille eri toimialoille, ja näiden toimialojen kansainvälinen ja paikallinen toimintaympäristö määrittää pitkälti maakunnan talouden ja yritystoiminnan tulevaisuuden suuntaa. Vaikka talouden rakenteet muuttuvat ajoittain nopeastikin, elinkeinoelämän maantiede ja alueiden erikoistumisalat muuttuvat kuitenkin varsin hitaasti. Yleisempiin toimintaympäristötekijöihin ei voida paljoa vaikuttaa paikallisin toimin, mutta niiden muutoksia voidaan ennakoita ja tunnistaa ja niihin voidaan reagoida. On tärkeää luoda pitkäjänteisesti edellytyksiä elinkeinotoiminnalle maankäytön ja liikenteen suunnittelulla sekä tunnistaa ja ratkaista niihin liittyviä ongelmia.

Vaihekaavan valmistelua varten on laadittu vaihtoehtoisia skenaarioita, joihin maankäytön suunnittelu sekä maakunnan ja kuntien päätöksenteko mahdollisesti joutuvat sopeutumaan. Skenaariot poikkeavat toisistaan talouden ja väestön kasvunopeuden suhteen. Erityisesti maankäytön suunnittelun näkökulmasta haasteet ovat hyvin erilaisia nopean ja hitaan kasvun skenaarioissa.

5.1 Työpaikkaennusteet

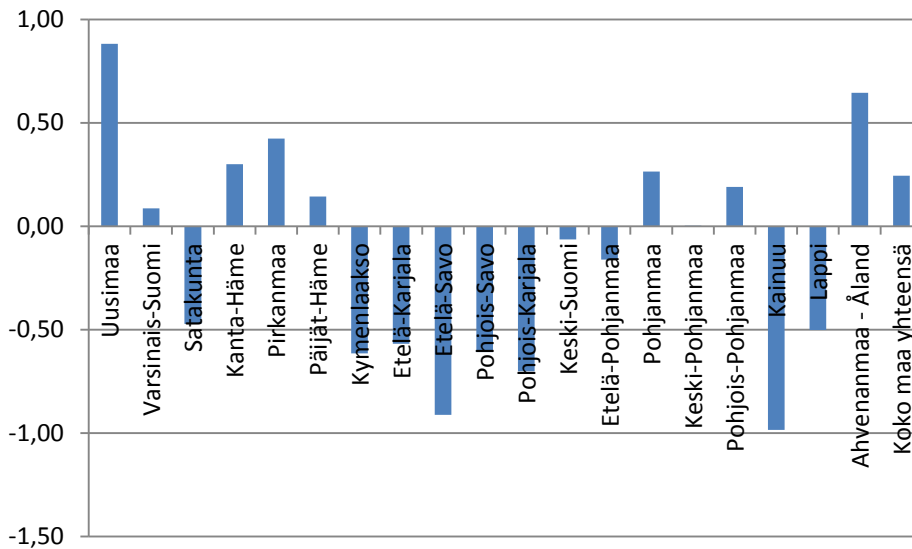
Skenaarioiden taustalla ovat Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) tuottamat maakunnalliset työpaikkaennusteet¹⁸ vuodesta 2011 vuoteen 2030. Ennusteet perustuvat VATTin yleisen tasapainon taloudelliseen malliin, joka on valtakunnallisen mallin pohjalta sovellettu aluetasolle. Malli perustuu toimialakohtaisiin ennusteisiin tuotoksen ja tuottavuuden kehityksestä sekä työvoiman tarjontaa koskevista rajoitteista. Työvoiman tarjonnan taustalla ovat pääasiassa Tilastokeskuksen alueelliset väestöennusteet. Tätä raporttia laadittaessa ennusteesta on olemassa vain alustava perusura -vaihtoehto, jota on käytetty tilastolähteenä tämän osion kuville.

Uudenmaan työllisyys tulee ennusteen mukaan kasvamaan maakunnista eniten, keskimäärin noin 0,9 prosenttia vuosittain. Työllisyyden kasvu on huomattavasti nopeampaa kuin koko maassa, jossa muutos on keskimäärin 0,2 %/vuosi. Uudenmaan lisäksi työllisyys kasvaa Ahvenanmaalla, Pirkanmaalla, Kanta-Hämeessä, Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla, Päijät-Hämeessä ja Varsinais-Suomessa. Muissa maakunnissa työllisyys vähenee 0-1 % vuodessa.

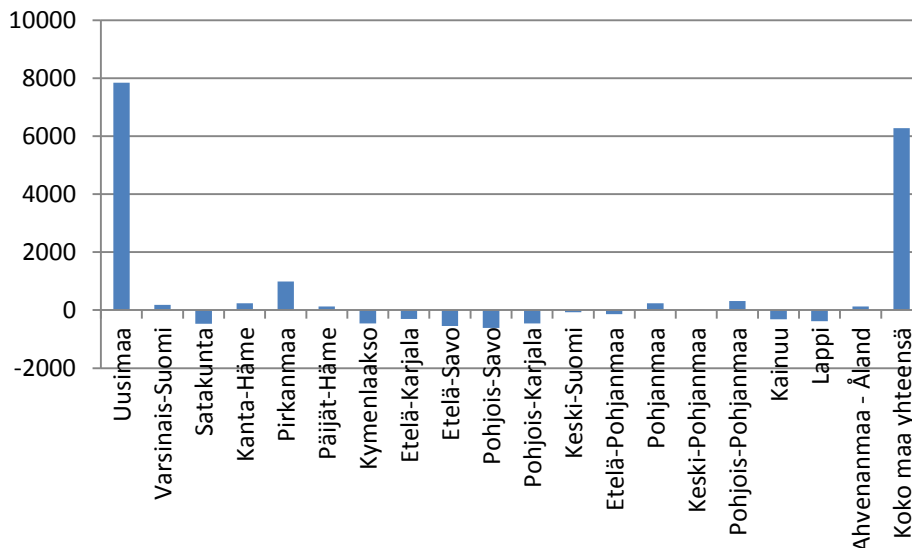
Uudenmaan työllisyys kasvaa ennusteen mukaan noin 7 800 henkilöllä vuodessa. Vastaavasti koko maassa kasvua on noin 6 300 henkilöä vuosittain. Muissa kasvavissa maakunnissa kasvuluvut ovat huomattavasti pienempiä, jääden alle 1000 henkilöön/vuosi. Työllisyyden kokonaismäärän suhteen koko maan työllisyyskasvu perustuu nimenomaan Uudellamaalla tapahtuvaan kasvuun.

¹⁸ Ennusteet valmistuvat ja raportti julkaistaan vuoden 2014 aikana.

Kuva 5.1: Työllisyyden muutos (% vuodessa) maakunnittain 2011-2030 (VATT 2014, alustava)

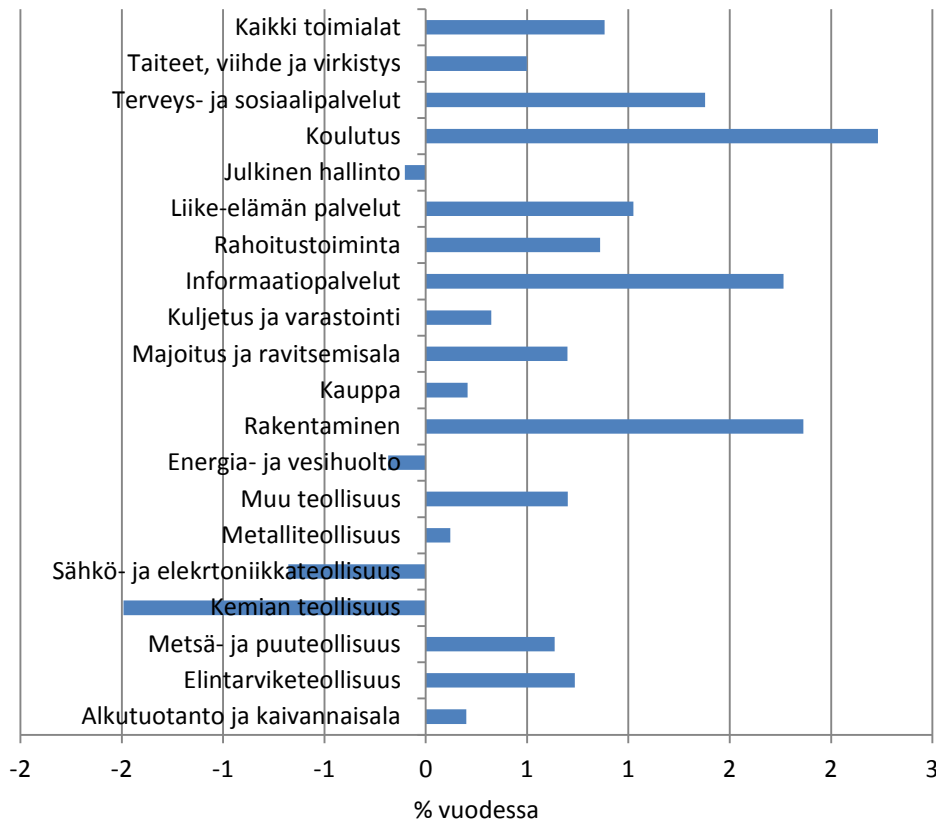
Kuva 5.2: Työllisyyden muutos (henkilöä vuodessa) maakunnittain 2011-2030 (VATT 2014, alustava)

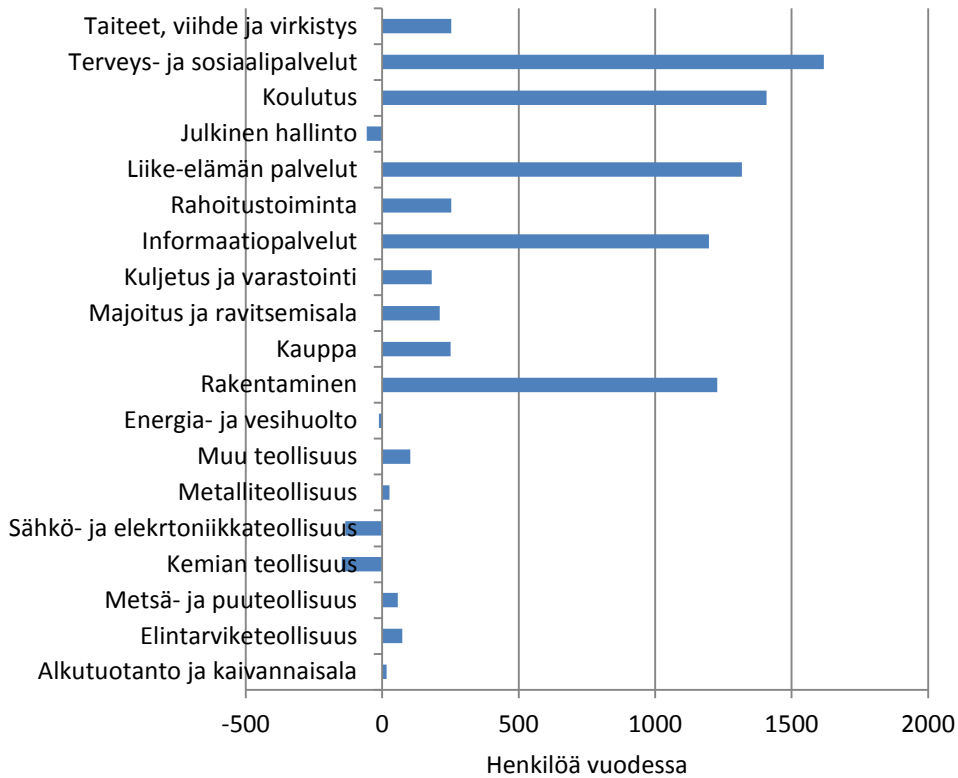
Uudellamaalla palvelutoimialojen työllisten osuus on selvästi suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Ennusteen toteutuminen merkitsee aikaisemman trendin jatkumista. Erikoistuneista palvelualoista kasvavat informaatioalat, liike-elämän palvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä koulutus. Myös rakentamisen työllisyyden ennakoita kasvavan varsin nopeasti. Näiden lisäksi kasvualoja ovat paikalliset palvelut, kuten kauppa, rahoitus sekä taiteet, viihde, ja virkistys, joiden kasvuvauhti on kuitenkin hitaampaa. Myös kuljetuksen sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan työllisyyden ennakoita kasvavan. Teollisuuden työllisyys pysyy ennusteen mukaan suunnilleen nykyisellä tasolla, mutta teollisuustoimialojen välillä on eroja. Vaikka teollisuuden tuotoksen odotetaan kasvavan useimmilla teollisuustoimialoilla, tuottavuuskehitys pitää työllisyyden kasvun pienenä.

Ennusteen mukaan kasvavat alat ovat myös pääosin keskittymähakuisia aloja, jotka ovat keskittyneet valtakunnan tasolla Uudellemaalle sekä Uudenmaan sisällä sen suuriin työpaikkakeskittymiin.

Kuva 5.3: Työllisyyden muutos (% vuodessa) toimialoittain 2011-2030 (VATT 2014, alustava)

Kuva 5.4: Työllisyyden muutos (henkilöä vuodessa) toimialoittain 2011-2030 (VATT 2014, alustava)

5.2 Toimialarakenteen muutokset

Edellä esitellyn VATT:n ennusteen mukaan taulukkoon 5.1 on kerätty toimialoja, jotka on ryhmitelty prosentuaalisen kasvun mukaan kolmeen eri ryhmään: kasvavat toimialat (>1%/vuosi), vähän kasvavat toimialat (<1%/vuosi) ja supistuvat toimialat. Jokaisen toimialan perään on listattu niitä tekijöitä, joiden arvioidaan vaikuttavan alan kasvuun tai supistumiseen.

Uudenmaan kasvavia toimialoja ovat koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut, liike-elämän palvelut, informaatiopalvelut sekä rakentaminen. Väestön lisääntyminen seudulla sekä muutokset elinkeinorakenteessa lisäävät yksityisten koulutuspalveluiden kysyntää. Samoin väestönkasvu ja siihen liittyvä väestön ikääntyminen luovat kysyntää terveys- ja sosiaalipalveluille. Ikääntyvän väestön kulutustottumukset ja muutokset palveluiden tarpeissa siirtyvät laitospalveluista enemmän kotona asumiseen ja hyvinvointipalveluihin. Rakentamisen toimiala kasvaa väestön ja työpaikkakasvun myötä, sillä tarvitaan lisää asuntoja ja toimitiloja. Samalla myös vanhaa asuntokantaa peruskorjataan. Tulevaisuuden liike-elämän palvelut keskittyvät paljolti vientiin, tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sitä kautta uusiin aloihin ja tuotteisiin. Samoin informaatiopalveluissa kasvua luo vienti sekä uudet alat ja tuotteet.

Vähän kasvavia toimialoja ovat taiteet, viihde ja virkistys, majoitus ja ravitsemisala, kauppa, kuljetus ja varastointi sekä elintarviketeollisuus. Seudun kasvava väestö lisää myös vapaa-ajan palveluiden sekä majoitus- ja ravitsemisalan kysyntää ja kulutusta. Samoin kasvaa kaupan palveluiden tarve. Tulevaisuudessa kaupassa käynti tehdään yhä useammin verkkokaupassa, mikä osaltaan lisää kuljetus- ja varastointialan kysyntää. City-logistiikka ja jakeluautot lisääntyvät, samalla kuin varastot automatisoituvat ja muuttuvat tilatarpeeltaan yhä pienemmiksi. Elintarviketeollisuudessa lähiruuan kysyntä kasvaa, mikä vähentää merkittävästi kuljetusmatkoja ja luo tarvetta uudenaikaiselle jakelulle.

Supistuvia toimialoja ovat julkinen hallinto, teknologiateollisuus, kemian teollisuus sekä energia ja vesihuolto. Julkisen hallinnon alan säästöt ja tuottavuuden vaatimukset vähentävät alan työpaikkoja tulevaisuudessa. Teknologiateollisuudessa alan tuotannon siirtyminen halpatuotannon maihin sekä kansainvälisen kysynnän hiipuminen aiheuttavat toimialan supistumista. Kemian teollisuudessa vaikuttavat tulevaisuudessa logistiikan korkeat kustannukset sekä ulkomaisen kaasun ja öljyn korkea hintataso. Energia- ja vesihuollossa teknologian kehittyminen ja tuottavuuden kasvu vähentävät alan työpaikkoja.

Taulukko 5.1: Uudenmaan toimialarakenteen muutokset ja siihen vaikuttavat tekijät

Kasvavia toimialoja (> 1%/v)	Vaikuttavia tekijöitä
Koulutus	Väestönkasvu, elinkeinorakenteen muutos
Terveys- ja sosiaalipalvelut	Väestönkasvu, ikääntyminen, hyvinvointipalveluiden kulutus
Liike-elämän palvelut	Palveluista vientialoja, T&K, uudet alat&tuotteet
Informaatiopalvelut	Palveluvienti, uudet alat&tuotteet, kilpailu
Rakentaminen	Väestö- ja työpaikkakasvu, peruskorjaus, tuottavuus?
Vähän kasvavia toimialoja (<1%/v)	
Taiteet, viihde, virkistys	Väestönkasvu, vapaa-aika, virkistyspalveluiden kulutus
Majoitus ja ravitsemisala	Matkailu, vapaa-aika, kulutus
Kauppa	Väestönkasvu, ikäarakenteen muutos, kulutus, nettikauppa
Kuljetus ja varastointi	Teollisuus, kauppa, logistiikan muutos, nettikauppa
Elintarviketeollisuus	Kysynnän painopiste, logistiikka
Supistuvia toimialoja	
Julkinen hallinto	Säästöt, tuottavuus
Teknologiateollisuus	Kansainvälinen kysyntä, tuotannon sijainti, tuottavuus
Kemian teollisuus	Öljynjalostus, bio-tuotteet, tuottavuus
Energia- ja vesihuolto	Teknologian kehitys, tuottavuus

5.3 Vaihtoehtoiset skenaariot vuoteen 2040

Skenaarioiden ideana on esittää ja kuvata toisistaan poikkeavia vaihtoehtoisia kasvunäkymiä ja niihin liittyviä toimintaympäristön kehityspiirteitä. Monipuolisesti eri näkökulmiin perustuva Uudenmaan tulevaisuuden skenaariotarkastelu on tehty Uudenmaan ELY -keskuksen ja Uudenmaan liiton ”Uudenmaan skenaariot 2040” -raportissa (2012).

Seuraavassa skenaariotarkastelussa kehityksen dimensiot on rajattu ainoastaan Uudenmaan talouden (kuvaajana Bkt) ja väestön kasvunopeuteen. Perusteena on, että talouden ja väestön kasvunopeus on yleispiirteisen maankäytön suunnittelun kannalta yksi keskeisimmistä tekijöistä, jonka aikaansaamiin haasteisiin on pystyttävä vastaamaan. Lisäksi talouden ja väestön kasvu vaikuttaa vahvasti yhteiskunnallisen kehityksen taustalla, vaikka siihen luonnollisesti liittyy lukuisia muitakin dimensioita.

Skenaariovaihtoehdot on kuvattu kahden koko Uttamaata koskevan muuttujan kasvun haarukalla: Bkt:n kasvu ja väestönkasvu. Kustakin vaihtoehdosta on kuvattu lyhyellä esimerkinomaisella luonnehdinnalla, minkälainen ulkoisen toimintaympäristön kehitys ja mitkä alueelliset ja paikalliset toimet (tai niiden puuttuminen) voivat johtaa skenaarion toteutumiseen Uudellamaalla. Lisäksi kuvataan mille maakunnallisille ja paikallisille politiikkateemoille skenario aiheuttaa suurimpia haasteita, painottaen maankäytön näkökulmaa. Skenaarioiden taustat ja haasteet on tiivistetty kuvaan 5.5 ja näkemys haasteiden edellyttämistä toimenpiteistä eri politiikkavälineiden kautta kuvaan 5.6.

Skenaariotarkastelun lähtökohtana ovat raportin laatijoiden omat näkemykset, joiden taustalla ovat tekijöiden laatimien sekä muiden tutkijoiden tutkimusten ja selvitysten tulokset ja johtopäätökset. Skenaarioita on kehitelty yhteisissä keskusteluissa projektin ohjausryhmän ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Nopea talouden ja väestön kasvu (Bkt>2,5 %/v., Väestö >1 %/v.)

Talouden ja väestön kasvun trendi jatkuu Uudellamaalla vähintään samantasoisena kuin edellisen 25 vuoden aikana. Tämän edellytyksenä on, että kansainvälinen ja erityisesti Euroopan talous kääntyy uudelleen pitkäaikaiseen kasvuun ja Suomen talous pääsee kasvuun mukaan, mikä edellyttää kotimaisten talouden rakenteiden keskeisten ongelmien korjautumista. Uudenmaan tasolla edellytyksenä on, että maakunta pysyy kilpailukykyisenä ja vetovoimaisena alueena suhteessa Pohjois-Euroopan suurkaupunkimaisiin seutuihin. Tämä puolestaan edellyttää, että mm. maankäytön suunnittelulla ja siihen liittyvillä toimenpiteillä pystytään tukemaan paikallisen elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.

Nopean kasvun skenario luo osin samantapaisia haasteita kuin Uudellamaalla on ollut edellisen 25 vuoden aikana, mutta myös uusia haasteita. Kasvu luo kysyntää sekä asunto- että toimitilarakentamiselle ja edellyttää maankäytön ohjausta. Rakentaminen mahdollistaa yhdyskuntarakenteen tiivistämisen, mutta painetta on myös rakenteen hajautumiseen edelleen. Asuntotuotannon riittävyys suhteessa kysynnän kasvuun erityisesti Helsingin seudulla uhkaa jatkossakin muodostua pullonkaulaksi, jos kaavoitusta ja muita tuotannon edellytyksiä ei saada toimimaan aikaisempaa paremmin. Kasvu lisää myös liikkumisen kysyntää, joten saavutettavuuden ylläpitäminen ja parantaminen kaikilla aluetasoilla (seutujen sisäinen, seutujen välinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen) edellyttää investointeja liikennejärjestelmään. Kasvu luo myös paineita, mutta samalla mahdollisuuksia kehittää palveluverkosta tehokkaammaksi ja toimivammaksi. Kasvu synnyttää paineita myös hiilidioksidipäästöjen vähentämiselle.

Talouden kasvu luo taloudellisia resursseja kasvun edellyttämiin investointeihin. Väestönkasvu perustuu ensisijassa maahanmuuttoon, minkä vuoksi maahanmuuttajien kotoutuminen ja osallistuminen työmarkkinoille pysyvät keskeisinä haasteina.

Aikaisempaa hitaampi talouden ja väestön kasvu (Bkt 1-2,5 %/v., Väestö 0,5-1 %/v.)

Talouden ja väestön kasvu jatkuu Uudellamaalla, mutta hitaampana kuin edellisen 25 vuoden aikana. Taustalla on Euroopan ja Suomen talouden suhteellisen hidas kasvu, koska talouden rakenneongelmia ei pystytty täysin ratkaisemaan, mutta ne eivät myöskään pahene entisestään. Maakunnan ja kuntien toimenpiteillä ei estetä kasvua, mutta ei pystytty myöskään merkittävästi vauhdittamaan sitä. Hitaamman talouden kasvun myötä työllisyys kasvaa hitaasti ja se heijastuu muuttoliikkeeseen tulomuuttoa alentavasti.

Aikaisempaa hitaamman kasvun skenaario pitää kuitenkin yllä samoja haasteita kuin nopea kasvu, mutta paineet ilmenevät lievempinä ja niihin sopeutuminen voi toteutua pitemmällä ajalla. Rakentaminen kasvaa edelleen ja etenkin pääkaupunkiseudulla asuntotuotannon riittävyys on todennäköisesti ongelma myös hitaamman kasvun oloissa. Investoinneille liikennejärjestelmään on tarve tässäkin vaihtoehdossa, mutta ne voivat toteutua hitaammin ja vähiten välttämättömät hankkeet voidaan lykätä entistä pitemmälle. Vastaavasti talouden hitaampi kasvu luo vähemmän taloudellisia resursseja investointeihin ja perusrakenteen ylläpitoon.

Hidas talouden kasvu ja nopea väestön kasvu (Bkt <1 %/v., Väestö >1 %/v.)

Talouden kasvun trendi hidastuu merkittävästi Uudellamaalla. Pääasiallinen syy on Euroopan ja koko maailman talouden hidas kasvu, jossa toistuvat taloudelliset kriisit seuraavat toisiaan. Valtakunnallisilla tai paikallisilla toimilla ei pystytty merkittävästi vaikuttamaan talouden kehitykseen. Kansainvälisen talouden kriisit lisäävät muuttoliikettä Pohjois-Eurooppaan ja Uusimaa on muuttoliikkeen yksi kohdealue. Kansainvälistä muuttoa ei estetä, vaan se mahdollistetaan. Muuttoliike pitää yllä vähintään aikaisempien vuosien tasoista väestönkasvua.

Hidas talouden kasvu tuo aikaisempaa vähemmän resursseja investointeihin sekä perusrakenteen ja palveluverkoston ylläpitämiseen. Väestönkasvu lisää asuntojen ja liikkumisen tarvetta. Paine kohtuuhintaiselle tuotannolle ja asumisen tuille kasvaa. Korkea työttömyys ja kasvavan maahanmuuttajaväestön kotouttamisen vaatimukset edellyttävät resurssien suuntaamista SoTe- ja työllistämispalveluihin sekä tulonsiirtoihin. Investointeja liikennejärjestelmään ja perusrakenteeseen joudutaan supistamaan. Asetelma luo ristiriitoja, mutta voi synnyttää myös innovatiivisia taloudellisia ratkaisuja.

Hidas talouden kasvu ja hidas väestön kasvu (Bkt <1 %/v., Väestö <0,5 %/v.)

Talouden kasvun trendi hidastuu merkittävästi Uudellamaalla. Pääasiallinen syy on Euroopan ja koko maailman talouden hidas kasvu. Suomessa talouden rakenneongelmat pysyvät vakavina ja Suomen sekä Uudenmaan talous kehittyvät heikommin kuin Euroopassa yleisesti. Valtakunnallisilla tai paikallisilla toimilla ei pystytty merkittävästi parantamaan talouden kehitystä. Suhteellisen vetovoiman heikentymisen vuoksi maahanmuutto Uudellemaalle vähenee, muuttovoitto supistuu ja aikaisempaa selvästi hitaampi väestönkasvu perustuu luonnolliseen kasvuun.

Hidas talouden kasvu tuo aikaisempaa vähemmän resursseja investointeihin sekä perusrakenteen ja palveluverkoston ylläpitämiseen. Samalla hidastuva väestönkasvu vähentää myös asuntojen kysyntää ja uustuotannon tarvetta. Myös liikkumisen tarve kasvaa hitaasti vähäisen väestönkasvun sekä heikon työllisyyskasvun vuoksi. Investointeja perusrakenteeseen ja liikennejärjestelmään lykätään ja osin todetaan tarpeettomiksi. Työttömyyden ja hidastuvan väestönkasvun myötä vahvistuva ikääntyminen edellyttävät resurssien suuntaamista SoTe- ja työllistämispalveluihin sekä tulonsiirtoihin.

Kuva 5.5: Uudenmaan eri skenaariovaihtoehdot vuoteen 2040

Skenaariovaihtoehdot	Määrä	Toteutumisedellytykset/rajoitteet		
		Ulkoinen toimintaympäristö	Alueelliset ja paikalliset toimet	Haasteet
Nopea talouden ja väestön kasvu	Bkt >2,5%/v. Väestö > 1%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat, Suomen rakenneongelmat korjautuvat	Uusimaa pidetään vetovoimaisena ja kilpailukykyisenä	Asuntotuotanto, saavutettavuus, Investoinnit liikennejärjestelmään palveluverkosto
Keskimääräinen talouden ja väestön kasvu	Bkt 1-2,5%/v. Väestö 0,5-1%/v	Euroopan ja maailman talouden kasvu keskitasoa, Suomen rakenneongelmat eivät pahene	Omilla toimenpiteillä ei estetä kasvun toteutumista	Asuntotuotanto, saavutettavuus, Investoinnit liikennejärjestelmään palveluverkosto
Hidas talouden kasvu ja nopea väestön kasvu	Bkt <1%/v. Väestö >1%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat hitaasti, mutta Euroopan vaikeudet ja maailman kriisit lisäävät muuttoliikettä	Omilla toimenpiteillä ei pystytä vauhdittamaan talouden kasvua; muuttoliike mahdollistetaan	Asuntotuotanto, työttömyys, maahanmuuttajien integroiminen, palveluverkosto
Hidas talouden ja väestön kasvu	Bkt <1%/v. Väestö <0,5%/v.	Euroopan ja maailman talous kasvavat hitaasti, Suomen rakenneongelmat pysyvät rajoitteena	Omilla toimenpiteillä ei pystytä vauhdittamaan kasvua	Työttömyys, sosiaalinen eheys, palveluverkosto

Kuva 5.6: Näkemykset politiikkavälineistä ja toimenpiteistä eri skenaarioissa

Politiikkavälineet	Skenaario			
	Nopea talouden ja väestön kasvu	Keskiverto talouden ja väestön kasvu	Hidas talous, nopea väestö	Hidas talous ja väestö
Erikoistuminen	Erikoistumisen monipuolistaminen			
Tutkimus ja kehittäminen	Suuret panostukset laajalla rintamalla	Panostukset resurssien mukaan; kohdentaminen	Valikoivuus, mitoitus resurssien mukaan	Niukat panostukset kohdennettava tarkasti
Osaamispääoma	Uusiutuminen, monipuolisuus			
Sosiaalinen pääoma	Lisää kansainvälisyyttä ja avoimuutta		Suvaitsevaisuus, vastuuntunto	
Verkostoituminen	Kansainvälinen verkostoituminen		Yhteisöllisyys, paikalliset verkostot	
Kansainvälinen saavutettavuus	Lentoliikenne, Rail Baltika, E18 Pietariin, Viisumivapaus		Panostukset pullonkaulojen avaamiseen	
Alueiden välinen saavutettavuus	Nopeat raideyhteydet maan pääkeskuksiin		Liikkumisen tasa-arvosta huolehtiminen	
Alueen sisäinen saavutettavuus	Ruuhkautumisen hallinta	Poikittaisliikenne	Liikkumisen tasa-arvo	
Yrityskeskittymät	Kv. vetovoimaiset strategiset keskittymät	Keskusverkoston kehittäminen	Paikalliset pienet keskittymät	
Toimitilojen ja tonttien saatavuus	Vahvojen keskittymien tukeminen	Pullonkaulojen avaaminen		
Asuminen – määrä ja monipuolisuus	Määrä ja monipuolisuus		Kohtuuhintainen asuntotuotanto	Sosiaalinen asuntokanta
Työvoiman saatavuus	Työvoiman tarjontaa tukevat toimet		Integrointi, työllistämistoimenpiteet	

Mihin skenaarioon tulisi varautua?

Kaikki edellä esitetyt skenaariot ovat realistisia siinä mielessä, että niissä pääpiirteissään kuvatun kehityksen toteutuminen on mahdollista. Lisäksi jokaiseen skenaarioon liittyy lukematon määrä mahdollisia toisistaan jossain suhteessa poikkeavia kehityskulkuja.

Kuitenkin pitkän ajan maankäytön ja liikennejärjestelmän suunnittelun näkökulmasta on perusteltua varautua nopeimpaan realistiseen vaihtoehtoon, koska maankäytön ja yhdyskuntarakenteen kannalta nimenomaan nopea kasvu edellyttää eniten suunnittelua, ohjaamista ja toimenpiteiden valmistelua. Tätä voidaan perustella ainakin seuraavilla näkökohdilla: Maankäyttö ja liikenne ovat potentiaalisia kasvun pullonkauloja tulevaisuudessa, kuten ovat olleet tähänkin asti. Maankäytön ja liikenteen perusrakenteet toteutetaan vuosikymmeniksi ja niiden suunnittelu ja toteuttaminen ovat hitaita prosesseja. Jos toteutuva kasvu on hitaampaa kuin mihin on varauduttu, rakentaminen hidastuu ja investointeja voidaan jakaa pitemmälle ajalle. Edellytyksenä on, että liikenteen ja maankäytön hankkeet ovat tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti priorisoituja sekä vaiheistettuja, jolloin parhaat hankkeet voidaan toteuttaa ensin ja seuraavaksi parhaat voidaan lykätä myöhemmäksi tai toteuttaa supistettuina.

Näillä perusteilla seuraavassa keskitytään nopean kasvun skenaarioon. Tämä vastaa myös Helsingin seudun yhteisen maankäyttösuunnitelman (MASU) ja liikennejärjestelmäsuunnitelman (HLJ 2015) lähestymistapaa. Niissä on varauduttu Helsingin seudun (14 kuntaa) väestön kasvuun 2 miljoonaan asukkaaseen vuonna 2050 (nykyisin 1,4 milj.) ja työpaikkojen kasvuun 1,05 miljoonaan vuonna 2050 (nykyisin 0,75 milj.).

5.4 Uudenmaan alueiden näkymät eri skenaarioissa

Talouden ja väestön nopean kasvun skenaario asettaa eniten vaatimuksia maankäytön suunnittelulle, mutta tarjoaa myös eniten mahdollisuuksia uusille avauksille sekä elinkeinoelämää tukeville toimenpiteille.

Nopean kasvun vaihtoehdossa pääkaupunkiseudun suurten yrityskeskittymien rooli Uudenmaan ja koko valtakunnan kehityksessä korostuu. Erikoistuneiden liike-elämän, informaatioalojen ja rahoituksen palvelut kehittyvät entistä enemmän vientialoiksi ja kasvavat erityisesti pääkaupunkiseudun ydinalueilla, mutta hyvän saavutettavuuden ja kehittyneen informaatioteknologian ansiosta myös muissa keskittymissä ja hajautuneemmissa sijainneissa. Talouden kasvu suuntautuu myös teollisuuden ja logistiikan tuotannon kasvuun ja niihin liittyviin investointeihin, jotka suuntautuvat pääasiassa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle. Teollisuus muuttuu ja uusia toimipaikkoja voi sijoittua moniin vaihtoehtoihin paikkoihin, joissa saavutettavuuden lisäksi tarjolla ovat hyvät toimintaedellytykset. Todennäköisesti teollisuustuotantoa myös poistuu nykyisistä sijainneista. Logistiikan sijaintarakenteen muutos jatkuu.

Investoinnit raideliikenteeseen – Kehä-rata, pääradan lisäraiteet ja Pisara, kaupunkiradan jatkaminen rantaradalla sekä metron mahdollinen jatkaminen länteen ja itään – vaikuttavat raideliikenteen palvelutasoon ja saavutettavuuteen huomattavasti laajemman alueella Uudellamaalla ja Etelä-Suomessa kuin investointikohteiden sijaintialueille. Investoinnit liikennejärjestelmään mahdollistavat työmarkkina-alueen laajenemisen edelleen, mikä lisää paitsi pääkaupunkiseudulle, myös muille seuduille suuntautuvaa työmatkaliikennettä. Työmarkkina-alueen laajeneminen luo kysyntää asumiselle ja asuntotuotannolle Uudenmaan kaikilla seuduilla. Väestönkasvu suuntautuu Uudenmaan kaikille vetovoimaisille alueille. Se luo edellytyksiä paikallisten palveluiden ja niihin liittyvien työpaikkojen kasvulle.

Helsinki-Vantaan lentoaseman edistää elinkeinotoimintojen kehittämistä valtakunnallisesti ja tarjoaa mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle. Liikenneyhteyksien edelleen kehittäminen Tallinnan suuntaan ja Uudenmaan kytkeytyminen Rail Balticaan – mahdollisesti pitkän ajan tulevaisuudessa Suomenlahden alittavan liikennetunnelin välityksellä – mahdollistaa Uudenmaan ja Harjun maakuntien välisen taloudellisen ja sosiaalisen integraation kehittymisen uudelle tasolle. E18-väylän rakentaminen valmiiksi

Pietariin asti sekä mahdollinen viisumivapaus tulevaisuudessa tiivistää taloudellista ja sosiaalista vuorovaikutusta itään ja tarjoaa paljon mahdollisuuksia mm. matkailun kehittämiseksi.

5.5 Johtopäätöksiä

Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) perusennuste työllisyyden ja työpaikkojen kehityksestä ennakoii aikaisemman trendin jatkumista. Tämä tarkoittaa Uudenmaan osalta sitä, että keskittyminen Uudellemaalle jatkuu edelleen. Kasvualoja ovat ennusteen mukaan erikoistuneet palvelualat sekä sosiaali- ja terveysala. Kasvua on myös teknologia- ja kemian teollisuudessa. Kasvu suuntautuu pääasiassa Uudenmaan vahvuihin jo olemassa oleviin työpaikkakeskittymiin. Jonkin verran saattaa myös syntyä uusia työpaikkakeskittymiä.

Uudellemaalle tehtiin neljä eri skenaariovaihtoehtoa. Skenaarioista ykkösvaihtoehdoksi valittiin nopea kasvu, jossa sekä talouden että väestön ennakoitaan kasvavan nopeasti. Tässä vaihtoehdossa kasvun katsottiin tuovan sekä mahdollisuuksia että ongelmia Uudellemaalle. Erityisiä haasteita se luo osaamispääomalle, T&K -toiminnalle, erikoistumiselle ja verkostoitumiselle. Vaihtoehto mahdollistaa erityisesti yhdyskuntarakenteen tiivistämisen jo olemassa oleviin kasvukeskuksiin sekä työpaikkakeskittymiin. Tämä tavoite on myös nähtävillä Uudenmaan 2. vaihemaakuntakaavassa ja Helsingin seudun maankäyttösuunnitelmissa, joissa hyödynnetään olemassa olevia rakenteita ja varaudutaan pidemmän aikavälin investointeihin. Nopean kasvun varaukset maankäytössä ovat hyödynnettävissä muissa skenaariovaihtoehdoissa, mutta aikajänne ja järjestys voi olla niissä toinen. Tämä on myös järkevää riskien näkökulmasta, jottei tehtäisi hukainvestointeja vaikka kasvu olisikin hidasta.

Skenaarion toteutumisen edellytyksenä on, että Uudellamaalla tehdään mittavia investointeja sekä liikenteeseen että perusrakenteeseen. Näin voidaan yrittää välttää pullonkaulojen, kuten ruuhkautumisen syntymistä erityisesti pääkaupunkiseudulle ja Kuuma-seudulle. Yritystoiminnan näkökulmasta vahvat, hyvin saavutettavat yrityskeskittymät ovat avainasemassa toimitilojen tarjonnassa. Lisäksi panostukset kaavoitukseen ja asuntotuotantoon hyvän asumisen ja työmarkkinoiden toimivuuden vuoksi nousevat tärkeiksi tekijöiksi skenaarion toteutumisen kannalta. Nopea talouden ja väestön kasvu tuovat myös itäiselle ja läntiselle Uudellemaalle uusia kasvun mahdollisuuksia.

6 Johtopäätökset ja suositukset

Uudellamaalla on tärkeä erityisasema valtakunnan taloudessa ja koko Itämeren alueen verkostossa. Alue on Suomen suurin tuotannon ja yritystoiminnan keskittymä, sillä siellä sijaitsee liike-elämän palveluiden, rahoituksen, suuryritysten pääkonttoreiden, tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja monien muiden erikoistuneiden palveluiden keskittymiä. Nämä keskittymät tuottavat palveluita muun Suomen ja lähialueiden teollisuudelle ja muille elinkeinoille. Uusimaa on myös yksi Pohjois-Euroopan tärkeimpiä logistiikan ja henkilöliikenteen solmukohtia, joka toimii välittäjänä paitsi muun Suomen myös Baltian, Venäjän ja Kaukoidän kansainväliselle liikenteelle.

Uudenmaan kehittyminen yhdeksi Pohjois-Euroopan vahvimista yritystoiminnan keskittymistä perustuu osaltaan maailmanlaajuiseen keskittymis- ja kaupungistumisilmiöön. Suuret kaupunkialueet ovat vetovoimaisia sijainteja korkean tuottavuuden toimialoille ja niillä toimiville kilpailukykyisille yrityksille. Kaupunkikeskittymät tarjoavat yrityksille kasautumisetuja: yritysten ja työntekijöiden kerääntyminen lähelle toisiaan lisää tutkimusten mukaan tuottavuutta, koska työpaikkatiheys lisää kaupankäynnin sekä kommunikaation tehokkuutta sekä edistää tiedon ja innovaatioiden leviämistä. Lähekkäin sijaitsevien yritysten välillä tavaroiden kuljettaminen on nopeaa ja edullista, tapaamisia on helppo järjestää ja myös sattuma johdattaa toisilleen hyödyllisiä toimijoita yhteen. (Piekkola & Susiluoto 2012)¹⁹. Suuret kaupunkialueet ovat vetovoimaisia myös kuluttajien näkökulmasta: ne tarjoavat monipuolisen kirjon työmahdollisuuksia, laajan palveluvalikoiman ja hyvät mahdollisuudet myös sosiaalisiin verkostoihin.

Työpaikka-alueena Uusimaa on sisäisesti eriytynyt ydinalueeseen ja seudullisiin työpaikkakeskittymiin. Ydinalueeseen kuuluvat Helsingin kantakaupunki, Pitäjänmäki, Leppävaara, Tapiola ja Otaniemi sekä Aviapolis. Ne muodostavat laajan toimisto- ja palvelukeskittymän, jossa myös logistiikalla ja korkean teknologian teollisuudella on vankka asema. Alue tuottaa kaksi kolmannesta Uudenmaan bruttokansantuotteesta ja siellä sijaitsee lähes puolet maakunnan työpaikoista. Ydinalueelle pendelöidään laajalta alueelta. Vahvan ytimen rinnalla Uudellamaalla on lukuisia seudullisia työpaikkakeskittymiä, suurimpina Hyvinkää ja muut Keski-Uudenmaan keskukset, Porvoon keskus ja Sköldvik, Lohja sekä Raaseporin keskukset. Seudullisissa keskittymissä toimii erityisesti palvelualan, teollisuuden, logistiikan, alkutuotannon ja matkailun yrityksiä.

Kasvun haasteita maakuntakaavalle

Maankäytön näkökulmasta Uudenmaan nopean kasvun skenaario on haastavin, sillä se vaatii investointeja liikennejärjestelmään, asuntotuotantoon sekä palveluverkostoon. Vaikka investoinnit edellyttävät resursseja, niillä taataan alueen uusiutumiskyvyn ylläpitäminen. Vaihtoehto tuo myös mukanaan ongelmia: miten hallita kasvua kestävästi ratkaisemalla hiilipäästöjen ja ruuhkautumisen ongelmat? Vaihtoehto haastaa myös eri osapuolia ristiriitojen ratkaisuun sekä yhteistyöhön.

Maakuntakaavan tärkeänä roolina on luoda edellytyksiä elinkeinotoiminnalle. Kaavalla ei voida luoda uusia yrityksiä tai työpaikkoja. Maakuntakaava ei siis ole suoraan väline, vaan yhteys keinoihin ja välineisiin. Maankäytön, asumisen ja liikenteen rajoitukset ja pullonkaulat voivat osaltaan heikentää elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Tulevaisuuden ennustaminen on vaikeaa ja suunnitelmissa kannattaa olla avoin eri elinkeinojen suhteen. Näin vältetään siltä, ettei ennako-odotuksilla rajata ulos tarkoituksetta mahdollisia tulevaisuuden kasvualoja. Maakuntakaavassa voidaan ottaa huomioon elinkeinoelämän tilatarpeet ja luoda yritystoiminnalle mahdollisuuksia sijoittua ja kasvaa hyvissä paikoissa. Esimerkiksi maakuntakaavassa voidaan pyrkiä luomaan uusia liikenteen solmukohtia, joihin syntyy luonnostaan uusia työpaikkakeskittymiä.

19 toim. Loikkanen & Laakso & Susiluoto 2012

Saavutettavuus on tärkeä alueen kilpailutekijä: hyvät yhteydet tavaraliikennettä ja henkilöliikennettä varten ovat lähes välttämätön edellytys suurille, kasvaville kaupunkialueille. Parantunut saavutettavuus sekä kaupunkialueiden sisällä että niiden välillä on mahdollistanut kaupunkialueiden kasvun (Laakso & Kostiainen 2013)²⁰. Investoinnit liikennejärjestelmän kehittämiseen saavat aikaan myös impulsseja aluetaloudelle. Liikennehankkeet luovat rakentamisaikaista liiketoimintaa ja työpaikkoja, mutta sitä merkittävämpiä impulsseja voi syntyä uusista ja parantuneista yhteyksistä. Saavutettavuuden kehittäminen edelleen on edellytys työmarkkina-alueen laajenemiselle ja kansainvälisille yhteyksille. Uudenmaan eri alueet ovat saavutettavuuden näkökulmasta eri asemassa. Sekä läntiseltä Uudeltamaalta Lohjan suunnasta että itäiseltä Uudeltamaalta puuttuu raideliikenneyhteys pääkaupunkiseudulle. Nuo niin kutsutut itä- ja länsirata on osoitettu jo 2. vaihemaakuntakaavassa, ja niiden toteuttamisen edistäminen on myös maakuntaliitolle tärkeä tavoite, vaikka taloudelliset ja kysyntää koskevat edellytykset niiden toteutumiselle voivat olla pitkän ajan päässä.

Tärkeitä liikenneyhteyksiä ovat pääkaupunkiseudun ja Kuuma-seudun poikittaisyhteydet, jotka poistaisivat osin ruuhkautumisen ongelmaa seuduilla sekä tarjoisivat mahdollisuuksia logistiikan kehittämiseksi. Tulevaisuudessa Helsingin ja Tallinnan sekä yleisemmin Suomen ja Baltian maiden sekä Keski-Euroopan yhteyksien kehittyminen Rail Baltican kautta ja potentiaalinen Suomenlahden tunneliyhteys tarjoavat mahdollisuuksia, joita ei kaikilta osin ole vielä tunnistettu.

Liikennejärjestelmän vaikutukset maankäyttöön ja laajemmin aluetaloudelliseen kehitykseen eivät kuitenkaan synny automaattisesti eivätkä kaikilla alueilla ja kaikkina aikoina samanlaisina. Bannister & Berechman (2003) korostavat vaikutusten voimakasta riippuvuutta aluetalouden rakenteesta ja koosta, poliittisesta päätöksenteosta sekä uusien hankkeiden tapauksessa liikenteellisistä edellytyksistä.

Uudenmaan kaltaisella kehittyneellä kaupunkialueella maankäytön ja liikenteen muutosten lähtökohtana on, että alueella on jo pitkään ollut suhteellisen hyvin toimiva liikennejärjestelmä sekä siihen tukeutuva kaupunkimainen maankäyttörakenne. Asetelma on toisenlainen kuin monissa alkeellisissa ja kehittyvissä maissa ja kaupungeissa, joissa uudet liikenneyhteyden yhdistävät aikaisemmin erillään olleita alueita toisiinsa. Uudellamaalla uudet liikennehankkeet eivät yleensä saa aikaan dramaattisia muutoksia liikkumis- ja kuljetusmahdollisuuksissa, vaan tyypillisesti paikallisia parannuksia, joilla on yleensä myös vaikutuksia laajempaan liikenneverkkoon. Liikennehankkeet eivät johda automaattisesti merkittäviin muutoksiin maankäytössä ja sitä kautta syntyviin taloudellisiin vaikutuksiin. Vaikutusten edellytyksenä on ensiksikin, että maankäyttö ja aluetalous pystyvät hyödyntämään liikennehankkeen kautta syntyvät saavutettavuusedut ja toiseksi, että suunnittelujärjestelmä poliittinen päätöksenteko mahdollistavat hyödyntämisen ja siihen liittyvät muutokset.

Bannister & Berechman määrittelevät kolme välttämätöntä edellytystä liikenneinvestointien taloudellisten vaikutusten realisoitumiselle:

1. Alueella on oltava riittävät **taloudelliset edellytykset** hyödyntää parantunut saavutettavuus. Tämä edellyttää, että liikenteen kehittyminen saa aikaan taloudellisia ulkoisvaikutuksia kasautumisetujen, hyvin toimivien työmarkkinoiden ja aluetalouden dynamiikan kautta. Kaupunkialueen suuri koko ja toimialarakenteen monipuolisuus mahdollistavat kasautumisetujen (agglomeraatio) syntymisen ja leviämisen. Keskeisenä edellytyksenä on se, että liikkumisen ja logistiikan tehokkuus ovat tärkeitä tekijöitä yritystoiminnan tuottavuudelle ja työmarkkinoiden toimivuudelle.
2. Hankkeella on oltava **investointiedellytykset**, jotka sisältävät mm. rahoituksen saatavuuden, optimaalisen mitoituksen, tarkoituksenmukaisen ajoituksen sekä verkostovaikutukset. Esimerkiksi ajoituksen osalta on riski sille, että liikennehankkeen lykkääntyessä sen oletetulle vaikutusalueelle toteutetaan uutta maankäyttöä alhaisella tehokkuudella tai muulla tavalla, joka alihyödyntää parantuneen liikenneyhteyden aikanaan tarjoaman potentiaalin.

²⁰ Laakso & Kostiainen & Kalvet & Velström 2013

3. Erittäin tärkeitä taloudellisille vaikutuksille ovat **poliittiset ja institutionaaliset edellytykset**. Jotta taloudellisia vaikutuksia syntyisi, tarvitaan hanketta tukevia päätöksiä ja toimenpiteitä. Näitä ovat mm. maankäytön kehittämistä tukeva kaavoitus, kannustimet maankäytön muutosten realisoitumiselle sekä saavutettavuushyötyjä hyödyntävät ja niitä tukevat investoinnit esimerkiksi palveluihin.

Johtopäätös edellisestä on, että liikennehankkeella yksistään, ilman muita edellytyksiä, saattaa olla vain vähäinen vaikutus maankäyttöön ja aluetalouteen. Jos vain kaksi kolmesta edellytyksestä täyttyy, vaikutus jää rajoittuneeksi. Siinä tapauksessa, että investointiedellytykset sekä poliittiset ja institutionaaliset edellytykset täyttyisivät, taloudelliset vaikutukset jäivät heikoiksi, jos alueen taloudellinen rakenne on sellainen, että yritykset ja työmarkkinat eivät sanottavasti kykene hyödyntämään saavutettavuuden paranemista. Tästä huolimatta positiiviset liikenteelliset vaikutukset voivat toteutua. Asian voi kääntää myös toisinpäin: liikenneinvestoinnit eivät automaattisesti elvytä kehityksessä jälkeenjäänyttä tai muuten taantuvaa aluetta. Jos taas taloudelliset ja investointiedellytykset täyttyvät, mutta poliittiset ja institutionaaliset edellytykset eivät täyty, vaikutukset jäivät silloinkin vajavaisiksi. Esimerkiksi jos kaavoitus ei mahdollista maankäytön tehostamista ja maankäytön muuttumista, vaan ”jäädyttää” aikaisemman maankäytön, vaikutukset maankäyttöön ja aluetalouteen jäivät vajavaisiksi. (Laakso 2014).

Uudenmaan kasvunäkymät

Tulevaisuudessa palvelutyöpaikkojen, liike-elämän ja informaatiopalveluiden kasvu jatkuu todennäköisesti edelleen. Näiden alojen työpaikat keskittyvät pääkaupunkiseudun toimisto- ja palvelukeskittymiin, mutta osa kasvusta suuntautuu maakunnan muihin keskuksiin. Asiantuntijatyöpaikkojen kasvu voi suuntautua myös asuinalueille ja muihin hajasijainteihin, koska jatkuvasti suurempi osa työstä on paikasta riippumatonta, liikkuvaa ja joustavaa. Logistiikka-alan suuret yritykset ovat pikku hiljaa siirtyneet pääkaupunkiseudulta Kuuma-seudulle liikenteen solmukohtiin sekä lähelle lentokenttää ja Vuosaaren satamaa. Verkkokauppa tuo lisää kysyntää jakeluvarastoille ja -autoille, mikä lisää ns. citylogistiikkaa pääkaupunkiseudulla. Varastojen automatisointi näkyy tulevaisuudessa niiden tilatarpeen vähenemisenä. Teollisuuden rakennemuutos jatkuu edelleen, mutta muutos saa aikaan myös uusia investointeja ja toimipaikkojen sijoittumisia. Tuotannon automatisointi ja siihen liittyvä työvoimakustannusten suhteellinen aleneminen voivat tuoda mm. teknologiateollisuuden tuotantotoimintaa takaisin Suomeen. Uudet investoinnit eivät välttämättä saa aikaan tuotantotoiminnan ja logistiikan työpaikkojen nettokasvua.

Maakuntakaavaa laadittaessa tulee huomioida myös alueen muut suunnitelmat ja niiden tavoitteet mm. Helsingin seudun maankäyttösuunnitelma ja HLJ 2015. On tärkeää, että maakuntakaava ei ole ristiriidassa alueen muiden pitkän tähtäimen suunnitelmien ja tavoitteiden kanssa, vaan tukemassa niitä omalta osaltaan.

Logistiikan kehittäminen

Uudenmaan liiton laatimassa logistiikan kehityskuvassa on tehty neljä eri skenaariota:

- Nykyinen hajautuva kehitys jatkuu ja samalla kuntien välinen kilpailu logistiikkakeskuksista
- Kehä V -väylä rakentuu logistiikan ympärille
- Logistiikka pyrkii pysymään lähellä pääkaupunkiseutua
- Uusimaa varautuu raideliikenteen mahdollisuuksiin

Nyt jo on nähtävillä, miten logistiikan yritykset hakeutuvat pääkaupunkiseudulta maan hinnan nousun ja ruuhkautumisen vuoksi edullisemmille alueille, lähinnä Kuuma-seudulle. Samalla logistiikkakeskusverkko muuttuu keskittyneemmäksi, mikä lisää alueen houkuttelevuutta sijaintipaikkana ja suurentaa keskittymien kokoa. Logistiikassa on tapahtumassa toimintaympäristön muutoksia mm. verkkokaupan lisääntyminen, varastojen automatisointi ja pienempi tilatarve. Vaikka viime vuosikymmenten suuntana on ollut rautatiekuljetusten väheneminen Suomessa ja Uudellamaalla, tulevaisuudessa rautatieliikenteen rooli logistiikassa tulee todennäköisesti uudelleen kasvamaan. Tähän vaikuttaa mahdollisesti mm. hiilidioksidivero ja rautatieliikenteen avaaminen kilpailulle. Lisäksi EU ajaa voimakkaasti rautatieliikenteen edistämistä. Logistiikan näkökulmasta rautatieverkko ja rahtiliikenne tukevat hyvin toisiaan. Olisi tärkeää

kytkeä uudet logistiikkakeskukset raideliikenteeseen. Maakuntakaavan tulisi osaltaan ohjata uusien logistiikkakeskittymien kytkemistä raideyhteyteen.

Uudenmaan liiton laatimassa logistiikan kehityskuvassa on hahmoteltu kulutustavaroiden logistiikan keskittymä akselille Vuosaari – Lahdenväylä- kehä III – Aviapolis – Hämeenlinnan väylä ja tilaa vievä teknisen kaupan logistiikan keskittymä akselille Hämeenlinnan väylä – kehä V – Lahden väylä. Erityisesti raideliikenteen yhdistäminen kumipyörälogistiikkaan luo uusia mahdollisuuksia logistiikka-alan yrityksille, esimerkiksi Bastukärin alueen yhdistäminen päärataan. Focus -alueen kehittymisen kannalta tärkeää olisi poikittaisliikenteen (kehä IV) avaaminen Tuusulan väylän ja Hämeenlinnan väylän välille. Maakuntakaavan rooli on päättää siitä, keskitetäänkö alan yritystoimintaa muutamiin sijainniltaan hyviin keskittymiin vai annetaanko kuntien tehdä varauksia yhä uusiin logistiikan keskittymiin.

Teollisuuden kehittäminen

Kuten edellä todettiin, Uusimaa on tulevaisuudessa potentiaalinen teollisuuden toimipaikkojen sijoittumis- ja kasvualue. Tulevaisuudessa teollisuuden työpaikat tuskin lisääntyvät, mutta teollisuus uudistuu ja uusia tuotantolaitoksia sijoittuu Uudellemaalle esimerkiksi uusien logistiikka-alueiden yhteyteen. Teollisuudessa Uudenmaan vetovoimatekijänä ovat hyvät kansainvälisen logistiikan ja henkilöliikenteen yhteydet, yhteyden Venäjälle sekä vahva tutkimus- ja kehittämisympäristö. Maankäytössä on tärkeää varautua tarjoamaan Uudellamaalla myös tuotantotoiminnalle hyviä sijoittumispaikkoja, jotka vastaavat nykyaikaisen tuotannon vaatimuksiin saavutettavuuden (logistiikka ja henkilöstö), energihuollon, vesi- ja jätevesihuollon, tietoliikenneyhteyksien ja turvallisuuden kannalta. Yritysten ja niiden henkilöstön kannalta on eduksi, jos alueelta löytyy myös muita palveluita, kuten ravintoloita ja kahviloita sekä hyvät joukkoliikenneyhteydet. Samalla kun mahdollistetaan uusien alueiden syntymistä, on hyvä turvata myös vanhojen jo olemassa olevien alueiden kehittyminen ja laajenemismahdollisuudet. Esimerkiksi asumista ei kannata sijoittaa liian lähelle teollisuus- ja tuotantoalueita. Käytöstä väistyvien alueiden muuntaminen uusiin käyttötarkoituksiin on järkevää ja erityisesti taajamien läheisyydessä olevien alueiden muuntaminen asumistarkoitukseen.

Toimistoalojen kehittäminen (liike-elämän palvelut, informaatio, rahoitus, hallinto)

Toimistotilaa on tällä hetkellä tarjolla runsaasti, voidaan puhua ylitarjonnan rakenteellisesta ongelmasta. Lisäksi yleis- ja asemakaavoissa on runsaasti varauksia uudelle toimistokerrosalalle. Työn luonne on muuttunut ja toimistotilan käyttö on joustavaa ja uudistumissykli nopea, mikä heijastuu uusiin toimitilamalleihin. Toimitilaväljyys pienenee voimakkaasti, mutta erilaisia toimintoja varten tarjotaan tilaa. Yritykset hakeutuvat entistä enemmän hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle. Pysäköintiä koskevien vaatimusten suhteen ydinkeskusta ja ulompien vyöhykkeiden toimistokeskittymät eriytyvät voimakkaasti. Tulevaisuuden vetonauloja ovat vahvat ja hyvin saavutettavissa olevat keskittymät, esimerkiksi raideliikenteen solmukohdat ja vahvat keskusta, joissa on vetovoimaa. Kokonaistilantarve kasvaa hitaasti, sillä uudet toimistotilat ovat tilankäytöllisesti tehokkaampia kuin vanhat. Rotaatio on nopeaa ja vanhoja tiloja vapautuu purku- ja muutokunnossa. Keskittymien kannalta olennaista on alueen saavutettavuus ja sen parantaminen, sillä Uudenmaan työmarkkina-alue laajenee edelleen. Vetovoimaisimpien alueiden rooli seudulla vahvistuu entisestään: Helsingin keskusta, Pasila, Leppävaara, länsimetron vyöhyke ja Aviapolis.

Palveluelinkeinojen ja matkailun kehittäminen

Väestönkasvu luo edellytyksiä palveluiden kehittämiseksi seuduilla, vaikka perinteiset työpaikat vähenisivät. Vaikka kaupunkikeskustoilla ja kauppakeskuksilla on keskeinen rooli kaupan ja palveluiden sijaintipaikkoina, toimipaikkoja sijoittuu myös hajautuneesti asuin- ja työpaikka-alueille. Asuminen ja palvelut synnyttävät keskinäistä synergiaa, kuten myös toimisto- ja tuotantotyöpaikat ja palvelut. Palvelut ja palveluiden asiakkaat hyötyvät palvelukeskittymien synnyttämistä kasautumiseduista: asiakkaat voivat vertailla tavaroita ja palveluita sekä hankkia useita palveluita samalla kertaa. Palveluyritykset – myös keskenään kilpailevat – hyötyvät keskittymien suurista asiakasvirroista. Tulevaisuudessa keskeiset raideliikenteen asemanseudut ovat luontevia paikkoja laajan palveluvalikoiman kaupunkikeskuksille. Toimivien, viihtyisien

ja vetovoimaisten asemakeskusten toteuttaminen edellyttää maankäytön suunnittelun (yleispiirteisen ja yksityiskohtaisen), liikennesuunnittelun, elinkeinoelämän ja asukkaiden tiivistä yhteistyötä.

Matkailun kasvulle on Uudellamaalla potentiaalia useiden vetovoimatekijöiden vuoksi. Uusimaa tarjoaa kiinnostavan yhdistelmän kaupunkiympäristöä, maaseutua, merta, järviä ja jokia sekä metsiä ja muuta luontoa maantieteellisesti pienellä alueella. Helsinki-Uudellamaalla on kansainvälisesti hyvä imago, joka ilmenee mm. menestyksenä kansainvälisissä kaupunkivertailuissa. Helsinki-Vantaan lentoaseman vahvistunut rooli Aasian liikenteen solmukohtana tuo Uudellemaalle potentiaalisia matkailijoita. Pietarin junayhteys sekä Tallinnan ja Tukholman laivayhteydet kytkevät Uudenmaan Itämeren suurkaupunkien verkostoon. Runsas kulttuuri-, viihde- ja urheilutapahtumien tarjonta vetävät Helsinkiin tapahtumavieraita, jotka haluavat liittää vierailuun myös muita kohteita.

Käsitteitä ja määritelmiä

Agglomeraation eli kasautumisen etujen lähtökohtana on se, että kaupunkialueella eri toimijat - yritykset ja ihmiset - ovat lähekkäin. Tämän vuoksi kuljetus-, liikkumis- ja kommunikaatiokustannukset ovat alhaiset. Kasautumisen etu syntyy siitä, että yritys hyötyy muiden saman alan tai eri alojen yritysten läheisyydestä. Kasautumisen etuja syntyy monen eri mekanismin kautta ja niiden merkitys vaihtelee erittäin paljon toimialasta ja yrityksen tyypistä riippuen. Yhteistä on se, että keskenään kilpailevat yritykset toimivat samoilla tuotantopanosten markkinoilla tai käyttävät välipanosten tuottajien palveluja ja voivat tätä kautta hyötyä siitä, että sijaitsevat lähellä kilpailijoitaan. Kasautumisen etuja syntyy myös kotitalouksien kulutuksen kautta.

Elinkeinojen toimialaluokitus Tilastokeskuksen TOL2008 mukaan

Liike-elämän ja hallinnon palvelut (toimistotyöpaikat) = päätoimialat I-O

Vähittäiskauppa ja kotitalouksien kaupalliset ja julkiset palvelut = päätoimialat P-T sekä tol 45 ja 47

Teollisuus, varastointi ja logistiikka = päätoimialat B-F ja H sekä tol 46

Henkilöstö (Tilastokeskus, Yritysrekisteri) käsittää palkansaaajat ja yrittäjät. Henkilöstö on muunnettu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää vastaa yhtä kokovuosityöllistä. Yritys- ja toimipaikkarekisterin tiedusteluihin sisältyvät yritysten henkilöstö on estimoitu palkkojen perusteella. Ne yritykset, joilla on alle puoli henkilötyövuotta, on poistettu vuositilastosta.

Monitoimipaikkaisilla ja uusilla yrityksillä henkilöstön määrä selvitetään Tilastokeskuksen tiedustelulla.

Muiden yritysten osalta henkilöstön määrä on estimoitu palkkatietojen perusteella. Helsingin seudun toimipaikka-aineistossa toimipaikan henkilöstö on yksitoimipaikkaisilla yrityksillä sama kuin yrityksen henkilöstö. Sen sijaan monitoimipaikkaisten yritysten toimipaikan henkilöstö on arvio, joka perustuu toimipaikan kokoluokkaan.

Julkisyhteisöt tuottavat julkisia palveluja, huolehtivat yleisestä tulonjaosta ja hyvinvoinnista sekä takaavat sosiaalisen ja taloudellisen järjestelmän toiminnan. Näitä tarkoituksia varten ne keräävät veroja kotimaisilta talousyksiköiltä. Näitä ovat mm. valtion- ja kunnanhallinto, kuntayhtymähallinto, Ahvenanmaan maakuntahallinto sekä sosiaaliturvarahastot (Tilastokeskus, Sektoriluokitus)

NUTS on Euroopan tilastovirasto Eurostatin alueluokitus. NUTS -luokitus on hierarkkinen alueluokitus. Siinä kukin jäsenvaltio jaetaan NUTS 1 -tason alueellisiin yksiköihin (3-merkkiset tunnuksset), jotka jaetaan NUTS 2 -tason alueellisiin yksiköihin (4-merkkiset tunnuksset), jotka puolestaan jaetaan edelleen NUTS 3 -tason alueellisiin yksiköihin (5-merkkiset tunnuksset). Kussakin jäsenvaltiossa voi olla yksityiskohtaisempia hierarkkisia tasoja, jotka jakavat edelleen NUTS 3 -tason ja, joista päättää kyseinen jäsenvaltio.

NUTS -alueiden muodostamiseen on asetuksessa määritelty seuraavat alueiden keskimääräiset väestölliset raja-arvot:

Aluetaso minimi maksimi

NUTS 1 3 milj. 7milj.

NUTS 2 800 000 3 milj.

NUTS 3 150 000 800 000

NUTS alueiden määrittelyssä tulee asetuksen mukaan suosia hallinnollisia alueita ja muuten maantieteellisesti määriteltyjä alueita. NUTS -luokituksen taso 1 vastaa Suomen kohdalla jakoa Manner-Suomeen ja Ahvenanmaahan. NUTS 2 -taso vastaa kansallista suuraluejakoa ja NUTS 3 maakuntajakoa.

Pendelöinnillä (sukkuloinnilla) tarkoitetaan työssäkäyntiä oman asuinalueen ulkopuolella.

Toimipaikka on yhden yrityksen omistama, yhdessä paikassa sijaitseva yksikkö ja pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottava yksikkö. Jokaisella yrityksellä on vähintään yksi toimipaikka. Yritystä kutsutaan monitoimipaikkaiseksi, jos sillä on useita toimipaikkoja.

Työpaikka määritellään **Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston*** mukaan seuraavasti: Tietyllä alueella työskentelevien henkilöiden lukumäärää voidaan käyttää kuvaamaan työpaikkojen lukumäärää tällä alueella. Jokaisen työllisen henkilön on tällöin ajateltu muodostavan yhden työpaikan. Näin osa-aikaistakin työtä tekevä henkilö muodostaa laskennallisesti yhden työpaikan. Jos työtä esimerkiksi äitiysloman vuoksi hoitaa sijainen, saattaa vastaavasti muodostua kaksi työpaikkaa. Työsuhteet voivat olla luonteeltaan myös tilapäisiä ja lyhytaikaisia. Rekisteripohjaisissa väestölaskennoissa ja työssäkäyntitilastossa ei ole tehty eroa kiinteissä työpaikoissa tehtävän työn ja luonteeltaan liikkuvan työn välillä, vaan kaikki henkilöt on pyritty sijoittamaan johonkin toimipaikkaan työn luonteesta riippumatta. Tarkemman työpaikan sijaintitiedon puuttuessa on henkilöt kiinnitetty asuinkuntaansa. Valtaosalla yrittäjistä työpaikan sijaintikunta on henkilön asuinkunta. Lähtötietojen puutteellisuudet voivat vääristää työpaikkamääriä. Esimerkiksi monitoimipaikkaisen yrityksen palveluksessa olevan henkilön työpaikka on tarkemman tiedon puuttuessa kiinnitetty asuinkuntaan tai henkilöt ovat voineet kasaantua yrityksen päätoimipaikkoihin. Lisäksi Työssäkäyntitilaston mukaan **työlliseen työvoimaan** luetaan **kaikki 18–74 -vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat ansiotyössä** eivätkä olleet työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa tai suorittamassa varusmies- tai siviilipalvelua. Tieto työllisyydestä perustuu työeläke- ja veroviranomaisten tietoihin. **Työttömään työvoimaan** luetaan vuoden viimeisenä työpäivänä työttömänä olleet 15–74 -vuotiaat henkilöt. Tieto työttömyydestä on saatu työministeriön työnhakijarekisteristä. Työvoiman ulkopuolella ovat seuraavat ryhmät:

- 0–14-vuotiaat
- opiskelijat, koululaiset
- eläkeläiset
- varusmiehet, siviilipalvelusmiehet
- muut työvoiman ulkopuolella olevat

Tiedot pääasiallisesta toiminnasta perustuvat eri rekistereistä saatuihin tietoihin. Työvoimaan kuuluvuus on pääasiallisen toiminnan päättelyssä asetettu ensisijalle. Työvoiman sisällä taas on työttömien päättely tehty ennen työllisten päättelyä. Ryhmä ”muut työvoiman ulkopuolella olevat” muodostuu henkilöistä, jotka ovat työvoiman ulkopuolella eivätkä myöskään kuulu seuraaviin ryhmiin: 0–14-vuotiaat, opiskelijat, varusmiehet tai eläkeläiset.

Työpaikkaomavaraisuus ilmaisee alueella työssäkäyvien ja alueella asuvan työllisen työvoiman määrän välisen suhteen. Jos työpaikkaomavaraisuus on yli 100 %, on alueen työpaikkojen lukumäärä suurempi kuin alueella asuvan työllisen työvoiman lukumäärä. Jos taas työpaikkaomavaraisuus on alle 100 %, on tilanne päinvastainen.

Lisätietoa: <http://www.tilastokeskus.fi/til/tyokay/>

Työvoimatutkimuksen (Tilastokeskus) mukaan **työllinen** on henkilö, joka **on tutkimusviikolla tehnyt ansiotyötä vähintään tunnin rahapalkkaa tai luontaiseta vastaan tai voittoa saadakseen**. Myös tilapäisesti esim. loman tai sairauden vuoksi työstä poissa olleet lasketaan työllisiksi. Määräajaksi lomautetut (alle 3 kk) sekä työstä äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalla olevat luetaan työllisiksi. Muut yli kuukauden työstä palkatta poissaolleet (esim. asevelvolliset, kotihoidon tuella lasta hoitavat tai vuorottelu- tai virkavapaalla olevat) eivät ole työllisiä. Työlliset voivat olla palkansaajia, yrittäjiä tai perheenjäsenen yrityksessä palkatta avustavia. **Työtön** on henkilö, joka tutkimusviikolla on työtä vailla, on etsinyt työtä aktiivisesti viimeisen neljän viikon aikana palkansaajana tai yrittäjänä ja voisi vastaanottaa työtä kahden viikon kuluessa. Myös henkilö, joka on työtä vailla ja odottaa sovitun työn alkamista kahden viikon kuluessa, luetaan työttömäksi. Työttömäksi luetaan myös työpaikastaan toistaiseksi lomautettu, joka täyttää em. työnhaku- ja työn vastaanottokriteerit. **Työvoimaan kuulumaton väestö** koostuu henkilöistä, jotka tutkimusviikolla eivät olleet työllisinä tai työttöminä. Työvoimaan kuulumattomista voidaan käyttää myös käsitettä työvoiman ulkopuolella olevat.

Työllisyyden käsite kattaa kaikki ne henkilöt (sekä palkansaajat että itsenäiset yrittäjät), jotka toimivat jollain järjestelmän tuotantorajojen sisään kuuluvalla tuotantotoimialalla.

Työllisyysaste on työllisten prosenttiosuus samanikäisestä väestöstä. Koko väestön työllisyysaste lasketaan 15-64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuutena samanikäisestä väestöstä.

Voittoa tavoittelemattomia yhteisöjä ovat esimerkiksi terveys-, koulutus- tai sosiaalipalveluita tarjoavat yhdistykset, säätiöt, rahastot, puolueet ja työntekijäjärjestöt sekä uskonnolliset yhteisöt ja valtionkirkot.

Yrityssektori käsittää kotimaiset talousyksiköt, jotka ovat markkinatuottajia ja joiden pääasiallinen toiminta on tavaroiden ja palveluiden (paitsi rahoituspalveluiden) tuotanto.

Julkisia yrityksiä ovat yritykset (pl. rahoituslaitokset) ja yritysmäiset yhteisöt, jotka ovat julkisyhteisöjen yksiköiden valvonnan alaisia ja joiden pääasiallinen toiminta on tavaroiden ja palvelujen tuottaminen markkinaehtoisesti. Julkisen valvonnan alaisissa yrityksissä julkiset yksiköt omistavat vähintään 50 % osake- tai osuuspääomasta joko suoraan tai välillisesti ja niillä on oikeus päättää yrityksen politiikasta ja nimittää johtajat. Julkiset yritysmäiset yhteisöt ovat julkisten yksiköiden suoraan omistamia yritysmäisiä yhteisöjä, esim. julkiset liikelaitokset.

Yksityisiä yrityksiä ovat yksityisten institutionaalisten yksiköiden omistamat ja/tai valvomat yritykset, jotka ovat:

- juridisesti itsenäisiä yksiköitä, ts. osakeyhtiöt, osuuskunnat, kommandiittiyhtiöt, laivanisännistöt tms. liikeyhtymät, avoimet yhtiöt, yritysten konkurssipesät, taloudelliset yhdistykset tms.
- yrityksen kaltaisia yksiköitä, joiden toiminta on erotettavissa omistajiensa taloudesta, esim. ulkomaisten yritysten sivuliikkeet ja muut nimelliset kotimaiset yksiköt
- itsenäisiä liikkeen- ja elinkeinonharjoittajia, joiden toiminta on suhteellisen laajaa ja yritysmäistä. Tällaiset pitävät toiminnastaan yleensä kahdenkertaista kirjanpitoa. Kirjanpitotavasta riippumatta käytännössä toiminnan yritysmäisyyden kriteeri on, että keskimäärin vähintään kaksi henkilöä yrittäjä mukaan luettuna työllistävät liikkeen- ja elinkeinonharjoittajat (pl. maatilatalouden harjoittajat) luetaan yksityisiin yrityksiin.
- yllä mainittujen liikkeenharjoittajien kuolinpesiä
- yrityksiä ja kotitalouksien yritystoimintaa palvelevat voittoa tavoittelemattomat yhteisöt, joiden pääasiallisesta rahoituksesta ja valvonnasta kyseiset yhteisöt vastaavat; tällaisia ovat esimerkiksi työnantajajärjestöt, myynninedistämisyhdistykset ym.

Yrityksen liikevaihto perustuu yleensä tuloslaskelmaan. Liikevaihto on normaalisti edellisen päättyneen tilikauden tieto. Jos tilikausi eroaa 12 kuukaudesta, liikevaihto on muunnettu 12 kk:ta vastaavaksi. Eräiden toimialojen yrityksille ei ole liikevaihtoa. Merkittävin näistä aloista on rahoitus- ja vakuutustoiminta. Pääkaupunkiseudun toimipaikka-aineistossa toimipaikan liikevaihto on yksitoimipaikkaisilla yrityksillä sama kuin yrityksen liikevaihto. Sen sijaan monitoimipaikkaisten yritysten toimipaikan liikevaihto on arvio, joka perustuu toimipaikan kokoluokkaan.

7 Lähdeluettelo

Andersson, Å. ja Andersson, D.E. (2012). Minne luovat kaupungit? teoksessa Loikkanen, H., Laakso, S. ja Susiluoto, I. (toim.), Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Andersson, M. & Johansson, B. & Klaesson, J. (2005). Transportsystem och ekonomisk miljö. En vägledning för analys av infrastrukturförändringar och fyra fallstudier med beräknade regionalekonomiska effekter av förändrad transportinfrastruktur. Jönköping International Business School.

Bannister, D. & Berechman, J. (2003). Transport Investment and Economic Development, Routledge.

Beckman, M.J. & Thisse, J.F. (1986). The Location of Production Activities, teoksessa Handbook of Regional and Urban Economics, vol 1, Elsevier.

Cambridge Econometrics, Applica ja WIIW (2013) Analysis of the Main Factors of Regional Growth. EU, DG Regio.

Cambridge Econometrics & Applica & The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW) (2012). Analysis of the Main Factors of Regional Growth: An in-depth study of the best and worst performing regions. A report for the European Commission, Directorate General Regional Policy.

Global Urban Competitiveness Report 2011. Edward Elgar Publ.

Economists Intelligence Unit 2013. Liveability Ranking 2013.

HSL (2013) Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen(MAL) aiesopimuksen 2012–2015 seurantaraportti I. Helsingin seudun MAL -aiesopimussihteeristö. Tilannekatsaus 19.4.2013.

HSL (2012) HLJ 2011 Saavutettavuustarkastelut (SAVU). 18/2012.

HSL (2011) Helsingin Seudun liikennejärjestelmäsuunnitelma HLJ 2011. 14/29.3.2011.

HSY Pääkaupunkiseudun sukkulointi

(<http://www.hsy.fi/seututieto/kaupunki/sukkulointi/Sivut/default.aspx>)

HSY(2013) Helsingin seudun yritysraportti.

Huovari, J. & Kangasharju, A. & Alanen, A. (2001). Alueiden kilpailukyky. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 176.

Hyypiä, M. (2014) Majoitusmatkailun kehitys Uudellamaalla 2005-2012. Uudenmaan liiton julkaisuja E 129 - 2014

Keskuskauppakamari (2011). Alueiden kilpailukyky: Yritysten näkökulma.

Kostiainen, E. ja Laakso, S. (2013). Differing regional economies in Europe. Helsinki and Baltic Sea metropolises in the network of European regions. Helsinki Quartely 3/2013.

Krugman, P. (1999). Development, Geography and Economic Theory. The MIT Press.

Laakso, S. (2014). Maankäytön ja liikenteen taloudellisten vaikutusten arviointi. Katsaus lähestymistapoihin ja mallityökaluihin. Muistio. Helsingin seudun MAL-toimikunta ja Helsingin seudun liikenne HSL.

Laakso, S. (2012), Helsingin seudun ja Helsingin väestökehitys. Toteutunut väestönkasvu ja projektiot vuoteen 2050,. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2012:3.

Laakso, S. & Kostiainen, E. & Kalvet, T. & Velström, R. (2013). Economic flows between Helsinki-Uusimaa and Tallinn-Harju regions. Helsinki-Tallinn Transport and Planning Scenarios (H-TTTransPlan) project.

Laakso, S. & Kilpeläinen, P. (2014). Näkökulmia Helsingin seudun maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen sekä maankäytön kehittämisalueiden edellytyksiin. Asiantuntijakyselyn ja -haastatteluiden tuloksia. Muistio. Helsingin seudun MAL-neuvottelukunta ja Helsingin seudun liikenne.

Laakso, S. ja Loikkanen, H. (2004). Kaupunkitalous. Johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen, Gaudeamus, Helsinki.

Laakso, S. ja Loikkanen, H. (2013). Helsingin seudun maankäyttö, kiinteistömarkkinat ja perusrakenteen rahoitus. Kansantaloudellinen aikakausikirja 3/2013.

Laakso, S. & Moilanen, P. (2011). Yritystoiminnan sijoittuminen ja työpaikkakeskittymien muodostuminen monikeskuksisessa aluerakenteessa. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta, alue ja yhdyskuntarakenteet ja infrastruktuuri, 5-2011.

Loikkanen, H. (2013). Kaupunkialueiden maankäyttö ja taloudellinen kehitys – maapolitiikan vaikutuksista tuottavuuteen sekä työ- ja asuntomarkkinoiden toimivuuteen. VATT- valmisteluraportit 1.

Loikkanen, H. (2012). Kuntien ja metropolialueen rakenteesta: periaatteita, argumentteja ja empiriaa”, teoksessa Loikkanen, H., Laakso, S. ja Susiluoto, I. (toim.), Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin, Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Loikkanen, H. A., Laakso, S. ja Susiluoto, I. toim. (2012) Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Loikkanen, H. ja Susiluoto, I. (2011). Kasautuminen, tiheys ja tuottavuus kaupunkialueilla, julkaisussa Schulman, H. ja Mäenpää, P. (toim.), Kaupungin kuumat lähteet. Helsingin metropolialueen innovaatioympäristöt, . Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki: 42–59.

Lönnqvist, H. ja Laakso, S. (2012). Kaupunkialueen maankäyttö metropolialueella, teoksessa Loikkanen, H., Laakso, S. ja – Susiluoto, I. (toim.), Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Moilanen, P. (2012). Liikenteen ja maankäytön vuorovaikutus metropolialueella, teoksessa Loikkanen, H., Laakso, S. ja – Susiluoto, I. (toim.), Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Nieminen, J. (2014) Alueelliset kehitysnäkymät 1/2014. TEM

Piekkola, H. (2006) Osaaminen kasvun lähteenä: Seutukuntien kilpailukyky. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2006.

Piekkola ja Susiluoto, I. (2012). Kaupunkialueiden taloudellinen kasvu ja aineettoman pääoman merkitys alueilla, teoksessa Loikkanen, H., Laakso, S. ja – Susiluoto, I. (toim.), Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Porter, Michael 1991. Kansakuntien kilpailuetu. Otava, Helsinki.

Rosenthal, S. Strange, W. (2004). Evidence on the Nature and Sources of Agglomeration Economies, teoksessa Henderson, J. ja Thisse, J-F. (toim.), Handbook of Regional and Urban Economics, Volume 4, Cities and Geography, Elsevier, North-Holland.

Sotarauta, M. & Mustikkamäki, N. (toim.) (2001). Alueiden kilpailukyvyn kahdeksan elementtiä. Suomen Kuntaliitto, Acta nro 137.

Spence, M., Annez, P. ja Buckley, R. (toim.) (2009). Urbanization and Growth. Commission on Growth and Development, The World Bank.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2009). Evaluation of the Finnish National Innovation System. Policy Report. Taloustieto Oy.

Toivonen, S. (2011). Tulevaisuuden toimitilamarkkinat – muutosvoimat, niiden vaikutukset ja toimitilatoiveet pääkaupunkiseudulla. Aalto-yliopisto, väitöskirjat 8/2011.

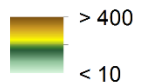
Uudenmaan ELY -keskus, Uudenmaan liitto ja Capful Oy (2012) Uudenmaan skenaariot 2040. Elinvoimaa alueelle 9/2012.

VATT (2014) Maakunnalliset työpaikkaennusteet. (julkaisematon, julkaistaan vuoden 2014 aikana)

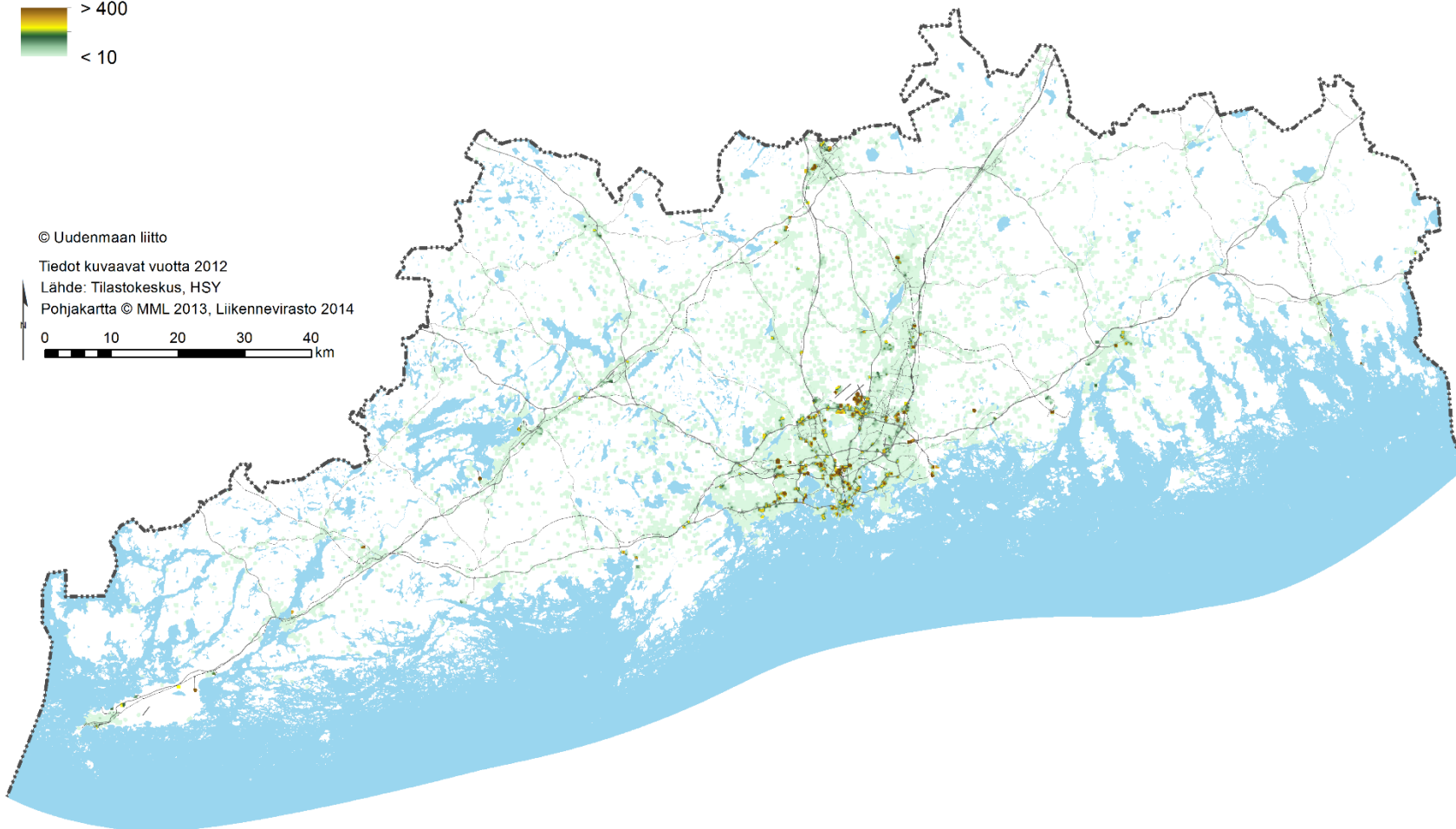
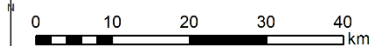
World Bank (2009). Reshaping Economic Geography. World development report 2009.

Jalostuksen ja logistiikan toimialaryhmä

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

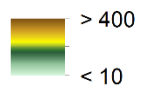

© Uudenmaan liitto
Tiedot kuvaavat vuotta 2012
Lähde: Tilastokeskus, HSY
Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

Kaupan ja kotitalouksien palveluiden toimialaryhmä

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

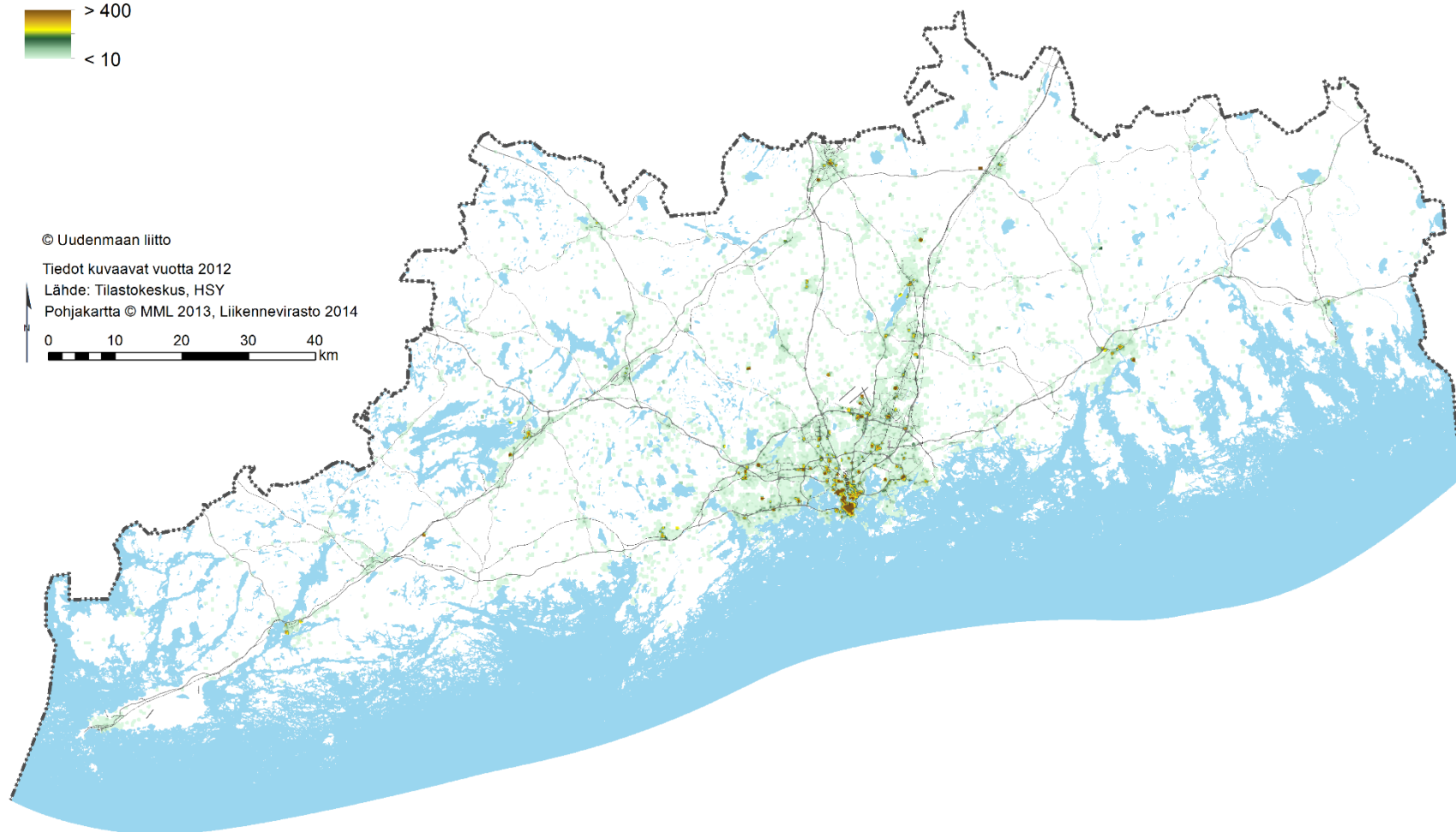
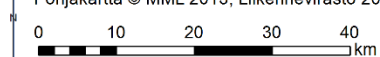

© Uudenmaan liitto

Tiedot kuvaavat vuotta 2012

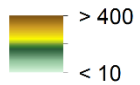
Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

Liike-elämän ja hallinnon palveluiden sekä muiden toimistotoimipaikkojen toimialaryhmä

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

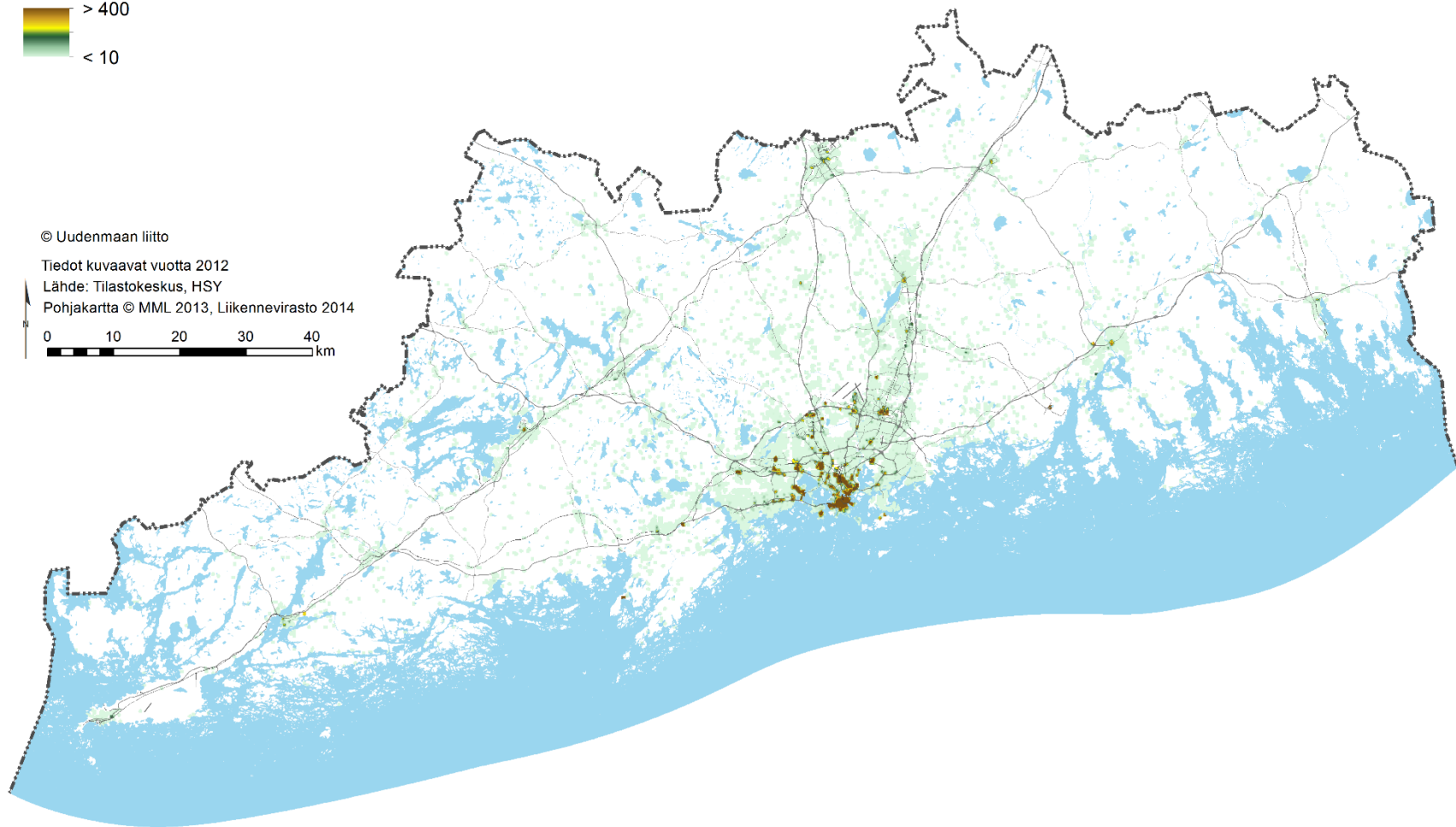
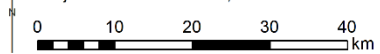

© Uudenmaan liitto

Tiedot kuvaavat vuotta 2012

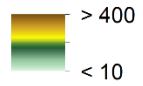
Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

Työpaikkakeskittymät

Laskennallinen henkilöstömäärä
150 m x 150 m alue

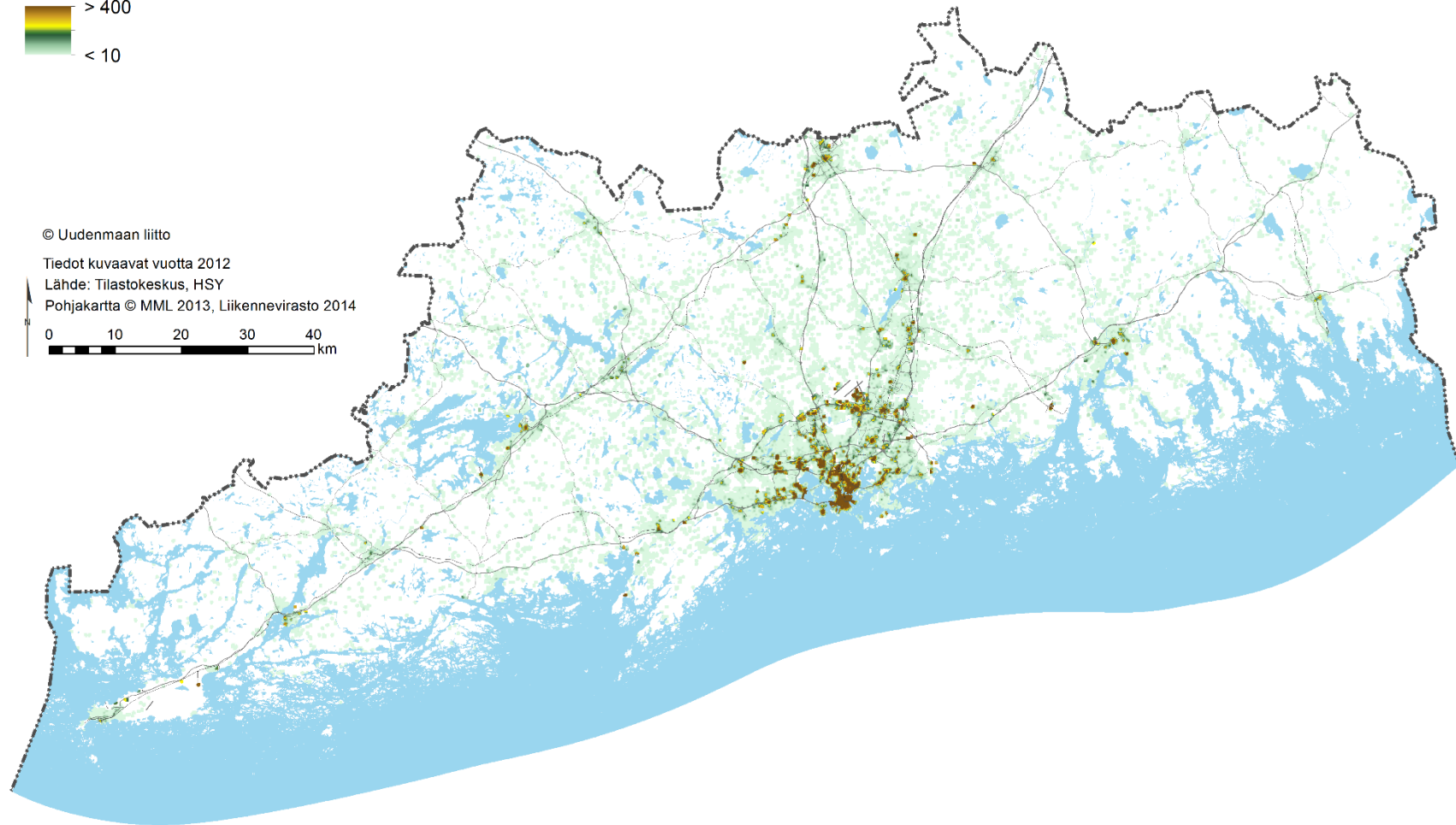
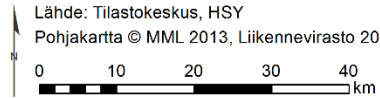

© Uudenmaan liitto

Tiedot kuvaavat vuotta 2012

Lähde: Tilastokeskus, HSY

Pohjakartta © MML 2013, Liikennevirasto 2014

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Uusimaa Regional Council // Helsinki-Uusimaa Region

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi